

Tieteellisen seuran rooli yhteiskunnassa

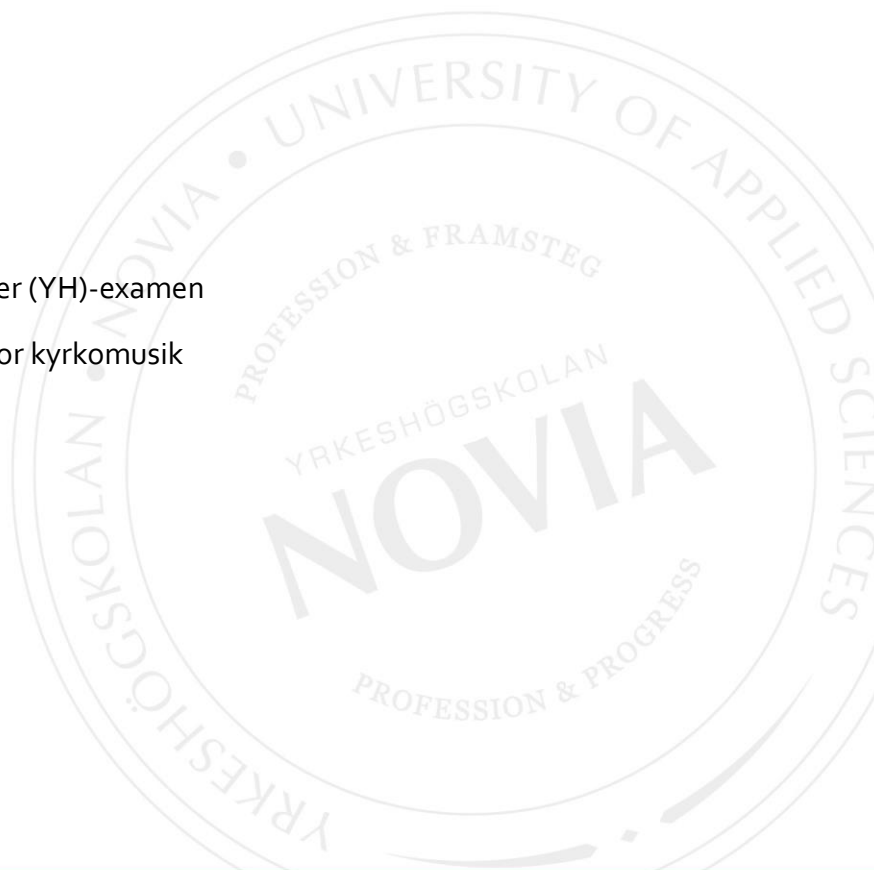
**Tapaustutkimus Hymnologian ja liturgiikan seuran
toiminnasta**

Minna Haapala

Examensarbete för musiker (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för kyrkomusik

Jakobstad 20.2.2022

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Minna Haapala

Koulutus ja paikkakunta: Muusikko, Pietarsaari

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Kirkkomusiikki

Ohjaaja: Annika Mylläri

Työelämän ohjaaja: Hilkka-Liisa Vuori

Nimike: Tieteellisen seuran rooli yhteiskunnassa. Tapaustutkimus Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnasta.

Päivämäärä 20.2.2022

Sivumäärä 88

Liitteet 9 sivua

Tiivistelmä

Yhteiskunnan eri toimijoiden vaikuttavuus ja vaikutusten osoittaminen ovat nousseet keskeisiksi puheenaiheiksi. Vaikuttavuudesta ei ole olemassa yhtä yhteistä määritelmää, mutta usein sillä tarkoitetaan tavoitteellisen toiminnan seurauksena syntyvien muutosten aikaansaamaa merkityksellistä yhteiskunnallista hyötyä. Vaikuttavuusketju eli iooi-malli (engl. *input, output, outcome, impact*) sopii erilaisten ja erikokoisten toimijoiden vaikuttavuuden arvioinnin työkaluksi.

Tutkimuksessa esitetään tieteellisten seurojen eurooppalainen historia pääpiirteissään ja kuvataan tieteellisten seurojen toimintaa tämän päivän Suomessa. Tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuutta on tutkittu, mutta tieteellisten seurojen vaikuttavuusketjujen rakentamisesta ei löydy kotimaista eikä kansainvälistäkään tutkimusaineistoa. Siksi tämän tutkimuksen aihe on relevantti.

Työn empiirisessä osuudessa selvitetään, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan seura on pystynyt toimintahistoriansa (1996–2020) aikana toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan. Työssä määritellään seuran vaikutusketjun ensimmäinen versio indikaattoreineen. Kyseessä on aineistolähtöinen tapaustutkimus, jonka aineistona on seuran sisäinen hallintomateriaali. Tulosten perusteella seura on toteuttanut toimintansa tarkoitusta varsin hyvin, mutta sillä on mahdollisuuksia ja tarpeita toimintansa vaikuttavuuden kehittämiseksi. Seuran suositellaan käsittelevän analyysissä esitetyt kehitysideat, kirkastavan jäsenistönsä ja sidosryhmiensä odotukset ja sanallistavan pitkän aikavälin vaikuttavuustavoitteensa.

Vaikka tutkimus onkin rajattu kohdetutkimus, se voi parhaimmillaan avata mahdollisuuksia lisätutkimukselle, jolloin näkökulmana voisi olla esimerkiksi tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuuden laajamittaisempi ja syvällisempi arviointi ja todentaminen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kieli: suomi

Avainsanat: tieteellinen seura, hymnologia, liturgiikka, vaikuttavuus

EXAMENSARBETE

Författare: Minna Haapala

Utbildning och ort: Yrkeshögskolan Novia, Jakobstad

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Kyrkomusik

Handledare: Annika Mylläri

Arbetslivsinstruktör: Hilkkä-Liisa Vuori

Titel: Vetenskapliga samfundens roll i samhället. Fallstudie om verksamheten i Sällskapet för hymnologi och liturgik.

Datum 20.2.2022

Sidantal 88

Bilagor 9 sidor

Abstrakt

De olika aktörernas effekt samt visande av genomslag har blivit populära diskussionsämnen. Det finns ingen gemensam definition av genomslag, men den hänvisar ofta till de betydande resultat som uppnås genom riktade åtgärder. Utnyttjande av iooi-modellen (eng. *input, output, outcome, impact*), ett slags effektkedja, är lämpligt som ett verktyg för att utvärdera effektiviteten hos aktörer av olika storlek.

Examensarbeten beskriver vetenskapliga samfundens europeiska historia och beskriver vetenskapliga samfundens verksamhet i Finland idag. Genomslag av vetenskapliga sällsks aktiviteter har studerats, men inga inhemska eller internationella forskningsdata kan hittas om konstruktionen av effektivitetkedjan av vetenskapliga samfund. Därför är ämnet för denna studie relevant.

Den empiriska delen av examensarbeten undersöker hur väl Sällskapet för hymnologi och liturgik har kunnat genomföra sitt syfte under sin historia (1996–2020). Arbetet definierar den första versionen av samfundets effektkedja med huvudindikatorer. Detta är en data driven fallstudie som bygger på föreningens interna administrativa material. Analysen visar att samfundet har kunnat nå resultat och uppfylla sitt syfte ganska bra, men det har möjligheter och också behov av att utveckla sin effektivitet ytterligare. Samfunden rekommenderas att ta itu med utvecklingsidéer som presenteras i analysen, för att klargöra förväntningarna hos sina medlemmar och intressegruppen och att formulera sina långsiktiga mål för genomslag.

Även om examensarbeten är en begränsad fallstudie, kan den i bästa fall öppna möjligheter för vidare forskning och perspektivet kan till exempel vara en mer omfattande och djupgående utvärdering och verifiering av genomslag i vetenskapliga samfunden i finska samhällen.

Språk: finska

Nyckelord: vetenskapligt samfund, hymnologi, liturgik, genomslag

BACHELOR'S THESIS

Author: Minna Haapala

Degree Programme: Novia University of Applied Sciences, Pietarsaari

Specialization: Church music

Supervisor: Annika Mylläri

Working life instructor: Hilkka-Liisa Vuori

Title: The role of the learned association in society. Case study on the Finnish Society for Hymnology and Liturgy.

Date 20.2.2022

Number of pages 88

Appendices 9 pages

Abstract

The effectiveness of the various actors in society and the demonstration of their impact have become popular discussion topics. There is no single common definition for impact, but it often refers to significant societal benefits of targeted actions. The impact chain based on so called iooi-model (from words input, output, outcome, impact) is a suitable tool for evaluating the effectiveness of actors of different sizes.

This study outlines the European history of learned associations and describes their activities in Finland today. The impact of the activities of scientific associations has been studied, but no domestic or international research data can be found on the construction of impact chains for learned associations. Therefore, the subject of this study is relevant.

The empirical part of the study examines how well the Finnish Society for Hymnology and Liturgy has been able to implement its mission during its history (1996–2020). The work defines the first version of the impact chain for the society with main indicators. This case study is based on the internal administrative material of the association. Based on the results, the association has been able to gain results and has fulfilled its mission statement quite well, but there are opportunities and needs to develop its effectiveness further. The study recommends the association to address the development ideas presented in the analysis, to clarify the expectations of its members and stakeholders, and to articulate its long-term impact goals.

Although the research is a limited case study, it can at best open opportunities for further research, in which case the perspective could be, for example, a more extensive and in-depth evaluation and verification of the effectiveness and impact of the scientific associations in Finnish society.

Language: Finnish

Key words: learned association, hymnology, liturgy, impact

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimuksen tausta.....	1
1.2	Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset.....	2
1.3	Tutkimusmenetelmät ja -aineistot	3
1.4	Keskeiset käsitteet	4
1.5	Tutkimuksen rakenne	6
1.6	Aiempi tutkimus.....	7
1.7	Tutkijan positio.....	9
2	Tiede ja tieteellinen seura	10
2.1	Tiede, tieteellinen tutkimus ja tutkimuksen kansallinen tehtävä.....	10
2.2	Tieteellisten seurojen synty Euroopassa.....	11
2.3	Tieteellisten seurojen historia Suomessa	16
2.4	Tieteellisten seurojen rooli nykypäivänä Suomessa.....	17
2.5	Tieteellisten seurain valtuuskunta	18
2.6	Tieteellisten seurain valtuuskunnan kysely jäsenseurojensa toiminnasta.....	20
2.7	Hymnologian ja liturgiikan seura	22
3	Toiminnan vaikuttavuuden arviointi	25
3.1	Vaikuttavuusmallinnus	26
3.2	Ilooi-malli eli vaikuttavuusketju.....	29
3.3	Vaikuttavuusindikaattorit.....	32
4	Tausta tieteellisen seuran vaikuttavuuden arviointiin	33
4.1	Tieteellisten seurojen vaikuttavuus	33
4.2	Vaikuttavuuden arviointi voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa.....	36
4.3	Vaikuttavuuden arviointi julkisella ja kolmannella sektorilla Suomessa	39
4.3.1	Valtiovarainministeriö	39
4.3.2	Suomen Akatemia.....	41
4.3.3	Sitra.....	42
4.3.4	Työ- ja elinkeinoministeriön Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus ...	43
4.3.5	Cupore.....	44
4.3.6	Yliopistot ja ammattikorkeakoulut.....	45
4.3.7	Säätiöt.....	46

4.3.8	Yhteiskunnalliset yritykset	48
4.3.9	<i>Hyvän mitta</i> -hanke	48
4.4	Yhteenveto seuran vaikuttavuusarviointiin liittyvistä näkökulmista.....	49
5	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	52
5.1	Hymnologian ja liturgiikan seuran hallintomateriaali 1996–2020.....	52
5.2	Aineiston luokittelu ja tutkimusmenetelmät	52
6	Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnan vaikuttavuusanalyysi	54
6.1	Vaikuttavuusketjun ensimmäisen version luonti	55
6.2	Toiminnan panokset.....	56
6.3	Toimenpiteet, tulokset ja aikaansaannoskyky.....	58
6.4	Vaikutus ja vaikuttavuus.....	60
6.5	Ehdotus tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattoriksi	64
6.6	Kehitysideat	66
6.6.1	Hallituksen jäsenistö ja työskentely	66
6.6.2	Verkostoissa toimiminen ja vaikuttaminen	67
6.6.3	Jäsenistön huomioiminen.....	68
6.6.4	Opiskelijoiden huomioiminen	69
6.6.5	Pitkän aikavälin toiminnansuunnittelu	70
6.6.6	Toiminnan dokumentointi ja viestintä.....	70
6.6.7	Laajentuminen maakuntiin	71
6.7	Jatkotoimenpide-ehdotukset.....	71
7	Johtopäätökset.....	74
7.1	Tutkimuskysymykset ja tulokset	74
7.1.1	Tieteellisen seuran rooli ja merkitys	74
7.1.2	Tieteellisen seuran toiminnan vaikuttavuuden arviointi	76
7.1.3	Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminta-ajatuksen toteutuminen	77
7.2	Jatkotoimenpiteet, tutkimuksen anti ja pohdinta	78
8	Yhteenveto	81
	Lähteet.....	83
	Liitteet	

1 Johdanto

Yhteiskunnan eri toimijoiden vaikuttavuus ja vaikutusten osoittaminen ovat nousseet keskeisiksi puheenaiheiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vaikuttavuudesta ei ole olemassa yhtä yhteistä määritelmää, mutta usein kirjallisuudessa sillä tarkoitetaan tavoitteellisen toiminnan seurauksena syntyvien muutosten aikaansaamaa merkityksellistä yhteiskunnallista hyötyä.

Tieteelliset seurat ovat kolmannen sektorin toimijoita, jotka ovat muiden tutkimusorganisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, ohella tärkeitä toimijoita omien tieteen- ja tutkimusalojensa edistämiseksi. Ne järjestävät erilaisia tieteellisiä seminaareja ja muita tapahtumia, toimittavat julkaisuja ja pyrkivät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuutta on tutkittu, mutta niiden vaikuttavuusketjujen rakentamisesta ei löydy kotimaista eikä kansainvälistäkään kirjallista tutkimusaineistoa. Siksi tämän tutkimuksen aihe on relevantti.

1.1 Tutkimuksen tausta

Yhteiskunnallisesti vaikuttava toiminta tuo yrityksille ja yhteisöille näkyvyyttä, myönteistä erottautumista ja kilpailuetua. Arkikokemusten ja tutkimustulosten mukaan yhteiskunnallinen vastuullisuus houkuttelee maksukykyisiä asiakkaita, merkityksellisyyttä arvostavia sijoittajia ja kumppaneita ja parhaita työelämän osaajia. Julkisella sektorilla vaikuttavuusarvioinneilla pyritään selvittämään, käytetäänkö julkisia varoja tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Vaikuttavuuden arviointi ja mittaaminen on olennaista johtamisen ja päätöksenteon tueksi ja toiminnan jatkuvaksi kehittämiseksi. Se on tärkeää myös sidosryhmäviestinnän kannalta. Vaikuttavuusketju kuvaa, miten käytössä olevilla resursseilla pystytään tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka tuottavat hyötyä. Vaikuttavuus on vaikuttavuusketjun päätepiste. Vaikuttavuuskäsitettä hyödynnetään niin julkishallinnon, yksityisen sektorin kuin kolmannenkin sektorin toimintaa kuvattaessa.

Tämän tutkimuksen empiirisenä kohteena on vuonna 1996 perustettu Hymnologian ja liturgiikan seura, jonka tarkoituksena on hymnologian ja liturgiikan tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen. Seuran 25-vuotista historiaa ei ole koottu historiikin muotoon eikä sen toiminnan vaikuttavuutta ole aiemmin arvioitu.

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksessa esitetään tieteellisten seurojen eurooppalainen historia pääpiirteissään ja kuvataan tieteellisten seurojen toimintaa tämän päivän Suomessa. Tutkimuksessa kuvataan vaikuttavuuden arvioinnin tapoja esimerkkien avulla. Tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä on tutkittu, mutta vaikuttavuusketjujen rakentamisesta ei löydy kotimaista eikä kansainvälistäkään kirjallista tutkimusaineistoa. Siksi tämän tutkimuksen aihe on relevantti.

Tutkimuksen tavoitteena on vastata kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen kysymys on, mikä on tieteellisen seuran rooli ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa. Toinen kysymys on, mitä on vaikuttavuuden arviointi ja miten sitä voidaan soveltaa tieteellisen seuran toiminnan arviointiin. Kolmas tutkimuskysymys koskee tapaustutkimuksen kohdeseuraa ja pyrkii vastaamaan siihen, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan seura on pystynyt toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan toimintahistoriansa (1996–2020) aikana. Työssä määritellään seuran toiminnan vaikuttavuusketjun osia ja vaikuttavuuden indikaattoreita. Työssä annetaan myös ehdotuksia seuran toimintaedellytysten ja vaikuttavuuden kehittämiseksi.

Tutkimuksen puitteissa ei pystytä arvioimaan kokonaisvaltaisesti kohdeseuran vaikuttavuutta, koska tutkimusta tehdään seuran sisäisten hallintomateriaalien pohjalta. Seuran avainhenkilöitä ja sidosryhmiä koskevia kyselyjä tai haastatteluja ei tehdä. Tutkimus tuleekin antamaan mahdollisuuksia jatkotarkasteluihin.

Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) on tieteellisten seurojen yhteistyöelin Suomessa. Seura hyväksyttiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsen seuraksi vuonna 2018. Tieteellisten seurain valtuuskunnan toimintaa käsitellään tutkimuksessa vain rajallisesti. Tieteelliset seurakirjalliset julkaisut julkaisevat merkittävän määrän kotimaassa julkaistusta tieteellisestä kirjallisuudesta. Tiedekirjallisuuden julkaisemista ja kustantamista käsitellään

tutkimuksessa vain ylätasolla. Tieteellisiä seurojakin koskevaa avoimen saatavuuden tiedepolitiikkaa ei käsitellä.

Vaikuttavuusselvityksen esimerkkejä kuvaava kirjallisuusosuus rajataan käsittelemään julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoita. Yrityssektori rajataan tutkimuksen ulkopuolelle.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja -aineistot

Työ on aineistolähtöinen laadullinen tapaustutkimus, jonka kohteena on Hymnologian ja liturgiikan seura. Tutkimuksen pääasiallisiksi tutkimusmenetelmiksi on valittu kirjallisuusselvitykset, aineistolähtöinen historiatutkimus ja havainnointi. Ensin kuvataan kirjallisuusselvityksen perusteella tieteellisten seurojen historiaa ja roolia nykypäivänä. Toiseksi määritellään vaikuttavuuden käsite mittaamismahdollisuuksineen. Kolmanneksi tarkastellaan koti- ja ulkomaisia tieteellisiä seuroja ja julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoita koskevia kirjallisia lähteitä, jotka käsittelevät niiden toiminnan vaikuttavuusarviointeja. Kotimaisten toimijoiden käyttämät vaikuttavuusketjujen kuvaukset ovat relevantteja siksi, että tapaustutkimus kohdistuu Suomessa toimivaan seuraan, jolla on vahvat verkostot kotimaisiin toimijoihin ja koska tapaustutkimuksessa käytetään vastaavaa vaikuttavuusarvioinnin menetelmää.

Työn empiriaosassa kuvataan tutkimuksen kohteena olevan seuran historian vaiheet ja sovelletaan vaikuttavuuden käsitettä kohdeseuran toimintahistoriaan. Tutkimusaineisto muodostetaan tieteellisen seuran arkistoimista vuosien 1996–2020 vuosikokousmateriaaleista ja hallituksen kokousmuistioista liitteineen. Tapaustutkimusanalyysi ei pyri yleistettävyyteen, mutta kuitenkin pyrittäessä ymmärtämään ja tulkitsemaan yksittäisiä tapauksia niiden omassa viitekehysessään etsitään ja luodaan samalla tietoa ilmiöön liittyvän toiminnan luonteesta ja prosesseista sellaisella tavalla, että tutkimuksen tuloksilla voidaan osoittaa olevan laajempaa sosiokulttuurista merkitystä ja siten jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä (Jyväskylän yliopisto 2015). Tutkimuksessa tuodaan lisäksi esille, millaisia konkreettisia keinoja on käytettävissä Hymnologian ja liturgiikan seuran toimintaedellytysten kehittämiseksi.

1.4 Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä ovat tiede, tieteellinen seura, liturgiikka, hymnologia, vaikuttavuus, vaikuttavuusketju, indikaattori sekä erilaiset yhteiskunnan toimijoihin liittyvät käsitteet. Tieteellä tarkoitetaan luontoa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien tietojen systemaattista kokonaisuutta ja tällaisten tietojen tavoittelua (Niiniluoto 1980, 13). Tieteen tutkimus- ja kehittämistoiminta määritellään tarkemmin luvussa 2.1.

Tieteelliset seurat ovat muiden tutkimusorganisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, ohella tärkeitä toimijoita omien tieteen- ja tutkimusalojensa edistämisessä. Ne järjestävät erilaisia tieteellisiä seminaareja ja muita tapahtumia, pyrkivät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä toimittavat julkaisuja. Tieteelliset seurat voidaan ryhmitellä yleisseuroihin, keskusseuroihin ja erikoisseuroihin. Seura voi yleisseurana keskittyä kaikkiin tieteenaloihin tiedeakatemian tavoin. Keskusseura on jonkin tieteen pääalan seura. Usein seurat ovat erikoisseuroina keskittyneitä yhteen tiettyyn tieteen- tai tutkimuksen alaan. Tieteellisten seurain valtuuskunta on tieteellisten seurojen yhteistyöelin Suomessa. Tieteellisten seurojen synnystä Euroopassa ja roolista Suomessa kerrotaan luvuissa 2.2–2.4. Tieteellisten seurain valtuuskunnasta kerrotaan luvussa 2.5.

Englanninkielisessä kirjallisuudessa tieteellisestä seurasta käytetään esimerkiksi termejä *learned society*, *learned association*, *scholarly association*, *scientific association* tai *professional society* (Korkeamäki, Late, Pölönen, Ryynänen-Karjalainen & Syrjämäki 2019, 3–5). Tieteellisen seuran jäsenmäärä on yleensä rajoittamaton ja jäsenyys perustuu useimmiten ilmoittautumiseen tai ehdottamiseen ja seuran johtokunnan tai yleiskokouksen hyväksymiseen, ja jäsenet ovat tutkijakoulutuksen saaneita henkilöitä, alan asiantuntijoita ja harrastajia (Heikkilä H. 2002, 564–566).

Hymnologia ja liturgiikka kuuluvat käytännöllisen teologian oppialaan. Teologia tarkoittaa suppeimmillaan oppia Jumalasta tai laajemmin oppia kristillisen uskon kokonaisuudesta (Heikkilä M. 2000, 17). Teologia jakaantuu perinteisesti kolmeen oppiaineeseen eli eksegetiikkaan, kirkkohistoriaan ja dogmatiikkaan. Käytännöllinen teologia tutkii näiden kolmen oppiaineen soveltamista. Teologialla ei ole omia erityisiä

tutkimusmenetelmiä, vaan se on tieteenä perinteisesti lähtenyt siitä, että muut alat, kuten filosofia, kielentutkimus ja historia, luovat menetelmälliset edellytykset teologian tutkimukselle. (Heikkilä M. 2000, 18–19.)

Liturgiikka on tieteenala, joka tutkii jumalanpalveluksen liturgisia muotoja. Liturgia tarkoittaa julkista ja virallisesti vahvistetun kaavan mukaan toimitettua jumalanpalvelusta. Liturgia tarkoittaa usein myös yleisesti jumalanpalvelusjärjestystä ja eri jumalanpalveluskaavojen muodostamaa kokonaisuutta. Musiikilla on tärkeä osuus useissa liturgioissa ja siksi liturgiikkaa tutkitaan myös musiikkitieteen keinoin. (Stenberg & Kilpiö 1978, 94–95; Stenberg & Bohlin 1978, 94.)

Hymnologia eli virsioppi on hengellisen laulun tai virren tutkimusta. Hymnologia tutkii virsihistoriaa ja virsiteoriaa. Virsihistoria tutkii virsien syntyä ja kehitystä, ja virsiteorian tutkimusaiheena on virsille kuuluvat ominaisuudet. Lisäksi hymnologian alaan kuuluvat muun hartauksissa käytetyn laulurunouden tutkimus. Virsi on uskonnollinen laulu, jota kristityt laulavat jumalanpalveluksissaan, muissa hartaustilaisuuksissaan ja myös yksinään hengelliseksi rakennukseksi. (Pajamo 1991, 9.)

Vaikuttavuudelle on useita määritelmiä. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n määritelmän mukaan vaikuttavuudesta on kyse positiivisista ja negatiivisista, ensisijaisista tai välillisistä pitkän aikavälin vaikutuksista, jotka on tuotettu jonkin kehittämistoimenpiteen tuloksena, joko suoraan tai epäsuorasti, tarkoituksellisesti tai tahattomasti (OECD 2010, 24). Vaikuttavuusketju (engl. *impact chain*) kuvaa, miten käytössä olleilla resursseilla pystytään tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka tuottavat hyötyä. Tässä työssä käytettävä vaikuttavuusketju on nimeltään iooi-ketju, joka on luotu Bertelsmann Stiftung -säätiössä (Riess 2010). Iooi on lyhenne, joka muodostuu sanoista panos, tuotos, vaikutus ja vaikuttavuus (engl. *input, output, outcome, impact*). Sitran (ks. luku 4.3.3) mukaan vaikuttavuus on vaikuttavuusketjun päätepiste, joka kuvaa toiminnan seurauksena tapahtuneen muutoksen aikaansaamaa myönteistä yhteiskunnallista kehitystä eli hyötyä. Hyöty voi liittyä esimerkiksi ihmisten hyvinvointiin, yhteisöjen elinvoimaan tai ympäristön tilaan. (Heliskoski, Humala, Kopola, Tonteri & Tykkyläinen 2018, 4–6.)

Indikaattorilla on useita määritelmiä. Tässä tutkimuksessa käytetään Yhdysvaltain kansainvälisen kehityksen virasto USAID:in määritelmää, jonka mukaan indikaattori on kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen muuttuja, joka tarjoaa luotettavat keinot mitata tiettyä ilmiötä tai ominaisuutta (USAID 2009, 6). Tässä tutkimuksessa mittaria ja indikaattoria käytetään synonyymeinä ja oletetaan, että molemmille voidaan määritellä tavoitearvoja. Indikaattoreita käsitellään tarkemmin luvussa 3.3.

Yhteiskunnan toimijoihin liittyviä käsitteitä ovat kolmas sektori, järjestö ja yhdistys. Yhteiskunnan toimijat voidaan jakaa yksityisiin ja julkisiin toimijoihin, kolmanteen sektoriin ja perheisiin. Kolmas sektori on yhteiskunnallinen sektori, jonka tunnuspiirteitä on voittoa tavoittelematon (engl. *non-profit*) talous, vapaaehtoisuus ja kansalaistoiminta. Kolmanteen sektoriin kuuluu yhdistyksiä, osuuskuntia ja säätiöitä. (Peda.net 2021).

Järjestö tarkoittaa tiettyä tarkoitusta varten muodostettua yhteenliittymää, ja sanana se viittaa usein kansalaisyhteiskunnan toimijaan. Yhdistys-nimitys on lähes synonyymi, mutta yhdistys viittaa enemmän järjestön hallinnolliseen rakenteeseen. Järjestöjä ja yhdistyksiä säätelee yhdistyslaki. (Nuva ry 2021) Yhteiskunnallinen eli sosiaalinen yritys (engl. *social enterprise*) on toimija, jonka kaupallinen toiminta perustuu ”sosiaaliseen tai yhteiskunnalliseen päämäärään tai yleiseen etuun, voitto investoidaan suureksi osaksi uudelleen mainitun päämäärän saavuttamiseksi ja organisaatio- tai omistusrakenne kuvastaa niiden tehtävää” (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020, 9–10).

1.5 Tutkimuksen rakenne

Teoreettinen viitekehys rakennetaan kiteyttämällä tieteellisten seurojen syntyhistoria Euroopassa ja nykyrooli Suomessa (luku 2) ja kuvaamalla vaikuttavuuden mallintamista indikaattoreineen (luku 3). Lisäksi luodaan tausta tieteellisen seuran vaikuttavuuden arvioimiseksi (luku 4). Neljännessä luvussa käsitellään kansainvälisiä esimerkkejä tieteellisten seurojen roolista, tehtävistä ja vaikuttavuudesta, vaikuttavuuden arviointia voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa sekä eräitä kotimaisia julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoita koskevia vaikuttavuusarviointeja. Tapaustutkimuksen tutkimusaineisto ja sen käsittelymenetelmät esitellään luvussa 5 ja tulokset esitetään

luvussa 6. Tutkimuksen lopussa esitetään johtopäätökset (luku 7) ja tutkimuksen yhteenveto (luku 8).

1.6 Aiempi tutkimus

Tieteellisten seurojen (engl. *learned societies*) historiallista kehitystä on tutkittu paljon. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään erityisesti James Hopkinsin vertaisarvioitua artikkelia (2011) ja McClellanin artikkelia (2008). *Suomen tieteen historia* -sarja tarkastelee tieteellisten seurojen kehitystä ja lisäksi kohdeseuran edustamien tieteenalojen tutkimuksen kehitystä Suomessa (Heikkilä H. 2002; Heikkilä M. 2000). Suomalaisen tieteellisten seurojen historiaa on sivunnut myös Välimaa (2018) vertaisarvioidussa teoksessaan *Suomalainen korkeakoulutus keskiajalta 2000-luvulle*.

Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) toteutti vuonna 2018 yhdessä Tampereen yliopiston kanssa selvityksen jäsenseurojensa toiminnasta (Korkeamäki ym. 2019). Selvityksen pääpaino on avoimen julkaisutoiminnan vaikutuksissa tieteellisten seurojen toimintaedellytyksiin, mutta selvitys valottaa laajasti TSV:n jäsenseurojen nykypäivän toimintatapoja. Selvityksessä käsitellään myös tieteellisten seurojen yhteiskunnallista vaikuttamista.

Vaikuttavuusketjujen rakentaminen perustuu muutosteorioiden kuvaamiseen. Esimerkiksi Mayne (2015), Taplin, Clark, Collins ja Colby (2013), Brest (2010) sekä Zappalà ja Lyons (2009) ovat kirjoittaneet artikkeleita muutosteorioista. Tässä työssä käytettävä vaikuttavuusketju on nimeltään iooi-ketju, joka on luotu Bertelsmann Stiftung -säätiössä (Riess 2010).

Vaikuttavuuskäsitettä hyödynnetään niin julkishallinnon, yksityisen sektorin kuin kolmannenkin sektorin toimintaa kuvattaessa. Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti hakemaan esimerkkejä ei-kaupalliselta sektorilta. Ei-kaupallisen sektorin toiminnan vaikuttavuuden mittaamisesta (engl. *non-profit, measurement, impact, effectiveness*) on kirjoitettu tieteellisiä julkaisuja (esimerkiksi Kaplan & Norton 2016; Katell, Parker, Warren & Taylor 2015; Millar & Hall 2013; MacIndoe & Barman 2012; Figge, Hahn, Schaltegger & Wagner 2002).

Toiminnan vaikuttavuutta on käsitelty niin valtionhallinnon, yliopistomaailman, kulttuurialan kuin yhdistystoiminnan kontekstissa. Valtionhallinnossa vaikuttavuutta ovat käsitelleet useat ministeriöt (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020 ja 2021; Valtiovarainministeriö 2015 ja 2011; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015; Valtioneuvosto 2005). Sitra on työskennellyt laajasti vaikuttavuustematiikan parissa (Halme, Oosi & Warta 2019; Vataja, Dufta & Parkkonen 2019 (vertaisarvioitu); Heliskoski ym. 2018; Aistrich 2014). Suomen akatemian työn vaikuttavuudesta on tuotettu selvityksiä (esimerkiksi Hjelt, Haila, Sepponen & Sirppiniemi 2021; Lemola, Lehenkari, Kaukonen & Timonen 2008). Yliopistojen vaikuttavuutta on käsitellyt esimerkiksi Niiniluoto (2015). Cupore on kirjoittanut kulttuurialan vaikuttavuudesta (Kontkanen, Saukkonen & Mitchell 2012). Yhdistysten vaikuttavuusanalyysijä ovat käsitelleet esimerkiksi Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry (Anoschkin 2019), Suomen sosiaali ja terveys ry eli SOSTE (Klemelä 2016) ja Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry (Suvikumpu, Tikka & Saukkonen 2014).

Kotimaisissa ammattikorkeakouluissa on tehty nelisenkymmentä vaikuttavuusketjuihin liittyvää opinnäytetyötä, joista merkittävä osa käsittelee sosiaali- ja terveysalan sovellutuksia, ja eräissä niistä hyödynnetään jo olemassa olevia menetelmiä tai oppaita. Esimerkiksi Peppiina Vaajakari (2021) on käyttänyt opinnäytetyössään *10/8-vertaisvalmennusmetodin vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen* viitekehyksenään *Hyvän Mitta* -hankkeen vaikuttavuusketju-menetelmää (ks. luku 4.3). Eräissä opinnäytetöissä luodaan uusia vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä. Esimerkiksi Linda Valtonen (2020) kehitti työssään *Kulttuurisen toiminnan vaikutusten arviointi: Työkalut ja ohjeet arvioinnin tueksi* vaikuttavuuden arvioinnin työkaluja eräälle hankkeelle. Iloii-mallin käytännön soveltamisesta sosiaalisessa yrityksessä on tehty bachelor-tasoinen opinnäytetyö saksalaisessa ammattikorkeakoulussa (Kämpfer 2017, ks. luku 4.2).

Toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta on tutkittu useissakin akateemisissa opinnäytetöissä. Nyt käsillä olevaa tutkimusta sivuaa esimerkiksi Pekka Suhosen (2016) pro gradu -työ *Tuloksellisuuden mittaaminen yhteiskunta- ja taloustieteiden tieteenalayksiköissä: tarkastelussa kolme suomalaista yliopistoa*, jossa hän tarkastelee tuloksellisuuden mittaamisen käytäntöjä ja tuloksellisuuden mittareita yliopistokontekstissa (ks. luku 4.3). Tieteellisten seurojen toiminnasta on kirjoitettu

vertaisarvioituja artikkeleita esimerkiksi seurojen vaikuttavuuden (Hewitt, Dingwall & Turkmendag 2017), ikärakenteen (Dawid, Feichtinger, Goldstein & Veliov 2009), roolien ja resurssien (Jorgensen 2017) ja kansallisen tason vaikuttavuuden (McCarthy & Rands 2013) näkökulmista. Tieteellisen seuran vaikuttavuusketjujen (engl. *impact chain*) rakentamisesta ei löydy kotimaista eikä kansainvälistä tutkimusaineistoa tai muuta kirjallisuutta. Vaikuttavuusketjuista ei ole löydettävissä muitakaan yhteiskunnallisia toimijoita koskevia kotimaisia tai kansainvälisiä maisteritasoisia opinnäytetöitä eikä väitöskirjoja.

1.7 Tutkijan positio

Tutkimuksen kirjoittaja on toiminut Hymnologian ja liturgiikan seuran hallituksen jäsenenä vuodesta 2018 lähtien. Tutkija opiskelee taiteiden tutkimusta ja musiikkitiedettä Helsingin yliopiston Humanistisessa tiedekunnassa ja kirkkomusiikkia Yrkeshögskolan Noviassa. Hänellä on tekniikan lisensiaatin tutkinto ja kokemusta eri kokoisten organisaatioiden johtamisesta sekä yksityisellä sektorilla että julkishallinnossa.

Tutkimus on tapaustutkimus Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnasta. Seura on tutkimusalaltaan monitieteinen. Se yhdistää erityisesti hymnologian, liturgiikan, musiikintutkimuksen ja teologian tieteenaloja. Nämä kaikki ovat myös kirkkomuusikon koulutusohjelman oppiaineita. Tutkijalla on siten vahva motivaatio myös kirkkomusiikin opiskelijana tutkia tämän suomalaisittain ainutlaatuisen tieteellisen seuran toimintaa.

2 Tiede ja tieteellinen seura

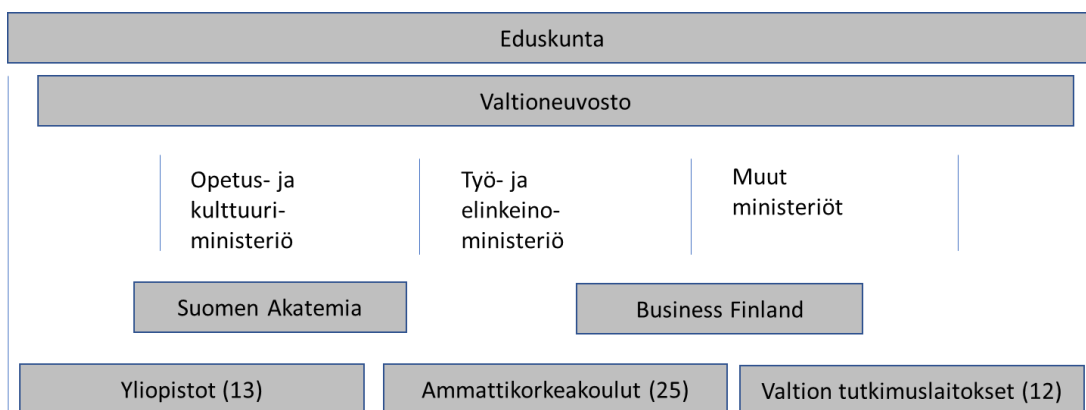
Tieteellinen tutkimus tuottaa uutta tietoa, välittää sitä eteenpäin ja siten aikaansaa hyötyä yhteiskuntaan. Tieteellisiä tutkimustuloksia hyödyntävät niin kotimainen ja kansainvälinen tiedeyhteisö kuin kyseisen alan ammattilaiset, liike-elämä, päätöksentekijät ja suuri yleisökin. Luvussa 2.1 määritellään tieteen käsite ja julkisen tutkimusrahoituksen piirissä olevat toimijat Suomessa.

Tieteelliset seurat eivät tyypillisesti tee itse tutkimusta, mutta toimivat vahvasti tiedon välitysroolissa ja verkostojen rakentajina. Tieteellisten seurojen syntyhistoria Euroopassa ja Suomessa kuvataan luvuissa 2.2 ja 2.3. Suomalaisten tieteellisten seurojen nykypäivän toimintaa käsitellään luvuissa 2.4–2.6. Luvussa 2.7 esitellään tutkimuksen kohdeseura toimintaa. Tieteellisten seurojen vaikuttavuutta käsitteleviä kansainvälisiä tutkimuksia käsitellään luvussa 4.1.

2.1 Tiede, tieteellinen tutkimus ja tutkimuksen kansallinen tehtävä

Tiede on monimerkityksinen sana. Niiniluodon (1980, 13) mukaan tiede tarkoittaa luontoa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien tietojen systemaattista kokonaisuutta (tieteellisen tutkimuksen tulokset) ja tällaisten tietojen tarkoituksellista ja järjestelmällistä tavoittelua (tieteellinen tutkimusprosessi). Raatikainen täydentää, että tiede voi tarkoittaa edellä mainittujen tutkimustulosten kokonaisuuden ja tutkimustoiminnan lisäksi myös ”tiedeinstituutiota” tai ”tieteellistä menetelmää” kriittisenä ja intersubjektiivisena uskomusten hyväksymisen menetelmänä. Raatikaisen mukaan tieteen tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa käytettävissä olevan tiedon lisäämiseksi ja hyödyntämiseksi. Hän täydentää, että tutkimus- ja kehittämistoiminta voidaan jakaa perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen ja kehittämistyöhön, jonka tavoitteena on toteuttaa uusia tai parannettuja tuotteita, menetelmiä tai palveluja. (Raatikainen 2004, 144–145.)

Yliopistot, ammattikorkeakoulut ja valtion tutkimuslaitokset (KUVIO 1) ovat keskeiset julkisen tutkimusrahoituksen piirissä olevat toimijat Suomessa (Suomen Akatemia 2021). Tieteen ja tutkimuksen asiantuntijaorganisaatio Suomen Akatemia ja valtiojohtoinen innovaatorahoituskeskus Business Finland ovat myös keskeisiä julkisia toimijoita.

KUVIO 1. Julkisen tutkimusrahoituksen toimijat (mukaillen Suomen Akatemia 2021)

Suomen Akatemian tehtävänä on rahoittaa tieteellistä tutkimusta, toimia tieteen ja tiedepolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimustyön asemaa. Suomen Akatemiaa käsitellään tarkemmin luvussa 4.3. Business Finland tarjoaa innovaatorahoitusta ja kansainvälistymispalveluita sekä edistää matkailua ja investointeja Suomeen (Business Finland 2021). Tilastokeskuksen tilaston mukaan tutkimus- ja kehittämismenot Suomessa ovat noin kuusi miljardia euroa, josta noin kaksi kolmannesta on yritysrahoitteista ja yksi kolmannes on julkisella sektorilla ja korkeakoulusektorilla tapahtuvaa tutkimusta (Tilastokeskus 2021).

2.2 Tieteellisten seurojen synty Euroopassa

Tieteellisten seurojen syntyhetki ajoittuu eurooppalaisia yhteiskuntia kohdanneisiin 1400-luvun mullistuksiin. Konstantinopolin valtaus ja Bysantin valtakunnan tuho vuonna 1453, löytöretket ja Amerikan mantereiden löytyminen vuonna 1492 ja idän perinteisten kauppateiden katkeaminen Välimerellä Ottomaanien valtakunnan laajenemisen johdosta muuttivat maailmankuvia. Lisäksi 1400-luvun puolivälissä kehitetyn kirjapainotaidon myötä löydettiin uusia kansioihin, kulttuureihin ja kauppatarvikkeisiin liittyvää tietoa voitiin levittää aiempaa tehokkaammin. (Välimaa 2018, 73.)

Kaikki uudet virtaukset ja muutokset vaikuttivat yliopistoihin ja niiden asemaan Euroopassa. Ensimmäiset yliopistot oli perustettu Euroopassa 1100–1200-luvulla. Keskiajalla yliopisto-opinnot palvelivat pääasiassa kirkon koulutustarpeita, koska

yliopistoissa koulutetuilla teologeilla ja lakimiehillä oli tärkeä asema teologisen yhtenäisyyden ja kirkon organisaation kehittämisessä. (Välimaa 2018, 21–22.)

Henkisen elämän keskeisintä muutosta 1400-luvulta alkaen voidaan kuvata sanalla humanismi. Humanistinen ajattelutapa kehittyi 1300-luvun lopulla Italiassa ja levisi sieltä vähitellen muualle Eurooppaan. Humanistit tarkastelivat maailmaa laajemmin kuin vain kristillisestä perspektiivistä. He arvostivat kielen merkitystä ihmisten keskinäisissä suhteissa. Heille oli oleellista tutkia tekstejä niiden alkuperäiskielellä, lähdekriittisesti ja historiallisesti. Kirjat olivat heidän keskustelukumppaneitansa riippumatta siitä, olivatko ne pakanan vai kristityn kirjoittamia. Humanistit kannattivat myös aktiivista osallistumista yhteiskuntaan ja he suosivat dialogimuotoista argumentaatiota. Yliopistoissakin dialogimuotoiset kirjat osittain syrjäyttivät aiemmin käytettyjä skolastisia teoksia, joissa oli pyritty systematisoimaan kirjoista löytyvä tietomäärä kysymyksillä ja niihin valmiiksi rakennetuilla vastauksilla. (Välimaa 2018, 73–75.)

Humanismi vaikutti 1500-luvun alussa myös protestanttisten kirkkojen syntyyn, sillä sen vaatimus alkuperäisten lähteiden käytöstä korosti Raamatun arvoa Jumalan sanan lähteenä vastapainona katoliselle kirkolle, joka oli ominut itselleen oikeuden Raamatun tulkintaan. Kirkon vallan mursi reformaatio, joka oli moniulotteinen sosiaalis-uskonnollis-poliittinen mullistus ja johti alueellisten kirkkokuntien perustamiseen hallitsijoiden tuella ja tueksi 1500-luvun alussa. (Välimaa 2018, 73.)

Myös maallikot kiinnostuivat dialogimuotoisesta argumentaatioista. He perustivat dialogimuotoisia opintopiirejä, joissa keskusteltiin klassikoiden ohella ajankohtaisista tieteellisistä ja yleisistä kysymyksistä. Italiassa ruhtinaat ja humanistit tukivat tätä yliopistojen ulkopuolella tapahtuvaa keskustelua ja humanistista tutkimusta. Näistä keskustelupiireistä kehittyi akatemioita, joita oppineet kansalaiset ylläpitivät. Ensimmäinen akademia oli vuonna 1454 humanisti Rinuccin (1419–1499) talossa Firenzessä perustettu akademia (Välimaa 2018, 74). Hopkinsin mukaan *Accademia Platonica* (1442) ja *Accademia Aldina* (1492) olivat ensimmäisiä oppineiden ryhmittymiä, joista tuli esimerkkejä halki Euroopan kuvaamaan yhteisöjä, joissa oppineet henkilöt kerääntyivät yliopiston ulkopuolelle keskustelemaan ja välittämään tietoja laajemmalle yleisölle. Yhteisöt käsittelivät laaja-alaisesti taiteeseen, musiikkiin, kirjallisuuteen,

historiaan ja sotaoppeihin liittyviä asioita. Erikoistuneita seuroja syntyi vasta myöhemmin. (Hopkins 2011, 256.)

Vaikka keskiaikainen yliopisto tarjosi institutionaalisen perustan tieteelle ja luonnonfilosofisille aiheille, alettiin kaivata uusia toimintatapoja tieteen edistämiseksi ja tulosten kanavoimiseksi. Edellä kuvatut myöhäisrenessanssin aikaan hovien rahoitusten turvin rakennetut tiedeakatemit toivat tervetullutta muutosta. Esimerkiksi Galileo Galilei jätti 18 vuotta jatkuneen opetustyönsä Padovan yliopistossa muutti Firenzeen Medicin hovin rahoituksen turvin rakennettuun tiedeakatemiaan. (McClellan III 2008, 88.)

Tiedeakatemit alkoivat saada valtiontukea tyypillisesti vasta valistuksen aikaan, ja sitä ennen tukea saatiin yksityisiltä rahoittajilta (McClellan III 2008, 88). *The Royal Society of London* (1662) on esimerkki uuden ajan organisoitumismallista. Seura julkaisi kirjallisuutta, jakoi palkintoja ja tutkimusapurahoja valtion puolesta, eikä saanut enää yksityistä tukea. (Hopkins 2011, 256.)

1700-luku oli erityinen aikakausi eurooppalaisten tiedeorganisaatioiden historiassa. Tieteellisten seurojen määrä kasvoi eksponentiaalisesti 1700-luvun alusta alkaen ja vuoteen 1789 mennessä oli perustettu noin 70 virallista tieteellistä seuraa eri puolille Eurooppaa, jotka maantieteellisesti ulottuivat pohjoisen Trondheimistä eteläiseen Napoliin, itäisestä Pietarista läntiseen Lissaboniin. Suuri osa seuroista keskittyi luonnontieteisiin, mutta seurat saattoivat paneutua myös esimerkiksi kieleen, kirjallisuuteen, taiteisiin, arkkitehtuuriin tai lääketieteeseen. Tieteelliset seurakunnat tuottivat hyötyä valtioiden hallinnolle asiantuntemustaan antamalla. Esimerkiksi Pariisissa toimiva *Académie des sciences* ratkoi patenttikiistoja. *The Royal Academy of London* antoi satunnaisia asiantuntijalausuntoja Britannian hallitukselle esimerkiksi rakennusten suojaamisesta salamaniskulta. Ranskalainen *Académie de Bordeaux* kunnostautui tekemällä luonnonhistoriallista tutkimusta Guyennen maakunnassa. Saksalainen tieteellinen seura *Die Mannheimer meteorologische Gesellschaft* rahoitti aloitetta säätiedon keräämiseksi maapallon eri puolilta. Euroopan maiden hallitukset tukivat ja rakensivat yhä enemmän uusia yhteiskunnallisia instituutioita 1700-luvulla tieteen tukemiseksi, ja seurakunnat saivat tehtäväkseen esimerkiksi ylläpitää observatorioita ja kasvitieteellisiä puutarhoja. Myös kolonialismia tuettiin tieteellisin keinoin. Vastineeksi

tämänkaltaisista palveluista seurat saivat tunnustusta, taloudellistakin tukea ja hienoista itsenäisyyttä. Niillä oli oikeus vapaaseen julkaisutoimintaan ja oikeus valita jäsenensä ja tieteelliset projektinsa. (McClellan 2008, 87–102.)

Eurooppalaiset tieteelliset seurat alkoivat verkostoitua, jakaa julkaisuja keskenään ja tehdä yhteisiä projekteja kansainvälisessä tieteellisten seurojen ja akatemioiden verkostossaan. Tiedemaailmassa henkilön asema arvioitiin hänen tieteellisten seurojen jäsenyyksien määrällä ja laadulla. Jotkut seurat rahoittivat jopa kokopäiväisiä virkoja. Esimerkiksi matemaatikko ja fyysikko Leonhard Euler teki koko elämäntyönsä tiedeakatemoissa. Tiedeyhteisöjen yhteistyötä hajotti kuitenkin eräiden valtioiden omat kansalliset pyrkimykset. Lisäksi kielimuuri haittasi toimintaa. Määrävälein ilmestyvät tieteelliset julkaisusarjat oli merkittävä tieteellisten yhteisöjen toimintamalli 1700-luvulla. Latinan kielen merkitys väheni ja kansankielisyys kasvoi. Kun julkaisutoiminta laajeni, alkoi uudenlaisia ongelmia ilmetä kielenkäännösten kanssa. Käännösten odottaminen aiheutti pahimman ongelman: käännöslehti saattoi ilmestyä pahimmillaan vasta seitsemän vuoden kuluttua originaalin painohetkestä. (McClellan 2008, 87–106.)

Tiedeakatemit ja tieteelliset seurat elivät 1700-luvulla rinnakkaiseloa ja olivat toiminnallisesti varsin samankaltaisia. Tieteellisellä seuralla oli laajempi ja vähemmän strukturoitu jäsenyys, ne saivat vähemmän valtion tukea ja ne ajattelivat olevansa itsenäisempiä kuin tiedeakatemit. Akatemit olivat toiminnaltaan rajoitetumpia ja selkeämmin valtion instituutioita. Usein niiden jäsenyys maksoi ja niillä oli selkeitä virallisia tehtäviä. Tieteellinen seura oli tyypillinen protestanttisilla ja demokraattisimmilla alueilla Euroopassa, ja akatemiamuoto oli tyypillisempi mannermaalla, katolisella ja autoritaarisemmilla alueilla. (McClellan 2008, 92–93.)

Tiedeakatemioiden ja tieteellisten seurojen rooli oli vahvimmillaan 1700-luvulla tieteellisen toiminnan edistäjänä ja niiden toiminnan vaikuttavuus alkoi heiketä 1800-luvun kuluessa (McClellan 2008, 97–98; Heikkilä H. 2002, 564–566). Ranskan vallankumouksesta edenneet tapahtumat aiheuttivat käännekohdan tieteellisten seurojen historiassa. Ranskaa hallinnut vallankumouksen eliitti ja suuri osa manner-Euroopan hallitsevista luokista arvosteli yliopistoa vanhentuneeksi ja epäkäytännölliseksi jäänteeksi. Yliopistojen tuli etsiä identiteettinsä uudelleen, löytää tasapaino tieteellisen

tutkimuksen ja perinteisen opetustehtävän välillä ja järjestää suhteet valtiovallan kanssa uudelleen. Ranskalainen malli oli *grand école*-järjestelmä, jossa yliopistot keskittyivät opetukseen ja tutkimus tehtiin pääasiassa taideakatemoissa. Saksalainen yliopistouudistus oli kuitenkin eurooppalaisittain merkittävämpi, sillä ranskalainen malli ei levinnyt ranskankielisen alueen ulkopuolelle. Preussilainen poliitikko ja tiedemies Wilhelm von Humboldt onnistui vakuuttamaan, että yliopistojen tuli olla autonomisia suhteessa valtiovaltaan, mutta valtiovallan tulee maksaa yliopiston kulut. Lisäksi yliopistojen tuli olla tutkimukseen suuntautuneita siten, että tutkimus ja opetus yhdistetään. Saksalainen malli alkoi vähitellen vaikuttaa Euroopassa ja myös Suomessa seurattiin samaa kehityskulkua. (Välimaa 2018, 138–142.)

Tieteen harjoittaminen siten organisoitiin uudelleen ja yliopistojen panostus tieteelliseen tutkimukseen kasvoi. Yliopistot olivat olleet kuitenkin keskeisin instituutio 1700-luvullakin tieteen organisoinnissa ja olivat toimineet tieteen portinvartijoina. Tuolloin lähes jokainen tieteellisiä tutkimustekstejä kirjoittanut ja tieteellisissä seuroissa vaikuttava asiantuntija oli valmistunut yliopistosta. Monet tieteelliset seurat kehittyivät yliopiston piiristä ja toimi kiinteässä yhteistyössä yliopiston kanssa. (McClellan 2008, 97–98, 105.)

Modernin ajan tieteellisten seurain roolia on kuvattu eri määritelmin. Hopkins kirjoittaa, että yleisesti ollaan samaa mieltä siitä, että tieteellisten seurojen tehtävä on huolehtia tiedon edistämisestä ja levittämisestä ja myös keskinäisestä tiedonvaihdosta. Konferenssien järjestäminen, jäsentensä ammatillisen kehityksen edistäminen, verkostojen luominen ja tieteenalojen kannalta tärkeiden lehtien ja kirjojen julkaiseminen, apurahojen ja palkintojen jakaminen ovat tyypillisiä seurojen toimintatapoja. Tieteelliset seurat edustavat oppialaansa yhteiskunnassaan. Ne ovat voittoa tavoittelemattomia organisaatioita, jotka eivät ole olemassa ensisijaisesti vain omien jäsentensä etujen ja maineen lisäämiseksi, vaan ovat helposti aiheesta kiinnostuneiden tahojen saatavilla. Tieteellisten seurojen rooli kehittyy ajan kuluessa, kun ne mukautuvat ajan vaatimuksiin. (Hopkins 2011, 258–271.) Tieteellisten seurojen vaikuttavuutta käsitellään lisää luvussa 4.

2.3 Tieteellisten seurojen historia Suomessa

Tieteellisten seurojen toiminta vahvistui Suomessa samoihin aikoihin, kun yliopisto muutti Turusta Helsinkiin vuonna 1828. Maamme vanhin yhä toimiva tieteellinen seura *Societas pro Fauna et Flora Fennica* (SFFF, 1821) oli ainoa Turussa perustetuista tieteellisistä seuroista, joka jatkoi toimintaansa yliopiston siirryttyä Helsinkiin. Suomen toiseksi vanhin tieteellinen seura on *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* (SKS, 1831) ja kolmanneksi vanhin *Finska Läkaresällskapet* (FLS, 1835). Suomeen oli perustettu 22 tieteellistä seuraa vuoteen 1880 mennessä. Yhdistymisvapaus tuli Suomessa voimaan vuonna 1906 ja aatteellisia yhdistyksiä säätelevä laki annettiin 1919. Aikaisemmin yhdistysten virallinen perustaminen oli ollut mahdollista vain senaatin päätöksellä. (Heikkilä H. 2002, 564, 598.). Suomeen perustettiin myös kansainvälisen mallin mukaisesti tiedeakatemia: *Finska Vetenskaps-societeten* (1838) ja sen rinnalle suomenkielinen tiedeseura Suomalainen Tiedeakatemia (1908) (Hallamaa, Launis, Lötjönen & Sorvali 2006, 79–80.)

Tieteellisiä seuroja perustettiin Suomeen 1800-luvun alkupuolelta alkaen edistämään edustamiensa tieteenalojensa tutkimusta ja tieteellistä julkaisutoimintaa. Kansallistunteen sävyttämä innostus tutkia omaa maata, sen luontoa, kansaa ja kieltä vaikutti tieteellisten seurojen perustamiseen ja toimintaan. Tutkimustuloksia esitettiin esitelmätilaisuuksissa, jotka olivat myös merkittäviä tieteellisen keskustelun foorumeita. Periaatteena oli riippumattomuus ulkopuolisesta painostuksesta ja pitäytyminen tieteellisesti tutkitussa tiedossa. (Hallamaa ym. 2006, 79–80.)

Tieteellisillä seuroilla oli merkitystä tieteen tasoon kohottamisesta. Välimaan mukaan Helsingin yliopistolle asetettu tavoite korkeasta kansainvälisestä tasosta toteutui tuskastuttavan hitaasti, kunnes asiat lähtivät kehittymään suotuisasti tiedeseurojen perustamisen myötä. Tiedeseurat olivat yhteistyön foorumeita, joissa tieteen parissa askaroivat henkilöt keskustelivat tieteen perusteista, käytännön tutkimustyöstä ja tutkimustuloksista. Ne myös muodostivat väylän tieteellisen toiminnan rahoitukselle ja tutkimusten julkaisulle. Samalla ne tukivat tiedeyhteisön rakentumista. Tiedeseurat olivat siten tärkeitä tieteen kehityksen kannalta, sillä yliopisto keskittyi vahvasti opetukseen. (Välimaa 2018, 170–171.) Tieteelliset seurat täydensivät yliopistojen antamaa opetusta jo ensimmäisten 1800-luvulla perustettujen tieteellisten seurojen myötä. Tällaisia

toimintansa alkuvaiheessa yliopisto-opetuksen edistämiseen keskittyneitä seuroja olivat *Historiallinen Yhdistys*, *Suomen Filosofinen Yhdistys* ja *Suomen Matemaattinen Yhdistys*. (Heikkilä H. 2002, 574.)

Tieteellinen seura on saattanut olla hyvinkin merkittävä oman alansa kehittäjä Suomessa. Esimerkiksi vuonna 1947 perustettu *Elintarviketutkijain Seura* paneutui elintarvikealan lainsäädännön ja valvonnan kehittämisen kysymyksiin. Vuonna 1891 perustettu *Suomen Hammaslääkäriseura* hoiti alan edunvalvontaan ja jatkokoulutukseen liittyviä kysymyksiä. (Heikkilä H. 2002, 574.) Tiedeakatemioiden ja tieteellisillä seuroilla on ollut merkitystä myös aloitteen tekijöinä silloin, kun yliopistot ja tutkimuslaitokset eivät ole halunneet tai niiden resurssit eivät ole riittäneet tärkeänä pidettyjen hankkeiden rahoittamiseen. Esimerkiksi *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* on tukenut Elias Lönnrotin runonkeräysmatkoja 1800-luvulla ja *Kalevalan*, *Kantelettaren* sekä Aleksis Kiven *Seitsemän veljeks*en julkaisemista (Lehtonen 2021). *Suomalainen Lääkäriseura Duodecim*in alkuvaiheiden merkittävä urakka oli suomenkielisen lääketieteellisen sanaston julkaiseminen (Heikkilä H. 2002, 572). Tieteellisen seuran toimintaan voi liittyä laajaakin harrastustoimintaa. Esimerkiksi vuonna 1921 perustettu *Tähtitieteellinen yhdistys Ursa* edistää tähtitieteen harrastustoimintaa luentojen, leirien ja lehtien muodossa (Heikkilä H. 2002, 579).

2.4 Tieteellisten seurojen rooli nykypäivänä Suomessa

Tieteelliset seurat ovat muiden tutkimusorganisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, ohella tärkeitä toimijoita omien tieteen- ja tutkimusalojensa edistämisessä. Tieteelliset seurat toimivat keskustelufoorumeina. Ne järjestävät esitelmätilaisuuksia, organisoivat tapahtumia ja näyttelyjä ja kustantavat aikakauskirjoja ja muita lehtiä ja kirjoja (Heikkilä H. 2002, 581). Tieteelliset seurat ovat vapaita kansalaisjärjestöjä ja riippumattomia poliittisista päättäjistä ja tutkimusorganisaatioista (Hallamaa ym. 2006, 79). Tieteelliset seurat voidaan ryhmitellä yleisseuroihin, keskusseuroihin ja erikoisseuroihin. Seura voi yleisseurana keskittyä kaikkiin tieteenaloihin tiedeakatemian tavoin. Keskusseura on jonkin tieteen pääalan seura. Usein seurat ovat erikoisseuroina keskittyneitä yhteen tiettyyn tieteen- tai tutkimuksen alaan. (Heikkilä H. 2002, 564.)

Seura perustetaan yleensä sen suomalaisten jäsenten yhdyssiteeksi, mutta samalla seura solmii yhteydet oman tieteenalansa kansainvälisiin organisaatioihin. Tällainen verkosto tukee tutkijoiden kansainvälistä yhteistyötä, luo edellytyksiä yhteisten konferenssien järjestämiselle ja yhteispohjoismaiselle tai kansainväliselle tieteellisten aikakauslehtien julkaisulle. (Heikkilä H. 2002, 580–581.)

Valtaosa tieteellisiä seuroja toimii perinteisillä tutkimuksen kohdealueilla, joilla yhä uudet kysymykset nousevat ajankohtaisiksi tutkijoiden ja jäsenistön toimesta. Aiheet voivat liittyä yhteiskunnallista tai kulttuurisista tarpeista nousseisiin teemoihin kansallisen ja kansainvälisenkin tutkimuksen edistämiseksi, opetuksen ja jatkokoulutuksen kehittämiseksi tai kansanomaistamiseksi. Tieteellisillä seuroilla voi olla merkittävä vaikutus uusien ajatusten ja suuntausten esiin nostamisessa. Jonkin tieteenalan vakiintuminen professuuritasolle voi kestää vuosia, ja tällöin tieteellisen seuran piirissä tehtävä työ voi vakiinnuttaa tieteenalan hyvinkin tärkeän vaiheen yli. (Heikkilä H. 2002, 581.)

Tieteellisten seurojen tärkeitä toimintamuotoja ovat esitelmätilaisuuksien ja seminaarien järjestäminen. Niissä tutkijat esittelevät tuloksiaan ja keskustelevat niistä ja tutkimusmenetelmistään. Useilla seuroilla on säännöllisiä kuukausikokouksia. Tutkimuseettisillä pelisäännöillä varmistetaan, että erilaiset tutkijat saavat tilaa seuran ohjelmassa ja että ilmapiiri on mahdollisimman avoin. Olennaista on pitää kiinni tieteellisyyden kriteereistä. Monissa seuroissa jäseneksi tullaan vain kutsusta tai jäseneksi hyväksyminen edellyttää suosituksia vanhoilta jäseniltä. Seuroissa on jatkuvasti pyrittävä edistämään tiedettä ja alansa tutkimusetiikkaa. Lisäksi on oltava avoin uusille avauksille ja varottava rajoittumista jonkin tutkimussuunnan tai tutkijaryhmän etujen ajamiseen. (Hallamaa ym. 2006, 84–88.)

2.5 Tieteellisten seurain valtuuskunta

Kaikkien tieteellisten seurojen yhteistyöelimeksi perustettiin 1899 Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) (Hallamaa ym. 2006, 79–80). TSV:n toiminnasta säädetään laissa (938/2006). TSV käyttää opetus- ja kulttuuriministeriöltä saamiaan valtionavustuksia jäsenseurojen toiminnan tukemiseen. Valtuuskuntaan kuuluu 291 tieteellistä seuraa ja

neljä tiedeakatemiaa, joiden jäsenistö edustaa tieteellistä asiantuntemusta kaikilta tieteenaloilta. Seuroissa on yhteensä yli 260 000 henkilöjäsentä, jotka edustavat tieteellistä asiantuntemusta ja myös harrastajia. TSV:n tehtävänä on ”edistää tieteellisten yhteisöjen yhteistoimintaa, tieteellistä tiedonvälitystä ja julkaisutoimintaa sekä tutkimustiedon tunnetuksi tekemistä ja sen käyttöä yhteiskunnassa”. TSV:n yhteydessä toimii vuonna *Tutkimuseettinen neuvottelukunta*, *Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta* ja *Julkaisufoorumi*, jotka yhdessä TSV:n kanssa edistävät hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja tiedeviestintää. (TSV 2021.)

Julkaisutoiminnan edistämisen ohella TSV:n painopistealueeksi on tullut tieteen popularisointi. Valtuuskunta liittyi vuonna 1983 *Tiede 2000*-lehden taustayhteisöksi. *Tieteessä tapahtuu* -lehti ja *Tieteen päivät* ovat TSV:n keinoja edistää tieteestä tiedottamista. Tiedekeskus *Heureka* avattiin yleisölle 1989. Sen lähtölaukauksena oli vuonna 1982 järjestetty fysiikan alan näyttely, jonka yhtenä organisaattorina oli *Suomen fyysikkojen seura*. Tiedekeskusajatus konkretisoitiin TSV:n jäsenseurojen muodostamassa suunnitteluverkostossa. Tiedelehtien ja *Heurekan* perustaminen nojautui koko tiedeyhteisön innostukseen, ja toiminnalla oli myös kansainvälisiä esikuvia. (Heikkilä H. 2002, 569, 593.)

TSV:n jäseneksi voidaan hyväksyä seura, joka on osoittanut edistävänsä tieteellistä tutkimusta ja joka täyttää suurimman osan jäsenyyskriteereistä. Seuran on pitänyt toimia vähintään viisi vuotta säännöllisesti ja monipuolisesti, ja toimintaan tulee osallistua aktiivisesti myös seuran jäsenistöä eikä vain johtoelimissä vaikuttavia henkilöitä. Lisäksi jäsenistössä tulee olla hyvä tieteenalan tutkijakunnan edustus ja johtoelimissä enemmistön tulee olla tieteenalan tutkijoita. Jäsenistössä tulee olla henkilöjäseniä ja pääsääntöisesti hakijaseurojen edellytetään toimivan valtakunnallisesti. Seuran toiminnan tulee perustua ajankohtaisen ja relevantin tutkimustiedon jakamiseen ja kehittämiseen. Seuralta edellytetään säännöllistä ja pitkäjänteistä tieteellistä toimintaa ja sen tulee olla tunnettu tieteenalan tutkijoiden keskuudessa. Tullakseen hyväksytyksi TSV:n jäsenseuraksi seuran edustama tieteenala ei voi olla aiemmin edustettuna valtuuskunnassa. (TSV 2021.)

2.6 Tieteellisten seurain valtuuskunnan kysely jäsenseurojensa toiminnasta

Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) teetti jäsenseurojen toimintaa käsittelevän tutkimuksen 2018–2019 (N=282, vastausprosentti 41). Saatesanoissaan TSV toteaa, että vaikka tieteelliset seurat ovat keskeisiä toimijoita suomalaisella tiedekentällä, niiden toiminnasta on toistaiseksi tehty vain vähän tutkimusta, ja että tutkimuksen avulla se pyrkii tekemään tieteellisten seurojen toimintaa näkyvämmäksi. Sen mielestä tieteellisillä seuroilla on tärkeä rooli suomalaisessa tieteellisessä kentässä sekä julkaisijoina että yhteiskunnallisina toimijoina. (Korkeamäki ym. 2019, 3.)

Kyselyyn vastasi yhteensä 115 seuraa, jotka edustavat humanistisia tieteitä (N=55), yhteiskuntatieteitä (N=44), luonnontieteitä (N=21), lääke- ja terveystieteitä (N=17), bio- ja ympäristötieteitä (N=16), tekniikkaa (N=19) ja maatalous- ja metsätieteitä (N=5). Yli 80 prosenttia vastaajista ilmoittaa edustamiensa seurojen pääasialliseksi tavoitteeksi tietyn tieteen- ja tutkimusalan edistämisen ja noin neljännes ilmoittaa seuransa edistävän tietyn ammattiryhmän tai -alan kehittymistä. Lähes viidennes vastanneista ilmoittaa seurojensa edistävän tiedettä yleisesti. Vain kymmenen seuran edustajat ilmoittavat seurojensa edistävän tietyn harrastajaryhmän toimintaa. Yli 90 prosenttia vastaajista sanoo edustamansa seuran toimivan Suomessa valtakunnallisesti. Kyselyyn vastanneista seuroista 90 prosenttia tekee yhteistyötä muiden suomalaisten seurojen kanssa ja 74 prosenttia pitää yhteyttä ulkomaisiin tai kansainvälisiin seuroihin. Muista yhteistyötahoista tyypillisimpiä ovat yliopistot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja valtionhallinto ministeriöineen. (Korkeamäki ym. 2019, 3, 18–19, 27–28.)

Seurojen tyypillisimmät toimintamuodot ovat seminaarien ja muiden tieteellisten tapahtumien järjestäminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja julkaisutoiminta. Kyselyn mukaan tieteellisiä seuroja luonnehtii toiminnan vapaaehtoisuus, toiminnan ketteryys ja jäseniä yhdistävä yhteinen tarkoitus, tuki ja verkostoitumismahdollisuudet. Jotkut seurat tukevat nuoria tutkijoita apurahoin ja tunnustuksin. 60 prosenttia seuroista on jakanut toimintansa jaostoihin, osastoihin ja ryhmiin. Seurojen budjetit vaihtelevat merkittävästi (250 euroa – 20 miljoona euroa, moodi 30 000 euroa). Yleisimpiä tulonlähteitä olivat jäsenmaksut, TSV:n jakama julkaisutuki, valtionavustukset ja konferenssituo-
tot. Vapaaehtoisella työllä on suuri merkitys tieteellisten seurojen toiminnalle, ja keskimäärin

70 prosenttia työstä tehdään ilman palkkaa tai palkkiota. Yleisimmät jäsenedut ovat mahdollisuus osallistua seuran tapahtumiin, jäsenkirje ja alennus tai vapautus seuran järjestämien tilaisuuksien osallistumismaksuista tai lehden tilausmaksusta. (Korkeamäki ym. 2019, 3, 20–26.)

TSV:n selvitykseen vastanneiden mukaan seurojen järjestämät seminaarit ja tapahtumat ovat pääasiassa kansallisia, mutta lisäksi 45 prosenttia seuroista oli järjestänyt vuonna 2018 myös kansainvälisiä tapahtumia. Lähes viidennes seuroista oli järjestänyt myös alueellisia tapahtumia. Noin neljänneksen seuroista todetaan tekevän tutkimustoimintaa, ja yleisimmät tutkimustoiminnan muodot ovat tutkimuksen rahoittaminen, tutkimusaineistojen kerääminen ja kirjastojen ja arkistojen ylläpito tutkijoiden käyttöön sekä tilojen ja välineiden tarjoaminen tutkijoiden käyttöön. (Korkeamäki ym. 2019, 25–26.)

TSV:n vuonna 2018 toteuttaman kyselyn mukaan valtaosalla (85 prosenttia) kyselyyn vastanneista seuroista on julkaisutoimintaa. Vertaisarviodut lehdet ja monografiat ovat tyypillisimmät julkaisumuodot. Yli puolet (56 prosenttia) seuroista ilmoitti julkaisseensa ainakin yhtä vertaisarvioitua lehteä vuonna 2018. Pääasiallinen julkaisukieli on suomi, ja suomen kielen säilyttäminen tieteen kielenä koetaan tärkeäksi. Runsas neljännes seurojen julkaisemista lehdistä julkaistaan ainoastaan digitaalisessa muodossa. Avoimen julkaisutoimintaan liittyy seurojen rahoitukseen liittyviä kysymyksiä, koska julkaisutuotot muodostavat osan seurojen toiminnan rahoitusta. Lisäksi tutkimuksen mukaan akateemisen tutkijantyö on muuttunut siten, että tutkijoilla on aiempaa suurempi tarve tekstiensä julkaisemiseen kansainvälisissä lehdissä, mikä on vähentänyt artikkeleiden omaehtoista tarjoamista kotimaiseen tieteelliseen lehteen. Raportin mukaan TSV:n jäsenseurat kustansivat vuonna 2018 54 prosenttia kaikista suomalaisista tieteellisistä julkaisuista. Jos huomioidaan lisäksi TSV:hen kuulumattomien tieteellisten seurojen julkaisut (16 prosenttia), tieteelliset seurat julkaisevat 70 prosenttia kaikista suomalaisista tieteellisistä julkaisuista. Suurin osa julkaisuista on humanistisilta tai yhteiskuntatieteellisiltä aloilta. (Korkeamäki ym. 2019, 3, 15–16, 23–24, 33.)

TSV:n kyselyn mukaan suurimmalla osalla vastanneista seuroista (93 prosenttia) on yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää toimintaa. Keskeisimpiä vaikuttamisen tapoja

ovat sisällön tuottaminen sosiaalisen median kanaviin, yleisötapahankkeiden järjestäminen sekä lausuntojen antaminen. Lisäksi seurat järjestävät koulutustapahtumia, tekevät yhteistyötä median kanssa esimerkiksi haastatteluin, mediatiedottein ja tutkimuksen popularisoinnein. Muita vaikuttamisen muotoja ovat tieteen kehittämishankkeisiin osallistuminen, oppimateriaalien tuottaminen ja kouluvierailujen tekeminen. Suuri osa vastanneista (44 prosenttia) kertoo seurojensa yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisääntyneen merkittävästi vuosien 2013–2018 aikana. (Korkeamäki ym. 2019, 26–27.)

Tutkimuksen perusteella tieteellisillä seuroilla on tärkeä rooli suomalaisessa tiedemaailmassa. Seurat kokevat toimintansa tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Monet seurat olivat sitä mieltä, että tieteellisten seurojen rooli ja merkitys pysyy ennallaan tai jopa kasvavat. Julkaisutoiminta ja seminaarien järjestäminen tulevat säilyttämään asemansa ydintoimintoina. Tulevaisuudessa yli 40 prosenttia seuroista aikoo käynnistää uusia toimintamuotoja, jotka liittyvät nuorten tutkijoiden tukemiseen, digitaaliseen viestintään, poikkitieteellisyteen, yhteistyöhön ja kansainväliseen toimintaan. Yhteiskunnan muutokset kuitenkin vaikuttavat tieteellisten seurojen toimintaan. Avoimeen julkaisuun siirtyminen voi vähentää seuran jäsenmäärää ja tuloja, mutta toisaalta se lisää tutkimuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Vapaaehtoistyöhön ja seuratoimintaan ei liikene aikaa samalla tavoin kuin ennen. Oman alan tieteelliseen seuraan liittyminen ja kuuluminen eivät ole enää itsestäänselvyksiä. Osa seuroista kokee jäsenmäärän pienenemisen uhkaavana ja toimintaan kaivataan mukaan lisää aktiivisia jäseniä ja erityisesti nuoria jäseniä. Tieteelliset seurat joutuvat tarkastelemaan omaa rooliaan ja miettimään, miten ne parhaiten palvelisivat jäsenistöään. (Korkeamäki ym. 2019, 3, 23, 36–37.)

2.7 Hymnologian ja liturgiikan seura

Tutkimuksen kohdeseura aloitti toimintansa vuonna 1996 Hymnologian seurana. Seuraavana vuonna nimeksi muutettiin Hymnologian ja liturgiikan seura. Idea seuran perustamisesta syntyi vuonna 1995 järjestettynä hymnologisen tutkimuksen päivänä, jonka Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osasto järjesti yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ja Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen kanssa.

Seuran tarkoituksena on sääntöjensä mukaisesti ”hymnologian ja liturgiikan tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen”. Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi seura ”julkaisee tutkimuksia ja muuta hymnologian ja liturgiikan alaan liittyvää materiaalia, järjestää seminaareja ja tapahtumia sekä pitää yhteyttä alan koti- ja ulkomaisiin järjestöihin”. (HLS 2021.). Hymnologian ja liturgiikan seuran edustama näkökulma on ekumeeninen, vaikka suomalaisessa kontekstissa pääpaino on protestanttisessa ja erityisesti luterilaisessa hymnologiassa ja liturgiikassa. Seura on tutkimusalaltaan monitieteinen. Se yhdistää esimerkiksi musiikintutkimusta ja teologista tutkimusta, ja seuran jäseniä toimii asiantuntijoina virsiä ja liturgiikkaa koskevissa asioissa. Seura toimittaa hymnologian ja liturgiikan aloihin liittyviä HYMNOS-vuosikirjoja, joissa julkaistut artikkelit ovat olleet vuodesta 2015 lähtien vertaisarvioituja. Seura hyväksyttiin Tieteellisten seuran valtuuskunnan jäsenseuraksi vuonna 2018.

Merkittävimpiä kotimaisia yhteistyötahoja ovat Taideyliopiston Sibelius Akatemian Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä, Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta, Kirkkohallitus, Porvoon hiippakunta, Suomen Etnomusikologinen Seura ry, Joensuun yliopisto ja Åbo Akademi. Hymnologian ja liturgiikan seuralla on useita kansainvälisiä yhteyksiä (LIITE 5). Se pitää yhteyttä kansainväliseen hymnologian seuraan (*Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie*, IAH) ja pohjoismaiseen hymnologian tutkimusverkostoon *NordHymniin*. Lisäksi yhteyksiä pidetään pohjoismaiseen liturgiikan alan *Leitourgia* -järjestöön. Kansainvälisen *Societas Liturgican* toimintaan osallistuu useita seuran jäseniä. Yhteistyökumppanina on myös kansainvälinen ortodoksiseen kirkkomusiikkiin paneutuva järjestö (*International Society for Orthodox Church Music*, ISOCM).

Seuran jäsenyys perustuu henkilöjäsenyyteen. Eri puolilla Suomea asuvia jäseniä oli vuoden 2020 lopussa 103. Hymnologian ja liturgiikan seuran puheenjohtajina ovat toimineet teologian tohtori Hannu Vapaavuori 1996–2002, professori Reijo Pajamo 2002–2008, dosentti Jaakko Rusama 2008–2013, filosofian tohtori Anna Maria Böckerman 2013–2018 ja musiikin tohtori Jorma Hannikainen 2019–2021. Vuodesta 2022 alkaen seuran puheenjohtajana toimii musiikin tohtori ja teologian maisteri Samuli Korkalainen. (HLS 2021.)

Seuran virallinen hallintomateriaali koostuu vuosikokousmateriaaleista liitteineen, kirjanpidosta tositteineen ja hallituksen kokousmuistioista. Vuosikokousmuistioiden tärkeimmät liitteet ovat toimintasuunnitelmat ja talousarviot sekä toimintakertomukset ja tilintarkastuskertomukset. Seuran säännöissä on määritelty, että seuran asioita hoitaa hallitus, jonka jäsenet valitaan vuosikokouksessa. Seuran kokouksia ovat kevätkokous, syyskokous ja mahdolliset ylimääräiset kokoukset. Kevätkokous pidetään maaliskuussa ja siellä esitetään hallituksen toimintakertomuksen, tuloslaskelman ja taseen käsittävä tilinpäätös päättyneeltä toimintavuodelta ja tilintarkastuskertomus edellä mainitulta tilikaudelta ja siellä päätetään tuloslaskelman ja taseen vahvistamisesta, toimenpiteistä, joihin vahvistetun taseen mukainen yli- tai alijäämä antaa aihetta ja vastuuvapaudesta hallituksen jäsenille ja muille tilivelvollisille. Siellä käsitellään tehdyt aloitteet ja muut kokouskutsussa mainitut asiat. Syyskokous pidetään marraskuussa ja siinä valitaan seuraavaksi toimintakaudeksi hallituksen puheenjohtaja ja kuusi jäsentä, valitaan kaksi tilintarkastajaa ja kaksi varatilintarkastajaa. Lisäksi vahvistetaan hallituksen laatima toimintasuunnitelma seuraavaksi toimintavuodeksi, hallituksen talousarvio seuraavaksi tilikaudeksi ja edellisten perusteella varsinaisilta jäseniltä ja kannattajajäseniltä perittävät jäsen- ja kannattajajäsenmaksut. Lisäksi käsitellään muut kokouskutsussa mainitut asiat. Jokaisella varsinaisella jäsenellä on seuran kokouksissa yksi ääni. (HLS 2021.)

3 Toiminnan vaikuttavuuden arviointi

Toiminnan vaikuttavuuden arvioimiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä. Tässä luvussa esitetään vaikuttavuuden käsite ja vaikuttavuuden mallintamisen ja mittaamisen tapoja. Tässä luvussa kuvataan iooi-malli eli vaikuttavuusketju, jota sovelletaan laajasti Suomen julkishallinnossa ja kolmannella sektorilla (ks. luku 4.3) ja josta on kansainvälisiäkin referenssejä (ks. luku 4.2).

Erilaisten toimintojen vaikuttavuus ja vaikutusten osoittaminen ovat nousseet keskeisiksi puheenaiheiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vaikuttavuudesta voidaan rakentaa yrityksille ja yhteisöille myönteisen erottautumisen ja kilpailuedun lähde (Heliskoski ym. 2018, 4). Myös tieteelliset seuraukset ovat todenneet yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisääntyneen niiden toiminnassa (ks. luku 2.6). Vaikuttavuuden arviointi ja mittaaminen on olennaista johtamisen ja päätöksenteon tueksi ja toiminnan jatkuvaksi kehittämiseksi. Se on tärkeää lisäksi sidosryhmäviestinnän kannalta.

Vaikuttavuus on käsitteenä monimerkityksellinen ja määritelmät vaihtelevat käyttötarkoituksittain. OECD:n mukaan kyse on positiivisista ja negatiivisista, ensisijaisista tai välillisistä pitkän aikavälin vaikutuksista, jotka on tuotettu jonkin kehittämistoimenpiteen tuloksena, joko suoraan tai epäsuorasti, tarkoituksellisesti tai tahattomasti (OECD 2010, 24), eli

[Impact means] positive and negative, primary and secondary long-term effects produced by a development of intervention, directly or indirectly, intended or unintended.

USAID:in määritelmä on pääpiirteissään sama, mutta se ei erikseen korosta välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, mutta sen sijaan kiinnittää huomiota, että tulokset ovat korkeamman tason vaikutuksia (USAID 2009, 5):

A results or effect that is caused by or attributable to a project or program. Impact is often used to refer to higher level effects of a program that occur in the medium or long term, and can be intended or unintended and positive or negative.

Avoimen tieteen kontekstissa tutkimuksen vaikuttavuus tarkoittaa tutkimustulosten ja tutkimustoiminnassa hankittujen ansioiden kautta aikaansaatua muutosta yhteiskunnassa

ja/tai tutkimusympäristössä ja/tai tiedeyhteisössä (Tieteen termipankki 11.8.2021a). Sitran (ks. luku 4.2) mukaan vaikuttavuus on vaikuttavuusketjun päätepiste, joka kuvaa toiminnan seurauksena tapahtuneen muutoksen aikaansaamaa myönteistä yhteiskunnallista kehitystä eli hyötyä. Kaiken lähtökohtana on toiminta-ajatus eli toiminnan perimmäinen tarkoitus. Hyöty voi liittyä esimerkiksi ihmisten hyvinvointiin, ympäristön tilaan tai yhteisöjen elinvoimaan. (Heliskoski ym. 2018, 4–6.)

Vaikuttavuus ja vaikutus ovat lähekkäiset käsitteet, mutta ne tarkoittavat eri asiaa ja molemmat käsitteet ovat vaikuttavuusketjun kannalta olennaiset. Pitkän aikavälin päämääriä eli vaikuttavuutta ei pystytä saavuttamaan ilman konkreettisia tuloksia ja niiden vaikutuksia. Suvikumpu ym. selventävät lähekkäisten sanojen *vaikutus* ja *vaikuttavuus* eroa seuraavasti: vaikutus on tarkoitukseton syy-seuraussuhde, mutta vaikuttavuus on aina tarkoituksellisen toiminnan tulos. Esimerkiksi myrskyllä on vaikutus muttei vaikuttavuutta, koska se ei toimi tarkoituksellisesti. (Suvikumpu ym. 2014, 6.)

3.1 Vaikuttavuusmallinnus

Vaikuttavuutta voidaan kuvata ja arvioida eri menetelmin. Vaikuttavuusketju kuvaa, miten käytössä olleilla resursseilla on pystytty tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka edelleen ovat tuottaneet hyötyä. Muita vaihtoehtoisia menetelmiä vaikuttavuuden arviointiin ovat esimerkiksi SROI (esim. Klemelä 2016; Millar & Hall 2013; Zappalà & Lyons 2009) ja kestävän kehityksen tasapainotettu tulokortti (engl. *sustainability balanced scorecard*). Tämä tulokortti on jatkojalostettu versio Kaplanin ja Nortonin kaupallisille yritykselle kehitetystä taloudellisia ja ei-taloudellisia mittareita sisältävästä suorituskyvyn mittaristosta, jota käytetään strategisen johtamisen apuvälineenä (Figge ym. 2002; Kaplan & Norton 1996). SROI-menetelmässä (engl. *social return on investment*) mitataan organisaation tai projektin hyötyjä eli vaikuttavuutta rahassa mitattuna, ja hyödyt suhteutetaan niiden tuottamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin (Klemelä 2016, 8; Millar & Hall 2013, 927).

Vaikuttavuusketjut perustuvat muutosteoriaan (engl. *theory of change*) ja logiikkamalleihin (engl. *logic model*). Muutosteoriat ovat malleja, jotka kertovat mitä odotetaan tapahtuvan (*ex ante*) tai miten muutos on tapahtunut (*ex post*). John Maynen

vuonna 2015 julkaistu vertaisarvioitu artikkeli kuvaa muutosteorian käsitteellisesti. Maynen mukaan useita käsitteitä käytetään rinnakkain (engl. *program theory, logic model, theory of change, results chain, outcome pathway, action theory, implementation theory*). (Mayne 2015, 119.)

Maynen geneerisen muutosteorian vaiheet (KUVIO 2) kuvaavat, miten toimenpiteillä (engl. *activities*) luodaan erilaisia tuotteita ja palveluja (engl. *products and services produced*), jotka johtavat osaamiseen, asenteisiin, pyrkimyksiin, taitoihin ja mahdollisuuksiin liittyviin muutoksiin (engl. *capacity changes in knowledge, attitudes, aspirations, skills, opportunities*), jotka johtavat muutoksiin käyttäytymisessä (engl. *behavior changes*) ja edelleen suoriin hyötyihin (engl. *direct benefits*) ja muutoksiin hyvinvoinnissa (engl. *well-being changes*). Malli kuvaa eri vaiheiden osalta niihin liittyvät oletukset, keskinäisriippuvuudet ja ympäristötekijät (engl. *external influences*). Mallin käytössä on kuvausteknisiä rajoitteita sille, kuinka paljon informaatiota voidaan malliin sijoittaa. Tämän johdosta kannattaa rakentaa jopa kolmentasoisia kuvauksia, joista ensimmäinen taso on verbaalinen kuvaus. Toinen taso on karkean tason graafinen kuvaus, ja kolmas taso sisältää eniten yksityiskohtia. Mayne korostaa raportissaan, että mallit eivät koskaan voi olla täydellisiä, vaan ne tarpeeksi hyviä kuvaamaan mahdollisia kehityskulkuja. Lisäksi hän korostaa, että mallit muuttuvat ajan kuluessa. (Mayne 2015, 121–138.)

Myös Taplin ym. korostavat, että muutoksen teoria voidaan konstruoida myös jälkikäteen hyödyntämällä dokumentaatiota ja sidosryhmiltä saatua tietoa (Taplin ym. 2013, 4):

A Theory of Change can also be developed retrospectively by reading program documents, talking to stakeholders and using monitoring and evaluation data. This is often done during evaluations or for a reflective process of learning about what has worked and why, in order to understand the past and to plan for the future.

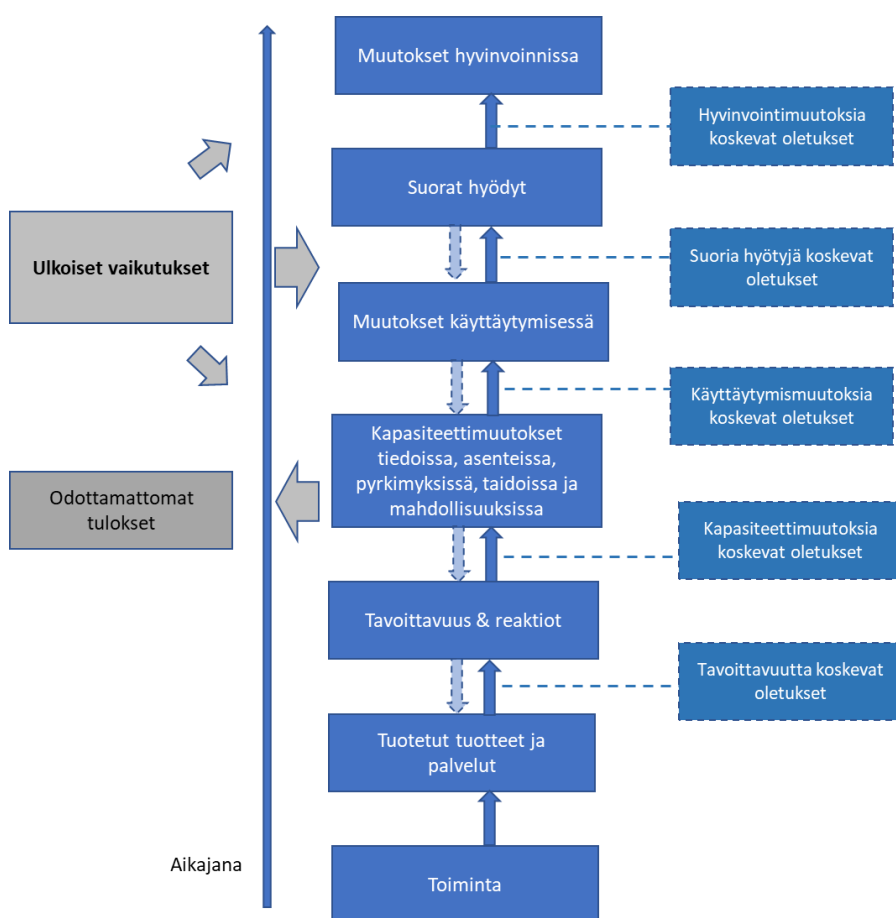
OECD määrittelee vaikuttavuusketjuun kuuluvan lisäksi palautteenkäsittelyn ja mahdollisesti ulottuvuudet ketjun muihin osapuoliin (OECD 2010, 33):

[Results Chain is] the causal sequence for a development intervention that stipulates the necessary sequence to achieve desired objectives beginning with inputs, moving through activities and outputs, and culminating in outcomes, impacts, and feedback. In some agencies, reach is part of the

results chain. [Reach means] the beneficiaries and other stakeholders of a development intervention.

USAID määrittelee vaikuttavuusketjun tiekartaksi, joka on usein visuaalisesti esitetty. Se määrittelee *logic model* -termin seuraavasti (USAID 2009, 7):

A logic model, often a visual representation, provides a road map showing the sequence of related events connecting the need for a planned program with the programs' desired outcomes and results.

KUVIO 2. Muutoksen teorian periaate (mukaillen *A Basic Generic Theory of Change*, Mayne 2015)

Zappalàn ja Lyonsin mukaan logiikkamallit (KUVIO 3) ja loogiset lähestymistavat kehitettiin alun perin jo 1970-luvulla auttamaan laajamittaisten yhteiskunnallisten kehitysohjelmien tavoitteiden saavuttamista. He ovat todenneet, että arvioinneissa keskityttiin liian usein pelkkiin tuotoksiin vaikutusten sijaan eikä vaikutusarviointia sisällytetty hankkeiden suunnitteluprosessiin. Logiikkamallit tarjoavat systemaattisen ja

visuaalisen tavan esittää ja kommunikoida riippuvuussuhteet ohjelman resurssien, toimintastrategioiden ja tavoiteltavien tulosten ja vaikutusten ja vaikuttavuuden osalta. (Zappalà & Lyons 2009, 12–13.)

Resurssit/panokset	Toimenpiteet	Tuotokset	Tulokset	Vaikutus/vaikuttavuus
				
(engl. Resources/inputs)	Activities	Outputs	Outcomes	Impact)
(engl. It this... then	this... if this	then this...	if this...then	this...)

KUVIO 3. Logiikkamallin kuvaus (mukaillen The Essence of Logic Models, Zappalà & Lyons 2009: 13)

Zappalà ja Lyonsin mukaan tunnetuin ja käytetyin logiikkamallin kehys on *Logical Framework Analysis (LogFrame)*, jonka USAID hyväksyi ensimmäisen kerran virallisesti vuonna 1971. Malli on laajassa kansainvälisessä käytössä ja joskus jopa pakollinen valtionrahoituksen saavuttamiseksi tietyille kehitysyhteistyöprojekteille. Malli edellyttää kehitystä kuvaavien indikaattorien käyttöä. *LogFrame*-matriisi on elävä asiakirja, joka tulee tarkistaa projektin toteuttamisen, seurannan ja arvioinnin aikana saatujen kokemusten perusteella. (Zappalà & Lyons 2009, 5, 13–14.)

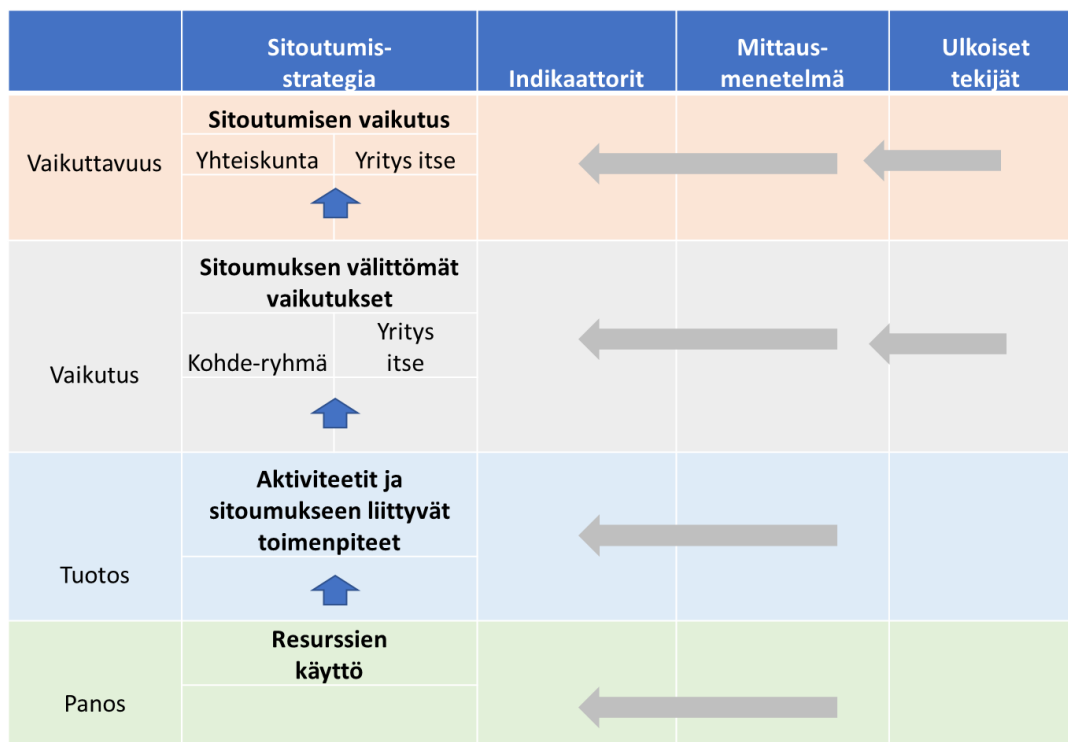
Brestin määritelmän mukaan logiikkamalli on verrannollinen yrityksen strategiaan, jonka toteuttamista muutoksen teoria käytännönläheisesti tukee (Brest 2015, 49):

Impact is what nonprofit organizations and the funders who support them seek to achieve – making real differences in the world. An organization's strategy, or logic model is its plan for achieving impact. A theory of change is the empirical basis underlying any social intervention.

3.2 Iooi-malli eli vaikuttavuusketju

Saksalainen *Bertelsmann Stiftung* – säätiö on todennut yritysten yhteiskuntavastuun merkityksen kasvaneen viime vuosien aikana. Se on kehittänyt iooi-mallin vaikuttavuusketjujen mallintamiseksi (engl. *impact mapping*). Mallin avulla yritykset voivat suunnitella ja mitata yrityskansalaisena toimimistaan. Iooi-mallin nimi on lyhennys sanoista panos, tuotos, vaikutus ja vaikuttavuus (engl. *input, output, outcome, impact*).

Malli kuvaa, miten käytössä olleilla resursseilla on pystytty tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka edelleen ovat tuottaneet hyötyä. (Riess 2010.) *Bertelsmann Stiftungin* johtajistoon kuuluva Birgit Riess kuvaa esittelee laajasti referoidussa artikkelissaan iooi-mallin (KUVIO 4).

KUVIO 4. Bertelsmann Foundationin kehittämä iooi-malli (mukaillen iooi-Matrix zur Steuerung des Engagements, Riess 2010, 35)

iooi-mallia hyödynnetään kuvan mukaisesti alhaalta ylöspäin. Matriisi tukee päätöksentekoa ja toiminnan arviointia panosten (saks. *Ressourceneinsatz*) ja tehtävän tuotosten välillä, jotka syntyvät aktiviteettien ja toimenpiteiden seurauksena (saks. *Aktivitäten und Massnahmen des Engagements*). Toimenpiteiden laajuudesta ja kestosta riippuen välittömät vaikutukset (saks. *unmittelbare Wirkungen des Engagements*) antavat suuntaa ja tarvittaessa viitteitä toimenpiteiden muutostarpeista. Vaikutuksia syntyy niin yritykselle itselleen (saks. *Unternehmen*) kuin kohderyhmälle (saks. *Zielgruppe*). Pitkän aikavälin vaikuttavuus (saks. *Folkewirkung des Engagements*) on vaikuttavuusketjun päätepiste ja vaikutusalueena on yhteiskunta (saks. *Gesellschaft*) ja yritys itse (saks. *Unternehmen*). Mallin mukaisesti myös ulkoisia tekijöitä (saks. *Externe Faktoren*) on syytä huomioida analyysissä siltä osin, kun niillä on vaikutuksia tuloksiin, vaikutuksiin ja

vaikuttavuuteen. Soveltuvien indikaattorien ja niiden mittausmenetelmien (saks. *Indikatoren, Messinstrumente*) määrittely on olennainen osa iooi-mallin hyödyntämistä. (Riess 2010, 6–47.)

Vaikuttavuusketjun perusidea on selkeä. Se auttaa hahmottamaan, millaisista elementeistä vaikuttavuus muodostuu ja mitkä ovat näiden elementtien keskinäiset suhteet. Käytännön työssä haasteita voi syntyä erityisesti askeleessa vaikutuksesta vaikuttavuuteen. Usein näiden käsitteiden erottaminen toisistaan on haasteellista. Toisaalta vaikuttavuus ilmenee usein vasta vuosien päästä ja useiden toimijoiden toimesta. Vaikuttavuuden mittaamisessa voidaan tunnistaa Aistrichin (2014) mukaan kolme erilaista lähestymistapaa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa vaikuttavuutta pyritään arvioimaan parhain käytettävissä olevin keinoin arvioinnin haastavuudesta huolimatta. Toisessa lähestymistavassa vaikutukset valitaan huolella, ja luotetaan niiden johtavan positiiviseen vaikuttavuuteen. Kolmantena vaihtoehtona on olettaa vaikutusten ja vaikuttavuuden välillä olevan linkin ja tarkastelussa keskitytään analysoimaan, mitkä seikat haastaisivat tai estäisivät kyseisen linkin toiminnan. Myös Brest on artikkelissaan samoilla linjoilla: vaikuttavuutta on usein vaikea mitata, ja silloin tulee luottaa valitun toimintastrategian ja (i.e. muutoksen teorian) pitävyyteen (engl. *soundness*) ja uskoa, että sen toteuttaminen aikaansaa vaikuttavuutta pidemmällä aikavälillä (Brest 2015, 48).

Vatajan mukaan vaikuttavuusarvioinnin keskeisin kiinnostuksen kohde on syy-seuraussuhteiden eli kausaliteetin ymmärtäminen. Syy-seuraussuhteet voivat olla ennalta-arvaamattomia ja jopa negatiivisia. Kausaliteetin ymmärtämistä vaikeuttaa pitkät aikajänteet. Vaikka polut vaikuttavuuteen voivat olla sumeita ja risteileviä ja vasta kokeilemisen kautta avautuvia, voi vaikuttavuustavoite silti olla kirkas. Vataja korostaa, että monimutkaisissa systeemeissä vaikuttavuuspolun määrittäminen ja sen avulla johtaminen tulee entistä oleellisemmaksi. (Vataja 2021.)

Vaikuttavuutta kannattaa yrittää mitata, vaikka mittaaminen on haastavaa. Mittaaminen sinä määrin, kun se on tarkoituksenmukaista käytännöllisesti ja taloudellisesti, syventää ymmärrystä tutkitusta aiheesta ja eri tekijöiden syy-seuraussuhteista. Vaikuttavuusinvestoiminen on yleistymässä, mikä lisää vaikuttavuuden mittaamisen merkitystä. Vaikuttavuusinvestoiminen (engl. *impact investing*) on yksityisen pääoman

tietoista suuntaamista toimintaan, joka tavoittelee sekä taloudellista tuottoa että mittaavaa yhteiskunnallista tai ympäristöllistä hyötyä, ja jossa yksityisille sijoittajille maksetaan tuottoa saavutettujen yhteiskunnallisten säästöjen mukaan (TEM 2021c, Aistrich 2014).

3.3 Vaikuttavuusindikaattorit

Indikaattorilla on useita määritelmiä ja useita käyttötarkoituksia. Indikaattoreilla voidaan tiivistää eri tietolähteistä tulevia tietoja helpommin hallittavaan muotoon. Niitä voidaan käyttää tavoitteiden määrittelyssä ja toteutumisen seurannassa. Indikaattorit toimivat viestinnän ja toiminnan ohjauksen välineinä, mutta niillä on omat rajoitteensa. Indikaattorit ovat luonteeltaan yksinkertaistavia, ja kokonaiskuvan saaminen edellyttää laadullista arviointia. Kaikkia asioita ei voida kuvata määrällisillä tunnusluvuilla. (Rosenström & Palosaari 2000, 8.) Indikaattori on avoimen tieteen kontekstissa ”osoitin, ilmaisun tai tilastollinen luku, jonka avulla voidaan moninaista tietoa tiivistää helpommin hallittavaan ja ymmärrettävään muotoon” (Tieteen termipankki 11.8.2021b). USAID:in määritelmän mukaan indikaattori on kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen muuttuja, joka tarjoaa luotettavat keinot mitata tiettyä ilmiötä tai ominaisuutta (USAID 2009, 6):

Indicator [is a] quantitative or qualitative variable that provides reliable means to measure a particular phenomenon or attribute.

OECD käyttää samansisältöistä määritelmää täydentäen, että indikaattori voi lisäksi ilmaista toimenpiteen aikaansaamaa muutosta tai auttaa arvioimaan kehitystoimen suorittajan toimintaa (OECD 2010, 25):

[An indicator is] a quantitative or qualitative factor or variable that provides a simple and reliable means to measure achievement, to reflect changes connected to an intervention, or to help assess the performance of a development actor".

4 Tausta tieteellisen seuran vaikuttavuuden arviointiin

Tässä luvussa käsitellään kansainvälisiä esimerkkejä tieteellisten seurojen roolista, tehtävistä ja vaikuttavuudesta. Kotimaisten tieteellisten seurojen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää toimintaa on käsitelty aiemmin luvussa 2.6. Lisäksi käsitellään kansainvälisten esimerkkien avulla vaikuttavuuden arviointia voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa. Tärkeän referenssin tälle tutkimukselle muodostaa luvussa 4.2 kuvattava Vera Kämpferin opinnäytetyö, joka on tapaustutkimus iooi-mallin rakentamisesta voittoa tavoittelemattomassa yhteiskunnallisessa yrityksessä.

Kolmanneksi käsitellään eräitä kotimaisia julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoita koskevia kirjallisia lähteitä, jotka käsittelevät niiden toiminnan vaikuttavuusarviointeja. Kotimaisten toimijoiden käyttämät vaikuttavuusketjujen kuvaukset ovat relevantteja siksi, että tapaustutkimus kohdistuu Suomessa toimivaan seuraan, jolla on vahvat verkostot kotimaisiin toimijoihin ja koska tapaustutkimuksessa käytetään vastaavaa vaikuttavuusarvioinnin menetelmää.

4.1 Tieteellisten seurojen vaikuttavuus

Tieteelliset seurat ovat tieteellisen tiedon vaihtamisen verkostoja kansallisesti ja kansainvälisesti. Tieteellisten seurojen roolit vaihtelevat maittain, koska roolit heijastavat kunkin maan kansallista viitekehystä ja historiaa (Hopkins 2011, 259–260). Englannissa on pitkä tieteellisten seurojen perinne, jota esitetään Hewitt ym. (2017) tutkimuksen ja Jorgensenin (2017) tapaustutkimuksen avulla. Dawid ym. (2009) kirjoittavat erilaisten organisaatioiden jäsenistön ikärakenteeseen säilyttämisestä riittävän nuorena. McCarthy ja Rands (2013) kirjoittavat Uuden Seelannin mallista, joka perustuu kaikki seurat yhteen kokoavaan foorumiin.

Hewitt ym. kirjoittavat artikkelissaan Englannissa vuosina 2012–2013 toimineiden tieteellisten seurojen vaikuttavuudesta. Artikkelin mukaan tieteellisten seurojen rooli tieteellisen tiedon vaihdossa ja levittämisessä on huonosti ymmärretty, mikä tekee seuroista haavoittuvan osan tieteellistä ekosysteemiä. Artikkelin tiedot perustuvat 44 tieteellistä seuraa koskevaan analyysiin. Artikkelin kuvaus seurojen toimintaa, niiden keskeisiä tulovirtoja ja seurojen toimintaympäristöä koskevia muutoksia. Keskeinen

muutostekijä on avoin julkaisutoiminta (engl. *open access*), joka voi muuttaa tieteellisten seurojen rahoitusmalleja merkittävästi. (Hewitt ym. 2017, 775–777.)

Hewitt ym. kuvauksen perusteella englantilaisten tieteellisten seurojen toiminta muistuttavan läheisesti Hopkinsin kuvausta modernin ajan tieteellisten seurojen toiminnasta (ks. luku 2.2). Hewitt ym. korostavat lisäksi, että seuroilla on merkittävä rooli valtakunnallisten asioiden, arvojen ja kulttuurin välittäjänä julkaisutoimintansa, konferenssiensa ja kansainvälisten verkostojensa kautta, ja että tämä välitystehtävä on omiaan lisäksi houkuttelemaan opiskelijoita ja tutkijoita Englantiin. Lisäksi he painottavat mediayhteistyön merkitystä, koska sillä pystytään tuomaan esille seurojen jäsenten tekemää työtä ja lisäämään suuren yleisen ymmärrystä seuran edustamasta tieteenalasta. Tämä viestintätehtävä täydentää yliopistojen ja tutkimusta rahoittavien toimijoiden viestintää. Hewitt ym. mukaan tällainen tieteellisten seurojen tiedonvälitysrooli voi olla erityisen merkittävä silloin, kun tieteenalalla on paljon toimijoita ja on tarvetta aikaansaada neutraali ja näkökulmia yhteen liittäviä yhteenvetoja ja lausuntoja. (Hewitt ym. 2017, 760–782.)

Hewitt ym. (2017) tuovat esille ajatuksen, voisiko tieteellisten seurojen vaikuttavuutta pohtia vaihtoehtoisajattelun kautta: mitä tapahtuisi, jos seuraa ei olisi olemassa ja toisaalta attribuution kautta: mitä kaikkea kehityksestä voidaan osoittaa tapahtuneen seuran toiminnan kautta. Myös vapaaehtoisen työn ja ei-markkinapohjaisen toiminnan arvo on syytä tunnistaa. Hewitt ym. tuovat esille, että kvantitatiivisia mittareita kehityksen osoittamiseksi on vaikea määritellä ja että puhtaasti kvantitatiiviseen arviointiin tulee aina suhtautua suurella varauksella. Kvalitatiiviset arvioinnit ovat hedelmällisiä sekä vaikuttavuuden arvioimiseksi että ymmärryksen lisäämisestä itse prosessista, jolla vaikuttavuutta ja arvoa luodaan.

Artikkelissaan David ym. (2009) käsittelevät erilaisten organisaatioiden kuten yhdistysten ikääntymiskysymystä. Jäsenistön keskimääräinen ikä on nousussa johtuen paitsi eliniän odotuksen pitenemisestä myös jäsenistön valintaperusteista. Asia on erityisen kriittinen sellaisille toimijoille, joiden organisaation koko on vakio ja organisaatio uudistuu vain vaihtuvuuden kautta. Matemaattinen mallinnus osoittaa, paras tapa pitää organisaatio nuorena on yhdistetty strategia rekrytoida sekä nuoria että vanhoja, ja että intuition

vastaisesti on keski-ikäisten rekrytointi vähiten tehokas strategia ikärakenteen pitämiseksi riittävän nuorena. (Dawid 2009, 541.)

Jorgensen analysoi artikkelissaan (2017) tieteellisten seurojen roolia englantilaisen 50-vuotta täyttävän maisematutkimukseen keskittyvän seuran The Landscape Research Groupin näkökulmasta (Jorgensen 2017). Seuran tarkoituksena on yleishyödyllisesti edistää koulutusta ja tutkimusta, herättää kiinnostusta ja vaihtaa tietoja maisematutkimuksen ja siihen liittyvien alojen hyväksi. Jorgensen arvioi, että yleisesti ottaen tutkijoiden käsitykset tieteellisistä seuroista ovat edelleen varsin utuisia, vaikka seuroilla on pitkiä historioita ja aktiivinen ja merkittävä rooli yhteiskunnassa. (Jorgensen 2017, 51.) Kyseisen maisematutkimukseen keskittyvän seuran ominaispiirre on sen edustaminen tieteenalojen monialaisuus. Artikkelissaan Jorgensen pohtii, miten pieni tieteellinen seura voi parhaiten kohdistaa omat rajalliset resurssinsa tavoitteensa toteuttamiseen ja toisaalta, mikä on sen välittäjän rooli (engl. *mediating*) käytännön ja akateemisen maailman välillä. Maisematutkimuksen monitieteisyys vaikeuttaa prioriteettien asettamista. (Jorgensen 2017, 52–53.)

Jorgensenin mielestä tiedeyhteisön ja käytännön elämän välillä on kuilu, johon vaikuttaa esimerkiksi akateemisen julkaisutoiminnan nykytila. Julkaiseminen on muuttunut kuluneiden 50 vuoden aikana siten, että tekstit ovat nykyään pidempiä, vahvasti teoretisoituja ja hankalasti avautuvia ei-akateemikoille. Toisaalta jos näitä vertaisarvioituja ja tieteellisesti rakennettuja tekstejä ei olisi, olisi vaikea rakentaa luotettavaa tietopohjaa. Sama koskee myös tiedonjulkaisua: tieteellisten julkaisujen saatavuus maallikoiden näkökulmasta on ollut hankalaa ja kallista. Monilla tieteellisillä seuroilla on todennäköisesti sama haaste: miten tavoittaa kaksi erityyppistä intressiryhmää, maallikot ja akateeminen yhteisö. (Jorgensen 2017, 52.)

Jorgensen toteaa kuitenkin, että on vielä eräs tätäkin tärkeämpi kysymys, joka liittyy tutkimusaiheiden valintaan. Maisematutkimuksen rahoitusta kohdistetaan enenevässä määrin globaaleihin haasteisiin, joissa on kansallinen intressi tai jotka ovat hallituksen asettaman teollisuusstrategian mukaisia. Nykypäivän suuret kysymykset, kuten ilmastonmuutos ja kaupungistuminen, ovat niin monimutkaisia, että niitä ei voida ratkaista yhdellä tieteenalalla, vaan ne tarvitsevat tieteidenvälisten tutkimusryhmien ja

yhteiskunnan eri sektorien ja loppukäyttäjien muodostamia yhteenliittymiä. Vaatimukset monitieteisyydestä ja yhteistoiminnasta ovat sinänsä perusteltuja, mutta tekee myös vaikeammaksi vakuuttua uteliaisuuteen perustuvan pitkäjänteisen tutkimuksen merkityksestä. Jorgensenin mielestä tieteellisillä seuroilla on tärkeä rooli tutkijoiden riippumattomuuden suojelemisessa puolustamalla erilaisia tutkimusasetteluja ja -agendoja siten, että valitut tutkimusohjelmat eivät heijastelisi pelkästään ajanhetken poliittisia tahtotiloja tai trendikkäitä tutkimuskohteita. (Jorgensen 2017, 53.)

McCarthy ja Rands (2013) kuvaavat, miten Uudessa Seelannissa tieteelliset seurat on koottu yhteisen hallinnon alle. The New Royal Society of New Zealand perustettiin vuonna 1867, kun silloiset maan tieteelliset seurat koottiin kansalliseksi tutkijoiden yhteiseksi foorumiksi. Seuran keskeiset tutkijayhteisön liittyvät tehtävät koskevat tutkimuksen rahoitusta, tutkijoiden urakehityksen tukemista ja tieteellisen tutkimuksen vertaisarviointia. Valtionpolitiikassa sen roolina on tuottaa lausuntoja ja jakaa oma-aloitteisesti informaatiota tärkeiksi kokemistaan kansallisista teemoista poliittista päätöksentekoa varten. Seuran toiminta perustuu hallituksen ministeriön (*Ministry of Business, Innovation and Employment*) antamaan mandaattiin. Ministeriö on delegoinut seuralle tehtäväksi hallinnoida maan tutkimustoimintaan liittyviä toimia, kuten maan tutkimusrahastoa, tutkimusapurahoja, tiedepalkintoja ja kahdeksan tiedejulkaisun julkaisua. Seura toimii siltana akateemisen tutkimuksen ja maan hallituksen välillä neuvonantajana ja rahoitusagenttina. McCarthy ja Rands painottavat, että seura tarjoaa turvallisen kanavan tutkijoille tarjota vapaata ja riippumatonta asiantuntemusta tieteellisen seuran nimissä silloin, kun tutkijat eivät pysty ilmaisemaan tällaisia näkemyksiä yksittäisten tutkimusorganisaatioiden edustajina. Seuran riippumattomuudesta onkin erityisesti huolehdittava. Suora vaikutus politiikan neuvontaan vältetään rahoittamalla seuran työskentely erillisestä ja monista rahavirroista koostuvasta rahastosta. (McCarthy & Rands 2013, 470–482.)

4.2 Vaikuttavuuden arviointi voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa

Tässä luvussa käsitellään kolmea kansainvälistä esimerkkiä voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden suorituskyvyn mittaamisesta, muutosteorian hyödyntämisestä yrityksen strategian määrittelyssä sekä käytännön esimerkkiä iooi-mallin

hyödyntämisestä. MacIndoe ja Barman (2012) käsittelevät vertaisarvioidussa artikkelissaan, mitkä tekijät selittävät voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden halukkuutta ottaa käyttöön toiminnan suorituskykyä mittaavia indikaattoreita (engl. *outcome measurement*). Katell ym. (2015) ovat tutkineet vaikuttavuuden mittaamisen kehittämistä voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa. Vera Kämpfer on tutkinut kandidaatintutkielmassaan (2017) iooi-menetelmän hyödynnettävyyttä pienten ja keskisuurten yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuuden arvioinnissa.

MacIndoen ja Barmanin artikkelissa kuvattu selvitys kohdistettiin 600 voittoa tavoittelemattomaan yritykseen Bostonissa ja sen ympäristössä. Tutkimuksen vastausprosentti oli 63 prosenttia (N=379). Yritysten sidosryhmiä olivat rahoittajat (säätiöt, yritykset, yksityiset henkilöt), verkostossa toimivat tahot (esimerkiksi kumppanit ja yhteistyöryhmät), asiakkaat ja sisäiset sidosryhmät (työntekijät, vapaaehtoiset, hallitus). Toisena dimensiona oli tutkia, oliko suorituskyvyn mittaukseen allokoitu erikseen varoja vai ei. Tutkimuksen mukaan 58 prosenttia vastaajista hyödynsi suorituskyvyn mittaamista suurimpaan osaan heidän palveluistaan ja 44 prosenttia toimijoista budjetoit resursseja mittaamiseen. Keskeinen korrelaatioanalyysiin perustuva tutkimushavainto oli, että mittarien kehittämiseen käytettävät rahalliset panostukset eivät kuitenkaan korreloi mittariston aktiivisen käytön kanssa. Vaikka rahoittajien taholta tulee painetta mittariston hyödyntämiseen ja siten organisaatiot allokoivat resursseja mittarien käyttöön, mittaristot tulevat käyttöön tyypillisimmin silloin, kun myös sisäiset sidosryhmät (hallitus, työntekijät) tukevat mittaristojen käyttöä. Täten eräs tapa vahvistaa organisaation suorituskyvyn mittariston aktiivista käyttöä on se, että toimijat kouluttavat henkilöstöään mittariston hyödyntämisessä toimintaa tukevana elementtinä. (MacIndoe & Barman 2012, 717–725, 724–732.)

Katell ym. artikkelin mukaan tavoittelemattomien organisaatioiden sidosryhmät odottavat organisaatioiden osoittavan toimintansa vaikuttavuutta. Monet organisaatiot kamppailevat edelleen toimintaprosessien määrittelemiseksi ja tietojärjestelmien kehittämiseksi tämän vaatimusten täyttämiseksi. Selvityksen mukaan teoreettiset viitekehykset, kuten muutosteoriat, voivat tarjota mahdollisuuksia toiminnan kuvaamiseksi ja tietojärjestelmien kehittämiseksi siten, että käytössä oleva informaatio tukee paremmin vaikuttavuuden osoittamista lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

Tapaustutkimuksen kohteena oli voittoa tavoittelematon lakiyritys Washington D.C.:ssä. Tapaustutkimuksessa rakennettiin yritykselle muutosteoria hyödyntämällä kirjallisuudesta saatavaa informaatiota ja puolistrukturoituja haastatteluja. Tutkimuksen pääviesti on, että teoreettisia viitekehyksiä, kuten muutosteoriaa, voidaan hyödyntää yhdistettäessä yrityksen missio, toimenpiteet ja tulostavoitteet päivittäiseen työn tekemiseen ja toiminnan suorituskyvyn mittaamiseen. (Katell ym. 2015, 4285–4293.)

Vera Kämpfer tutki kandidaatintutkielmassaan iooi-menetelmän hyödynnettävyyttä pienten ja keskisuurten yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuuden arvioinnissa (Kämpfer 2017). Hänen tapaustutkimuksensa kohteena oli Impact Hub Berlin GmbH, joka on sosiaalisia yrityksiä palveleva yritys. Se järjestää työtiloja, verkostoitumistapahtumia ja erilaisia ohjelmia, joiden avulla yritykset voivat lisätä omaa vaikuttavuuttaan. Kämpfer hyödynsi Bertelsmann Foundationin luomaa iooi-viitekehystä tapaustutkimuksessaan. Hänen työssään rakennettiin kohdeorganisaatiolle iooi-malli, jonka tarkoituksena oli kuvata yrityksen aiottua vaikuttavuutta. Lisäksi työssä arvioitiin iooi-menetelmän käytettävyyttä vaikutuksen mittaamisen työkaluna. Iooi-malli rakennettiin organisaation sisäisissä työpajoissa, joihin osallistui yrityksen johto ja asiantuntijoita. Kohdennetulla kyselyllä selvitettiin todellista vaikuttavuutta erään toiminta-alueen osalta. Kohderyhmäksi oli valittu yrityksen suorat kontaktit ja siten välillistä vaikutusta ei tutkittu. Malli rakennettiin organisaation sisäisissä työpajoissa. (Kämpfer 2017, 27–48.)

Kämpfer käsittelee omassa opinnäytetyössään vaikutus- ja vaikuttavuuskäsitteitä yhtenä kokonaisuutena. Hän perustelee päätöstään sillä, että tutkimus käsitteli vain yrityksen suoria sidosryhmiä ja tutkimuksen ulkopuolelle oli rajattu ulkoisten ympäristötekijöiden huomioiminen ja siihen liittyvä tiedonkeruu. Kämpferin mukaan on perusteltua yhdistää käsitteet yhteen ja todeta, millaisia vaikutuksia/vaikuttavuutta on saatu aikaan kohdeyrityksen suorille sidosryhmille (Kämpfer 2017, 25). Kämpfer toteaa, että iooi-mallinnusta voidaan suositella vaikuttavuuden arviointityökaluksi pienille ja keskisuurille yhteiskunnallisille yrityksille tai kolmannen sektorin toimijoille, joilla on rajoitetut ajalliset ja rahalliset resurssit. Malli voidaan rakentaa organisaation sisäisenä työnä ja hyödyntäen pääasiassa jo olemassa olevaa informaatiota. Malli on joustava, visuaalinen ja hyödynnettävissä uudelleen seuraavilla suunnittelukierroksilla. Malli toimii hyvin organisaation sisäisten prosessien kirkastamisessa ja ulkoisen viestinnän välineenä

yrityksen mission, vision ja toimintalogiikan kuvauksena. Hän toteaa, että jos vaikutusten ja vaikuttavuuden mittaamisen tärkein ajuri on yrityksen suorituskyvyn vertailu organisaatioiden tai toimialojen välillä, iooi-menetelmää ei voi suositella, koska malli ei ole standardoitu. Toiseksi iooi-malli ei sisällä ohjeita mittarien valinnan tueksi. Siten vaikuttavuuden mittaamisen tehokkuus riippuu siitä, miten hyvin mittarien valinnassa ja mittaustietojen keräämisessä on onnistuttu. (Kämpfer 2017, 51–53.)

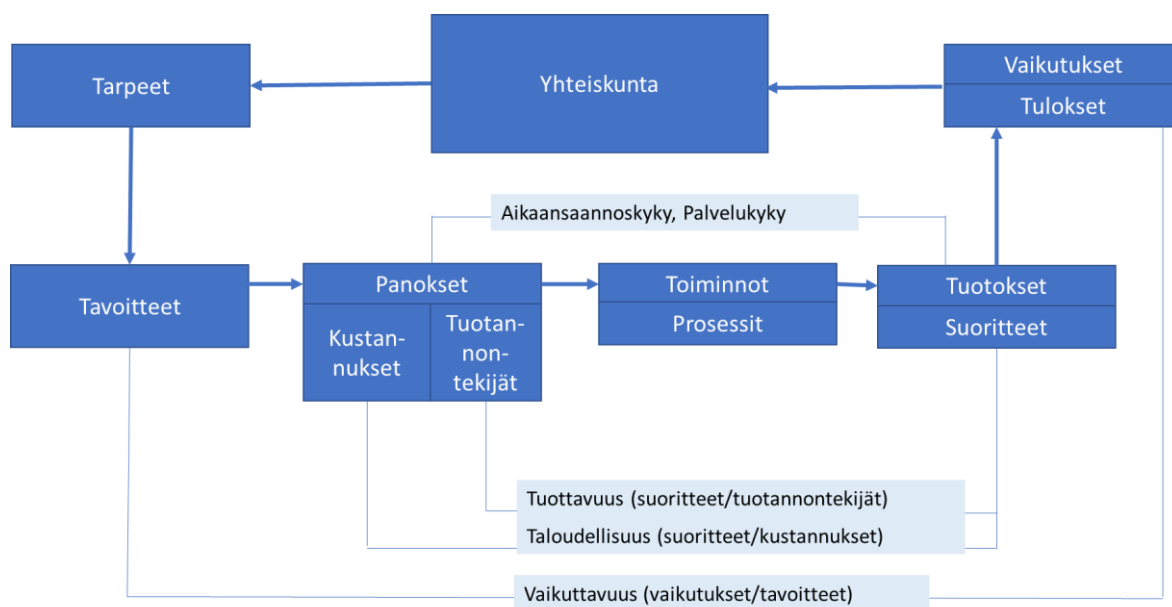
4.3 Vaikuttavuuden arviointi julkisella ja kolmannella sektorilla Suomessa

Suomen julkishallinnosta ja kolmannelta sektorilta löytyy runsaasti esimerkkejä vaikuttavuuden arvioinnista. Tässä luvussa esitetään Valtiovarainministeriön (2011–2015), Suomen Akatemian (2016–2018, 2008), Sitran (2018–2019), Työ- ja elinkeinoministeriön Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskuksen (2021), Cuporen (2012), yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen (2014), Säästöiden (2014), yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuusselvityksen (2011–2017) ja *Hyvän Mitta* -hankkeen (2016–2019) tuloksia.

4.3.1 Valtiovarainministeriö

Julkisen toiminnan tarkoituksena on turvata kansalaisille peruspalvelut, joihin jokaisella on yhtäläinen käyttöoikeus. Julkisen toiminnan tuloksellisuuskriteereinä pidetään vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta (Määttä & Ojala 1999, 28). Valtionhallinnon kiinnostus ja ohjaus indikaattorien käyttöön on ollut vahvasti esillä (esim. Valtiovarainministeriön julkaisu 19/2015; Valtiovarainministeriö 2011a; Valtiovarainministeriö 2011b; Valtioneuvosto 2005). Valtiovarainministeriö asetti 2011 lopussa Tuloksellisuusajattelun ja arvioinnin kehittämisryhmän, jonka tehtävänä oli Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU) puitteissa luoda edellytyksiä valtion toiminnan tuloksellisuuden parantamiselle selkeyttämällä ja uudistamalla tuloksellisuuteen liittyvää käsitteistöä ja kehittämällä tuloksellisuusajattelua, menettelytapoja ja työvälineitä tuloksellisuuden osa-alueiden mittaamiseen ja arviointiin. Ohjelman toteutuksen ytimen muodostivat hallinnonalakohtaiset vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmat. Hankkeen kuluessa valmisteltiin ohjelmassa käytettävä käsitteistö (KUVIO 5). Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation kykyä aikaansaada

tuloksellisuutta. Palvelukyky liittyy asiakaspalvelua sisältäviin toimintoihin ja viittaa palvelun toimivuuteen ja laatuun. Vaikuttavuus kuvaa ”toiminnan ja suoritteiden vaikutusta kansalaisiin ja yhteiskuntaan verrattuna vaikutuksille asetettuihin tavoitteisiin”. (Valtiovarainministeriön julkaisu 19/2015, 13–19, 25.)

KUVIO 5. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman käsitteistö (mukaillen Valtiovarainministeriön julkaisu 19-2015, 25)

Valtiovarainministeriön asettamaa Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaa arvioitiin vuonna 2019. Arviointiraportin mukaan on oleellista kiinnittää huomiota tavoitteiden ja niiden mittarien asettamiseen sekä tavoitteiden saavuttamisen todentamiseen. Tavoitteiden saavuttamista on varmennettu lähinnä haastatteluin. Oleellinen havainto oli lisäksi se, että vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla tavoiteltiin pitkäkestoisia kehittämistoimia, mutta useat hankkeet olivat jääneet toissijaisiksi ohjelmakauden päätyttyä. Eräänä syynä tähän nähtiin olevan sen, että ministeriöillä ei ole tehokkaita mahdollisuuksia edistää, ohjata tai seurata hallituskausien yli ulottuvia kehittämistoimia. (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 15/2019, 14–24.)

4.3.2 Suomen Akatemia

Lemola ym. julkaisivat vuonna 2008 raportin Suomen Akatemian ¹ yhdessä Tekesin (nykyisin Business Finland) tekemästä selvityksestä (VINDI), joka määritteli vaikuttavuuskehikon ja vaikuttavuutta kuvaavia indikaattoreita. Vaikuttavuuskehikolla se tarkoittaa yhtenäistä esitystapaa tieteen, teknologian ja innovaatiotoiminnan vaikutusten kuvaamiseksi ja analysoimiseksi. (Lemola ym. 2008, 50.) Suomen Akatemian käyttämän vaikuttavuuskehikon perusrakenne on samanlainen kuin perinteisessä panos-toimintatuotos-mallissa, mutta erona on se, että vaikuttavuuskehikossa edetään päinvastaisessa järjestyksessä vaikutuksista tuloksiin, toimintaan ja panoksiin. Vaikuttavuuskehikon avulla analysoidaan, millaisia vaikutuksia tieteeltä, teknologialta ja innovaatiotoiminnalta odotetaan ja on odotettavissa. Käytännössä indikaattorien kehittäminen on kuitenkin iteratiivinen prosessi, jossa edetään sekä vaikutuksista panoksiin ja päinvastoin. (Lemola ym. 2008, 50–51.)

Indikaattorityön merkittävin haaste on löytää keinoja kuvata ja analysoida kokonaisia vaikutusketjuja eikä vain ketjujen osia (Lemola ym. 2008, 55). He toteavat, että parhaimmillaan indikaattorien kehittäminen ja hyödyntäminen ei ole vain niiden julkaisemista, vaan vaikuttavuuskehikko tarjoaa sidosryhmille yhteisen kehittämisalustan (Lemola ym. 2008, 65). Raportissa todetaan vaikuttavuuden jäsentämisen olevan haastavaa muun muassa vaikutuksen toteutumisen pitkän aikajänteen vuoksi. Lisäksi vaikuttavia tekijöitä on monia, toimijoita on useita ja merkittävä osa vaikutuksista on epäsuoria. Lisäksi vain osa vaikutuksista on kvantifioitavissa. Raportissa todetaan myös, että eri alojen ja erityyppisten toimintojen välillä on suuria eroja esimerkiksi tiedenäkemyksissä, menetelmissä ja vaikutusten ilmenemisessä. Täten esimerkiksi humanistista ja teknistä tutkimusta ei voida arvioida samoilla kriteereillä. (Lemola ym. 2008, 25–26.)

¹ Suomen Akatemia on tieteen ja tutkimuksen asiantuntijaorganisaatio, joka kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan (Laki Suomen Akatemiasta 20.11.2009/922). Akatemia rahoittaa korkealaatuista tieteellistä tutkimusta, tuottaa analyysijä, toimii tieteen ja tiedepolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimustyön asemaa. Se tekee yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa tutkimuskoulutus- ja innovaatiotoiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. (Suomen Akatemia 2021).

Suomen Akatemian yhteydessä on toiminut vuodesta 2014 alkaen strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) ². Neljän vuosina 2016–2018 toteutetun ohjelman (*Kaupungistuva yhteiskunta, Terveys, hyvinvointi ja elämäntavat, Osaavat työntekijät – menestyvät markkinat ja Turvallisuus verkottuneessa maailmassa*) yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ulkopuolinen arviointi tehtiin heinäkuun 2020 ja tammikuun 2021 välillä konsulttivetoisena selvityksenä. Ohjelmat olivat laaja-alaisia, ja siksi niille ei ollut määritelty yksittäisiä mittareita yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsittelyn lähtökohdaksi oli otettu, että strategisen tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta syntyy, kun vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa tehdään tutkimusta, joka tuottaa tieteellisesti uskottavaa sekä yhteiskunnallisesti olennaista ja hyväksyttävää tietoa, jota sidosryhmät pystyvät hyödyntämään omassa toiminnassaan. Huomionarvoista on, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus toteutuu usein vasta pidemmällä aikajänteellä ja hankkeiden päättymisen jälkeen. Arvioinnissa käytettiin vaikuttavuuspolut-termiä kuvaamaan erilaisten vaikutusten etenemisen moniulotteisia kokonaisuuksia. Arvioinnin viitekehyksenä vaikuttavuuspolkujen hahmottamisessa hyödynnettiin iooi-mallia. (Hjelt ym. 2021, 0–11.)

4.3.3 Sitra

Sitran ³ tavoitteena on tehdä vaikuttavuudesta helpommin lähestyttävä asia erikokoisille toimijoille. Sitran *Vaikuttavuuskiihdyttämö* -konsepti, *Vaikuttavuuden askelmerkit* -julkaisu ja vaikuttavuusinvestointien ekosysteemin rakentaminen pyrkivät yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mallintamisen ja vaikuttavuushankintoihin liittyvän osaamisen kasvattamista. Myös Sitra korostaa, että tutkimuksen tulosten

² Strategisen tutkimuksen neuvoston STN:n toimintaa säädellään laissa Suomen Akatemiasta. STN:n tehtävinä on tehdä vuosittain valtioneuvostolle aloite strategisen tutkimuksen keskeisistä teema-alueista ja painopisteistä, päättää strategisen tutkimustoiminnan ohjelmarakenteesta, päättää tutkimushankkeiden valinnasta sekä seurata ja arvioida hankkeiden toimintaa. Lisäksi STN:n tehtävänä on vastata hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnista. (Laki Suomen Akatemiasta 20.11.2009/922).

³ Sitra on vuonna 1967 perustettu, Suomen Pankin omistuksessa ja hallinnassa oleva itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jonka hallintoa valvoo ja toiminnan periaatteista päättää eduskunnan valitsema hallintoneuvosto. Rahaston tavoitteena on ”edistää Suomen vakaata ja tasapainoista kehitystä; talouden määrällistä ja laadullista kasvua sekä kansainvälistä kilpailukykyä ja yhteistyötä toimimalla erityisesti sellaisten hankkeiden toteuttamiseksi, jotka vaikuttavat kansantalouden voimavarojen käyttöä tehostavasti tai tutkimuksen ja koulutuksen tasoa kohottavasti taikka jotka selvittävät tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoja”. (Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 24.8.1990/717).

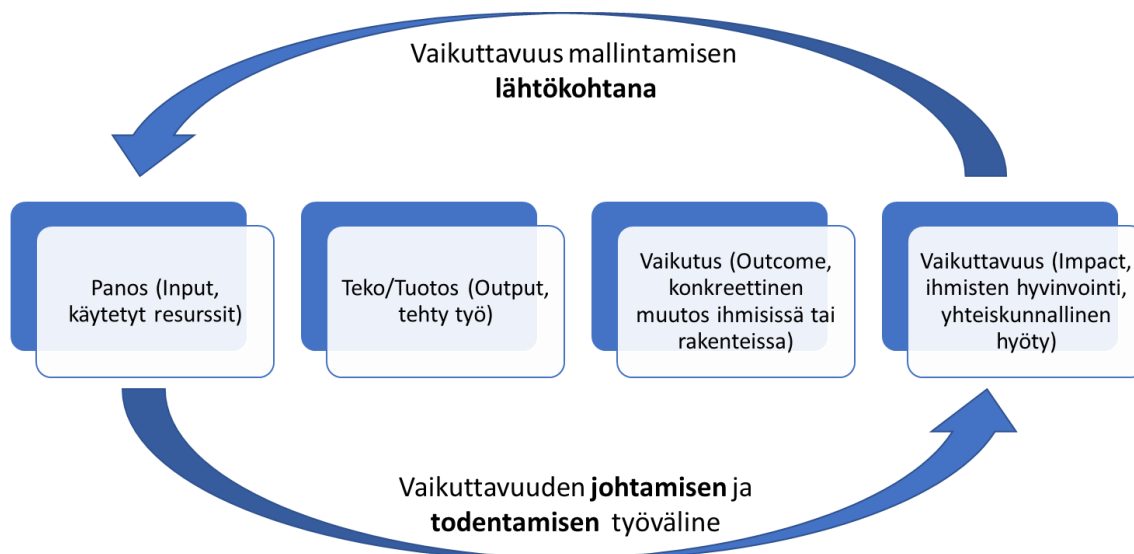
yhteiskunnallinen vaikuttavuus on monimuotoista ja vaikuttavuuden syntymekanismit perustuvat monien erilaisten tekijöiden yhteisvaikutuksiin. Yhteiskunnallista vaikuttavuutta syntyy myös usein vasta pidemmällä aikajänteellä ja hankkeiden päättymisen jälkeen. Sitran oman toiminnan vaikuttavuutta yhteiskunnallisena toimijana on arvioitu vuosina 2017–2019. Arvioinnissa hyödynnettiin Sitran teettämiä ulkopuolisia vaikuttavuusarviointeja, kirjallisuus- ja dokumenttianalyysyjä, haastatteluja, työpajoja Sitran johdolle, asiantuntijoille ja ulkopuolisille arvioinnille ja kansainvälistä asiantuntijatyöpajaa (Halme ym. 2019; Heliskoski ym. 2018).

Vataja, Dufva ja Parkkonen (2019) kuvaavat vertaisarvioidussa artikkelissaan Sitran vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen arviointimenetelmiä ja tarkemmin erään tavoitteen arviointia tapaustutkimuksena. Tavoitteen otsikko oli *Suomessa tunnetaan tulevaisuuden mahdollisuudet & Sitra tulevaisuustalona*. Artikkelissaan he toteavat Sitran hyödyntäneen jo useiden vuosien ajan projektiansa arvioinnissa iooi-menetelmää. (Vataja ym. 2019.)

4.3.4 Työ- ja elinkeinoministeriön Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus

Työ- ja elinkeinoministeriöön perustettiin vuoden 2019 lopulla Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus, joka jatkaa Sitran työtä vaikuttavuusinvestoimisen kehittämiseksi ja SIB-mallin kehittämiseksi Suomessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a; Työ- ja elinkeinoministeriö 2021b; Sitra 2019). SIB (engl. *social impact bond*) on tulosperusteinen rahoitussopimus, joka on eräs vaikuttavuusinvestoimisen muoto. Kerätyt sijoitusvarat käytetään yhteisen tulostavoitteen saavuttamiseen. Julkinen sektori määrittelee tavoitteet ja saavutettavan hyödyn arvon ja maksaa saavutetuista tuloksista. Sijoittajat kantavat toiminnan taloudelliset riskit ja saa sijoitetulle pääomalle sovitun tuoton. Palveluntarjoaja toteuttaa sovitut muutokset, jotka edesauttavat vaikuttavuustavoitteen saavuttamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021c.)

Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus hyödyntää vastaavaa iooi-malliin pohjautuvaa vaikuttavuuden mallinnusta kuin Sitra. Se korostaa, että vaikuttavuutta voidaan analysoida kahdella tapaa. Vaikuttavuus voi olla mallintamisen lähtökohtana tai malli voi toimia vaikuttavuuden johtamisen ja todentamisen työvälineenä (KUVIO 6).

KUVIO 6. Vaikuttavuusketju ja vaikuttavuuden mallintaminen (soveltaen mallia *The iooi methody by Bertelsmann Stiftung*, Riess 2010 ja mukaillen lähteitä Työ- ja elinkeinoministeriö 2021c ja Heliskoski ym. 2018)

4.3.5 Cupore

Cupore⁴ teetti verkostossaan selvityksen, jonka tarkoituksena oli lisätä tietoa kulttuuri- ja tiedeinstituuttien vaikuttavuudesta, kehittää vaikuttavuuden kannalta kriittisiä menetystekijöitä, tukea instituuttien tavoitteellista toimintaa ja yhteistyötä ja tuottaa työvälineitä vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi. Suomalaiseen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien verkostoon kuuluu 12 ulkomailta sijaitsevaa kulttuuri-instituuttia, neljä tiedeinstituuttia ja kulttuurikeskus Hanasaari Espoossa. (Kontkanen ym. 2012, 4.)

Cuporen raportin mukaan vaikuttavuudessa on kyse siitä, että kulttuuri- tai taideinstituutille asetetut tavoitteet on saavutettu ”tavalla, jota vielä mielellään voidaan pitää kustannustehokkaana”. Vaikuttavuutta on vaikea saada selville, jos tulosten vaikutuksiin ei kiinnitetä huomiota toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden asetannassa (Kontkanen ym. 2012, 31). Raportti summaa instituuttien toimintakertomuksissa mainittuja vaikuttavuuden elementtejä. Niitä ovat yhteistyökumppanien määrä ja laatu, yhteisprojektien, näyttelyjen, toimeksiantojen, residenssien, työpajojen, konferenssien ja

⁴ Cupore on Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön ylläpitämä tutkimuskeskus. Säätiö perustettiin 2002. Opetus- ja kulttuuriministeriö oli yksi säätiön perustamisen aloitteentekijöistä ja on osaltaan vastannut sen tutkimustoiminnan rahoittamisesta. (Cupore 2021.)

julkaisujen määrä ja laatu, kulttuurivientihankkeet, ulkoisen rahoituksen määrä, tiedotustoimenpiteiden ja niihin osoitetun kiinnostuksen määrä (*newsletter*-tilaajat, verkkosivujen kävijät, *facebook*-tykkääjät, *twitter*-seuraajat, lehdistötiedotteet), tapahtumissa kävijöiden määrä ja yliopistojen välillä solmittujen sopimusten määrä. (Kontkanen ym. 2012, 31–33).

Cuporen raportissa todetaan, että yleisellä tasolla voidaan saada verkoston toimijoiden toimintakertomuksia lukemalla voi vakuuttua siitä, että kulttuuri- ja tiedeinstituuteilla on vaikuttavuutta, mutta sen tarkka määrittäminen on vaikeaa. Instituuttien varsinainen yhteiskunnallinen merkitys syntyy välillisen vaikuttavuuden kautta, josta instituutin itsenäistä panosta on usein vaikea erottaa. Raportissa suositellaan, että instituutit voivat parantaa tietoisuuttaan vaikuttavuudestaan kehittämällä toimintansa strategista ulottuvuutta, seuranta- ja arviointijärjestelmiään ja raportointiaan, mutta tämä on tehtävä resurssitehokkaasti. Toimintakertomuksissa on tarpeen kertoa instituuttien tavoitteista, toiminnasta ja siitä, kuinka ne katsovat onnistuneensa toiminnassaan. Olennaista on konkretisoida tavoitteet siten, että niiden jälkiarviointi on mahdollista. Lisäksi raportissa annetaan suorituksia indikaattoreista ja mittareista (Kontkanen ym. 2012, 24–79).

4.3.6 Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

Opetus- ja kulttuuriministeriö tilasi keväällä 2014 selvityksiä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tunnistamisesta ja arvioinnista. Niiniluoto teki valittujen yhdentoista selvityksen perusteella synteesin, jossa hän arvioi vaikuttavuutta suhteessa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tehtäviin. Hän kuvaa, miten yliopistot ovat koko olemassaolonsa ajan vaikuttaneet yhteiskuntaan. Pitkällä aikavälillä on tutkimuksen ja koulutuksen kautta kansakunnan sivistys- ja koulutustaso on noussut, kansalaisten hyvinvointi kasvanut ja talouskasvua tapahtunut. Tämän kehityksen johdosta korkeakouluille pystytty ohjaamaan lisää varoja. Samalla kuitenkin yhteiskunnan odotukset siitä, että yliopistot ovat hyödyllisiä ja taloudellisesti tuottoisia ovat vahvistuneet. (Niiniluoto 2015, 14, 18.)

Yliopistot siirtyivät 1990-luvulla opetusministeriön tulosohjaukseen. Yliopistojen rahoitusmalleihin rakennettiin koulutukseen liittyviä määrällisiä kriteerejä. Yliopistot

terävöittivät myös strategista johtamistaan ja saivat vapauksia budjetissa määriteltyjen varojensa käyttötarkoituksesta päättämiseen. 2000-luvun alussa alettiin puhua yliopistojen ”kolmannesta tehtävästä”, millä viitattiin yliopistojen rooliin alueellisena vaikuttajana. Olennainen uudistus tuli voimaan 2005 uudistetun yliopistolain myötä, jolloin yliopistojen tehtäväksi määriteltiin vapaan tutkimuksen ja tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen ohelle myös vuorovaikutus muun yhteiskunnan kanssa. (Niiniluoto 2015, 17–18.)

Niiniluodon mukaan kattavan vaikuttavuusindikaattorin kehittäminen on haastava tehtävä, koska yhteiskunnan muutoksiin vaikuttavat monet tehtävät yhdessä eikä suoria syy-yhteyksiä pystytä helposti osoittamaan. Niiniluodon raportti sisältää merkittävän määrän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden indikaattoreita. Tällaisia ovat esimerkiksi tutkintojen suoritukset, opettajien ja tutkijoiden tutkimukset ja muuta tieteellistä toimintaa kuvaavat indikaattorit (kuten tieteelliset artikkelit ja teokset, muu tieteellinen toiminta kuten kansainväliset vierailut, tiedelehtien toimittaminen, konferenssien järjestäminen, jäsenyys järjestöjen hallituksissa ja toimikunnissa) ja muut osallistavaa toimintaa kuvaavat indikaattorit (kuten julkiset esitelmät, esiintyminen radiossa ja televisiossa, haastattelut painetussa mediassa, yleistajuiset artikkelit ja kirjat ja jäsenyydet yksityisen sektorin hallituksissa). Niiniluodon mukaan yliopistojen rahoitusmalleissa ei ole määrällisesti paljon vaikuttavuusindikaattoreita. Hän toteaa kuitenkin, että yliopistojen intressinä on jatkossakin huolehtia yhteiskunnallisesta vaikuttavuudestaan, vaikka se ei olisikaan suoranainen rahoituksen kriteeri. (Niiniluoto 2015, 29–30.)

4.3.7 Säätiöt

Suvikumpu ym. julkaisivat vuonna 2014 raportin säätiöiden ⁵ toiminnan vaikuttavuuden arviointia varten. Suvikumpu ym. toteavat, että säätiöiden rooli yhteiskunnan

⁵ Säätiöiden toiminnasta säädetään lailla, joka määrittelee, että niillä on oltava hyödyllinen tarkoitus, joka ”ei voi olla liiketoiminnan harjoittaminen eikä taloudellisen edun tuottaminen lähipiiriin kuuluvalla. Säätiön toiminta rahoitetaan pääomalla, toiminnan tuloilla ja muulla rahoituksella.” (Säätiölaki 487/2015.)

palvelujärjestelmässä on viime vuosina kasvanut. Säätiöiden oma näkemys toimintansa merkityksellisyydestä ja laadusta ei enää riitä vaan niiden on pystyttävä välittämään avoimesti tietoa toimintansa tuloksista. Säätiön suhde sitä ympäröivään yhteiskuntaan perustuu luottamukseen, mikä ilmenee yleishyödyllisille säätiöille suodulla verovapaudella. Yhteiskunta luottaa siihen, että veroedun vastineena säätiöt toimivat tehokkaasti ja eettisten periaatteiden ohjaamana yhteiskunnan hyväksi. Säätiön vaikuttavuus vahvistuu, jos se onnistuu tunnistamaan ympäröivän yhteiskunnan tulevat tarpeet ja pystyy kohdistamaan rahoituksensa viisaasti. (Suvikumpu ym. 2014, 8–10.)

Säätiön vaikuttavuusarviointi kuvaa, miten hyvin säätiön tarkoitus, strategiset painopisteet ja sen asettamat tavoitteet toteutuvat. Suvikummun ym. raportissa määritellään, että ”säätiön vaikuttavuus ovat ne muutokset, jotka ovat syntyneet säätiön säännöissä määrätyn tarkoituksen mukaisella toiminnalla”, ja vaikuttavuus voi ilmetä aineellisena, henkisenä tai kulttuurisena muutoksena (Suvikumpu ym. 2014, 6.). Arvioinnin tulosten julkaiseminen lisää säätiön toiminnan läpinäkyvyyttä. Arvioinnin tulee olla mitoitettu sisällöllisesti, työmäärällisesti ja kustannuksellisesti tarkoituksenmukaisesti. Vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä ovat dokumenttianalyysi, julkaisuanalyysi, media-analyysi, haastattelut ja lomakekyselyt. Dokumenttianalyysin ensisijaiset aineistot muodostuvat säätiön omista arkistoista ja tietokannoista. Vaikuttavuusarviointi voidaan toteuttaa omin voimin tai teettää ulkopuolisella asiantuntijalla, erityisesti silloin, jos halutaan korostaa arvioinnin puolueettomuutta. Vaikuttavuusarviointi on haastavaa, koska laajempi yhteiskunnallinen vaikuttavuus kietoutuu yhteen laajemman tiede-, taide- ja kulttuuriyhteisön kanssa ja koska tarkasteltavat aikajänteet ovat pitkiä. Siksi vaikuttavuusarviointiin kuuluukin epätäydellisyyden sietäminen. Säännöllinen arviointi kuitenkin kannattaa ja kehittää säätiön toimintatapoja ja strategista suunnittelua ja auttaa säätiöitä välittämään tietoa toimintansa tuloksista. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus voi näkyä käytännössä esimerkiksi siten, että arvioinnin tuloksia hyödynnetään päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa tai siten, että säätiöiden rahoittamien hankkeiden näkyvyys paranevat. (Suvikumpu ym. 2014, 9–14).

4.3.8 Yhteiskunnalliset yritykset

Yhteiskunnallisten yritysten (engl. *social enterprise*) merkitys on kasvamassa yhteiskunnassa ja yritysmaailmassa. Euroopan komission määritelmän mukaan yhteiskunnallisten yritysten kaupallinen toiminta perustuu sosiaaliseen tai yhteiskunnalliseen päämäärään tai yleiseen etuun, voitto investoidaan suureksi osaksi uudelleen mainitun päämäärän saavuttamiseksi ja organisaatio- tai omistusrakenne kuvastaa niiden tehtävää. Yhteiskunnallisen yritystoiminnan päätoimialoja useissa EU-maissa ovat esimerkiksi työttömien työelämään integrointi, koulutus ja kuntoutus, lastenhoitopalvelut, ikäihmisten palvelut, ympäristönsuojelu tai esimerkiksi heikommin menestyneiden alueiden paikallinen kehittäminen. Suomessa on otettu käyttöön Yhteiskunnallinen yritys -merkki Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2011 teettämän työn pohjalta. Merkkiä hallinnoi Suomalaisen Työn liitto. Eräs merkin saamisen kriteereistä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuotettujen yhteiskunnallisten vaikutusten mittaaminen. Ministeriön raportin mukaan vaikuttavuussijoittaminen voi lisätä näiden yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminta- ja työllistämisedellytyksiä. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020, 9–30.)

4.3.9 Hyvän mitta -hanke

Vuosina 2016–2019 toteutettiin poikkiorganisatorinen *Hyvän Mitta* ⁶ -hanke, jossa kehitettiin kymmenien organisaatioiden vaikuttavuutta ja testattiin vaikuttavuuden arvioinnin työkaluja. Hankkeessa luotiin opas yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämiseen. Malli perustuu vaikuttavuusketjun rakentamiseen. Oppaan kohderyhminä ovat yritykset, järjestöt, säätiöt ja julkiset toimijat, jotka haluavat tarkastella kriittisesti toimintansa vaikutuksia ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Opas on tarkoitettu myös rahoittajille, joille on tärkeää ohjata varoja sinne, missä on saavutettavissa paras mahdollinen hyöty. Hankkeessa todettiin, että nuorten syrjäytyminen, väestön ikääntyminen ja liikunnan puute ovat esimerkkejä ilmiöistä, joilla on laajoja vaikutuksia

⁶ *Hyvän Mitta* -hankkeen pääkumppaneina ja rahoittajina toimivat Kela; Me-säätiö; Opetushallitus; opetus- ja kulttuuriministeriö; Sitra; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA ja valtioneuvoston kanslia. *Hyvän Mitta* -hankkeeseen osallistui useita yhteiskunnallisia yrityksiä; yhdistyksiä ja järjestöjä.

suomalaisten hyvinvointiin ja koko yhteiskuntaan. Tällaiset ilmiöt luovat uusia tarpeita, joiden ratkaisemiseen olemassa olevat palvelut ja toimintatavat eivät välttämättä riitä. (Anoschkin 2019, 3.)

Opas tarjoaa käytännönläheisiä työpohjia vaikuttavuusketjun hahmottelemiseksi ja mittareiden laatimiseksi. Mittaristo tulisi olla tasapainoinen sisältäen kaikki vaikuttavuusketjun vaiheet, mutta mittarien valinnassa tulee keskittyä olennaiseen. Mittarien tulisi olla sekä tulos-, prosessi- että vaikuttavuusmittareita. Tulostittarit ovat aina suhteessa tavoitteisiin. Prosessimittarit ohjaavat toimintaa ja varmistavat laatua. Vaikuttavuusmittarit kertovat muutoksesta yhteiskunnallisessa tarpeessa. Opas muistuttaa, että toimintaympäristön muutoksia tulee seurata myös, koska ne voivat vaikuttaa tulosten saavuttamiseen. Opas muistuttaa seuraamaan myös ennakoimattomia ja negatiivisia vaikutuksia. Olennaista on myös seurata, kuinka moni kohderyhmäläinen jättää toiminnan kesken tai ei hyötynyt siitä. (Anoschkin 2019, 16–17.)

4.4 Yhteenveto seuran vaikuttavuusarviointiin liittyvistä näkökulmista

Kirjallisuusselvityksen perusteella tieteellisen seuran vaikuttavuutta voidaan analysoida samoilla menetelmillä kuin muiden yhteiskunnallisten toimijoidenkin vaikuttavuutta. Vera Kämpferin opinnäytetyö (2017) tuo tähän lisäevidenssiä. Hän tutki kandidaatintutkielmassaan iooi-menetelmän hyödynnettävyyttä pienten ja keskisuurten yhteiskunnallisten yritysten vaikuttavuuden arvioinnissa. Hän toteaa, että iooi-menetelmää voidaan suositella vaikuttavuuden arviointityökaluksi pienille ja keskisuurille yhteiskunnallisille yrityksille tai kolmannen sektorin toimijoille, joilla on rajoitetut ajalliset ja rahalliset resurssit. Katell ym. (2015) ovat tutkineet vaikuttavuuden mittaamisen kehittämistä voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa, ja he ovat samoilla linjoilla Kämpferin kanssa.

Suomen julkishallinnosta ja kolmannelta sektorilta löytyy runsaasti esimerkkejä vaikuttavuuden arvioinnista. Iooi-malliin perustuva vaikuttavuuspolku on laajasti käytetty mallinnustapa. Valtiovarainministeriön Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa (2011) määriteltiin käsitteistö, josta tässä tutkimuksessa hyödynnetään erityisesti aikaansaannoskyvyn määritelmä. *Hyvän mitta* -hankkeessa (2016–2019) ja säätiöitä

koskevassa selvityksessä (2014) on tuotu konkretiaa järjestöjen ja säätiöiden toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen. Vaikuttavuuden viitekehys on molemmissa iooi-malliin perustuvan vaikuttavuuspolun rakentaminen. Oleellinen havainto on, että pienikin toimija voi tehdä oman vaikuttavuuspuunsa. Sitran tavoitteena on tehdä vaikuttavuudesta helpommin lähestyttävä asia erikokoisille toimijoille. TEMin Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus hyödyntää vastaavaa iooi-malliin pohjautuvaa vaikuttavuuden mallinnusta kuin Sitra. Se korostaa, että vaikuttavuutta voidaan analysoida kahdella tapaa. Vaikuttavuus voi olla mallintamisen lähtökohta tai mallinnus voi olla vaikutusten johtamisen ja vaikutusten todentamisen apuväline.

Kaikkein olennaisinta on, että seuralla on sisäinen motiivi toimintansa mittaamiseen. MacIndoe ja Barman (2012) ovat tutkineet, millaiset tekijät vaikuttavat suorituskykymittariston kehittämiseen ja käyttöönottoon, ja toteavat, että mittaristot tulevat käyttöön tyypillisimmin silloin, kun myös sisäiset sidosryhmät eli hallitus ja työntekijät tukevat mittaristojen käyttöä. Cupore (2012) korostaa, että vaikuttavuuden arvioinnin edellytys on se, että tavoitteet on määritelty riittävän konkreettisesti.

Kirjallisuudesta löytyy runsaasti viitteitä siitä, että kvalitatiiviset arvioinnit täydentävät kvantitatiivisia mittareita, ja että vaikuttavuus syntyy pitkällä aikavälillä. Hewitt ym. (2017) korostavat, että puhtaasti kvantitatiiviseen arviointiin tulee aina suhtautua suurella varauksella, ja että kvalitatiiviset arvioinnit ovat tärkeitä niin vaikuttavuuden arvioimiseksi kuin ymmärryksen lisäämiseksi itse prosessista, jolla vaikuttavuutta ja arvoa luodaan. Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen ohjelmassa (2016–2018) ja Niiniluodon yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen vaikuttavuusselvityksissä (2015) korostetaan vaikuttavuuden syntymistä pitkällä aikavälillä ja monien toimijoiden yhteisvaikutuksesta. Vaikuttavuuden jäsentäminen ja suorien syy-yhteyksien osoittaminen on haastavaa. Lisäksi vain osa vaikutuksista on kvantifioitavissa.

Tieteellisen seuran tehtävään ja toiminnan jatkuvuuteen liittyviä havaintoja on esitetty useissa lähteissä. Näitä seikkoja on hyvä huomioida toiminnan vaikuttavuuspolkua rakennettaessa. Hewitt ym. (2017) ajatuksen mukaan tieteellisten seurojen vaikuttavuutta voi pohtia vaihtoehtoisajattelun kautta: mitä tapahtuisi, jos seuraa ei olisi olemassa ja toisaalta attribuution kautta: mitä kaikkea kehityksestä voidaan osoittaa

tapahtuneen seuran toiminnan kautta. Myös vapaaehtoisen työn ja ei-markkinapohjaisen toiminnan arvo on syytä tunnistaa. Artikkelissaan David ym. (2009) korostavat erilaisten organisaatioiden kuten yhdistysten ikääntymiskysymystä ja Jorgensenin artikkeli (2017) kuvaa monialaisen tieteellisen seuran haasteita, jotka koskevat sekä eri tieteenalojen yhdistämistä että kahden eri intressiryhmän, mallikoiden ja akateemisen yhteisön, tavoittamista. McCarthy & Rands (2013) ja Jorgensen (2017) korostivat, että seuran tärkeänä tehtävänä on turvallisen ja riippumattoman kanavan tarjoaminen tutkijoille tutkittavien aiheiden valinnassa ja asiantuntemuksen välittämisessä seuran nimissä.

5 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Työn empiriaosassa määritetään historian tutkimuksen keinoin tutkimuksen kohteena olevan seuran toimintahistoria ja konstruoidaan sen avulla iooi-mallin mukainen vaikuttavuusketju. Taplin ym. (2013) mukaan muutosteoria voidaan konstruoida myös takautuvasti hyödyntäen olemassa olevia aineistoja ja sidosryhmäkeskusteluja. Tällainen konstruointi lisää ymmärrystä toiminnan onnistumisesta ja antaa eväitä toiminnansuunnitteluun.

5.1 Hymnologian ja liturgiikan seuran hallintomateriaali 1996–2020

Tutkimusaineisto muodostetaan tieteellisen seuran arkistoinnista vuosikokousmateriaaleista ja hallituksen kokousmuistioista liitteineen vuosilta 1996–2020. Vuosikokousmuistioiden tärkeimmät liitteet ovat toimintasuunnitelmat ja talousarviot sekä toimintakertomukset ja tilintarkastuskertomukset. Tutkimuksessa on hyödynnetty kaikki käytössä ollut materiaali. Materiaali on arkistoituna joko paperisena tai sähköisenä. Materiaali ei ole kattava ja useista dokumenteista puuttuu allekirjoituksia. Liitteessä 1 on kuvattu käytössä ollut materiaali. Tutkimusaineiston muodostaa 80 hallituksen kokousmuistiota ja 36 vuosikokousmuistiota, jotka sisältävät yhteensä 19 toimintakertomusta.

5.2 Aineiston luokittelu ja tutkimusmenetelmät

Työn empiriaosassa määritetään historian tutkimuksen keinoin tutkimuksen kohteena olevan seuran historian vaiheet ja sovelletaan vaikuttavuuden käsitettä kohdeseuran toimintahistoriaan. Tutkimusaineisto muodostetaan tieteellisen seuran arkistoinnista vuosien 1996–2020 vuosikokousmateriaaleista ja hallituksen kokousmuistioista liitteineen. Tutkimuksessa tuodaan lisäksi esille, millaisia konkreettisia keinoja on käytettävissä Hymnologian ja liturgiikan seuran toimintaedellytysten kehittämiseksi.

Tämän tutkimuksen puitteissa rakennetaan ensimmäinen versio iooi-ketjusta aineistolähtöisenä analyysinä, ja hyödynnetään mallia vaikuttavuuden todentamisen työvälineenä. Terminologisesti hyödynnetään TEM:in konstruoimaa mallia, joka on

sovellettu alkuperäisestä *Bertelsmann Stiftungin* mallista (KUVIO 6) ja Valtiovarainministeriön käyttämää käsitteistöä (KUVIO 5). Tutkimuksen puitteissa ei pystytä arvioimaan seuran vaikuttavuutta kokonaisvaltaisesti, koska tutkimus tehdään seuran sisäisten hallintomateriaalien pohjalta. Pelkästään sisäiseen aineistoon keskittyvä analyysi ei pysty täydellisesti vastaamaan kysymykseen toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta, koska iooi-mallin mukaisesti vaikutuksia syntyy niin toimijalle itselleen kuin sen kohderyhmillekin (Riess 2010). Tässä tutkimuksessa ei analysoida eikä haastatella seuran kohderyhmiä. Tutkimuksessa voidaan kuitenkin pyrkiä vastaamaan tutkimuskysymykseen koskien sitä, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan *seura* on pystynyt toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan toimintahistoriansa (1996–2020) aikana.

6 Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnan vaikuttavuusanalyysi

Tässä luvussa sovelletaan vaikuttavuusketjun käsitettä kohdeseuran toimintahistoriaan. Luvussa käsitellään lisäksi konkreettisia keinoja Hymnologian ja liturgiikan seuran toimintaedellytysten kehittämiseksi. Ensinnä luodaan iooi-mallin mukainen vaikuttavuusketjun ensimmäinen versio hyödyntäen seuran tarkoitusta ja toiminta-ajatusta. Toiseksi tuodaan esille seuran panostuksia toiminnan tarkoituksen toteuttamiseksi. Kolmanneksi kuvataan seuran aikaansaannoksia ja arvioidaan toiminnan panosten ja tuotosten suhdetta eli aikaansaannoskykyä hyödyntäen seuran toimintasuunnitelmia ja toimintakertomuksia.

Neljänneksi analysoidaan vaikutukseen ja vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä. Tällöin pääpaino on havainnoida seuran toiminnansuunnitteluun ja verkostoissa toimimiseen liittyviä seikkoja erityisesti hallitustyöskentelyn näkökulmasta. Luvussa rakennetaan lisäksi hahmotelma tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattoriksi. Viidenneksi analysoidaan vuosikokous- ja hallituskokousmateriaali siitä näkökulmasta, kuinka paljon on dokumentoitu seuran toiminnan kehittämiseen, toiminta-ajatuksen toteuttamiseen ja siten vaikutuksen ja jopa vaikuttavuuden lisäämiseen liittyviä ajatuksia ja aloitteita. Tällöin tuodaan esille hallituksessa käsiteltyjä ideoita seuran toiminnan kehittämiseksi eli vaikutusten aikaansaamiseksi. Tässä yhteydessä tuodaan esille myös tutkijan näkemykset toiminnan kehittämiseksi. Yhteenveto sisältää seuran vaikuttavuusketjuun sovelletut indikaattorit taulukoituna ja suositukset seuran hallitukselle jatkotoimenpiteiksi.

TAULUKKO 1. Aineistoanalyysi

Analyysi	Tietolähde	Luku
Vaikuttavuusketjun luonti	Vuosikokousmateriaali	6.1
Toiminnan panokset	Vuosikokousmateriaali	6.2
Toimenpiteet, tulokset, aikaansaannoskyky	Vuosikokousmateriaali	6.3
Vaikutus, vaikuttavuus ja ehdotus tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattoriksi	Hallituksen kokousmuistiot, tutkijan kommentit	6.4, 6.5
Kehitysideat	Vuosikokousmateriaali, hallituksen kokousmuistiot, tutkijan kommentit	6.6
Jatkotoimenpide-ehdotukset	Tutkijan kommentit	6.7

6.1 Vaikuttavuusketjun ensimmäisen version luonti

Vaikuttavuusketjun rakentamisessa hyödynnetään viitekehyksenä samaan teoriapohjaan pohjautuvaa iooi-mallia, jota sovelletaan varsin paljon Suomen julkishallinnossa ja kolmannella sektorilla (ks. 4.3) ja josta on kansainvälisiäkin referenssejä (ks. luku 4.2). Vaikuttavuusketju kuvaa, miten käytössä olleilla resursseilla on pystytty tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka edelleen ovat tuottaneet hyötyä esimerkiksi yhteiskuntaan ja toimijaan itseensä esimerkiksi ihmisten hyvinvoinnin, ympäristön tilan tai yhteisöjen elinvoimaa parantavasti. (Riess 2010; Heliskoski ym. 2018, 4–6.)

Vaikuttavuusketju rakennetaan hyödyntäen kohdeseuran toiminnan tarkoitusta. Seuran tarkoituksena on hymnologian ja liturgiikan tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen. Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi seura julkaisee tutkimuksia ja muuta hymnologian ja liturgiikan alaan liittyvää materiaalia, järjestää seminaareja ja tapahtumia sekä pitää yhteyttä alan koti- ja ulkomaisiin järjestöihin (HLS 2021). Oheisessa taulukossa esitetään ensimmäinen luonnos seuran vaikuttavuusketjuksi. Tieteellisen seuran toiminnan panokset muodostuvat henkisistä ja rahallisista pääomista. Niitä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Yhteiskunnallinen hyödyn määrittely on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle ja jätetään jatkotutkimuksen aiheeksi. Eräissä selvityksissä on tosin päädytty käsittelemään vaikutusta ja vaikuttavuutta yhtenä käsitteenä (esim. Kämpfer 2017). Vaikuttavuudelle on useita määritelmiä eikä se ole standardoitu käsite, ja esimerkiksi säätiöiden vaikuttavuuden on määritelty olevan ne muutokset, jotka ovat syntyneet säätiön säännöissä määrätyn tarkoituksen mukaisella toiminnalla (Suvikumpu ym. 2014, 6).

TAULUKKO 2. Hymnologian ja liturgiikan seuran vaikuttavuusketju

Panos	Toimenpiteet ja tulokset	Vaikutus	Vaikuttavuus
Rahalliset panokset	Julkaisut	Toiminta-ajatuksen toteutuminen	Yhteiskunnallinen hyöty
Asiantuntijuus	Seminaarit	eli	(tarkempi määrittely on jatkotutkimuksen aihe)
- jäsenistö	Kotimaiset ja	hymnologian ja liturgiikan	
- hallitus	ulkomaiset yhteydet	tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen	
- sidosryhmät			

6.2 Toiminnan panokset

Tieteellisen seuran resurssit liittyvät keskeisesti rahallisiin ja henkisen pääoman panoksiin. Rahalliset panostukset ovat jäsenmaksutuloja, julkaisutuloja, lahjoituksia ja avustuksia. Henkisen pääoman panostukset liittyvät seuran jäsenistön, hallituksen ja näiden verkostojen ja sidosryhmien antamaan asiantuntijapanokseen.

Seuran toimintahistorian aikana jäsenmaksujen osuus koko tulokertymästä on ollut 57 prosenttia ja avustusten osuus 34 prosenttia (LIITE 2). Julkaisutuotot ovat olleet keskimäärin 7 prosenttia ja muut tuotot 3 prosenttia. Seuran vuotuinen tulos on vaihdellut 1267 euron tappion ja 1777 euron voiton välillä. Taseen loppusumma on ollut vahvimmillaan 9887 euroa ja päättyneen tilivuoden 2020 lopussa se oli 3443 euroa. Hallitusmuistiossa ei ole viitteitä siitä, että vuotuisissa toimintasuunnitelmissa sovituista vuositavoitteista olisi minään vuonna jouduttu luopumaan rahallisista syistä.

Seuran jäsenistön aktiivisuus on olennaista seuran olemassaolon, toiminnan mielekkyyden ja kehittymisen kannalta. Jäsenmäärä voidaan luokitella panosindikaattoriksi, koska siitä riippuu seuran keskeisin tulovirta ja koska seuran jäsenistön motivaatio ja innostus ovat elintärkeitä seuran toiminta-ajatuksen toteuttamiseksi. Jäsenistö on myös keskeinen seuran toiminnan tuloksista hyötyvä ryhmä. Seuran jäsenmäärä on tällä hetkellä noin sata henkilöä, mikä on noin kaksikymmentä enemmän kuin seuran historian alkuvuosina. Jäsenmäärä on ollut hienoisessa laskussa viimeisten kahden vuoden aikana (LIITE 2). Jäsenmäärä ei kuitenkaan kerro jäsenistön aktiivisuudesta eikä täysin suoraan korreloi jäsenmaksukertymän kanssa. Seuran hallitus päätti jo vuonna 2003, että seuran jäsenmaksujen maksamattomuus ei ole erottamisen peruste, vaan ero myönnetään sitä pyytäneille. Seuran tilikirjojen analysointi on jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle, joten ei voida muodostaa indikaattoria siitä, kuinka moni jäsen on jäsenmaksun kunakin vuonna maksanut. Hallitusmateriaalien mukaan tilanne oli hyvin heikko ainakin vuonna 2003, jolloin vain 66 prosenttia jäsenistöstä oli maksanut jäsenmaksun.

Seuran säännöt uudistettiin vuonna 2004. Uudistuksen keskeisin sisältö jäsenistön kannalta oli siirtyminen yhdestä vuosikokouksesta kahteen eli kevät- ja syyskokoukseen, mikä tarjoaa mahdollisuuden aktiivisempaan vuorovaikutukseen seuran virallisen

ohjelman puitteissa. Jäsenkirjeet ovat oleellisia jäsenistön informoinnin kannalta. Seura on lähettänyt jäsenkirjeitä vuosittain 1–4 kappaletta (LIITE 2). Seuran internet-sivut avattiin vuonna 2009 ja vuonna 2019 otettiin myös Facebook aktiiviseksi keskustelualustaksi. Seuran jäsenmaksua on muutettu maltillisesti. Vuonna 2020 jäsenmaksuihin tehtiin korotuksia, ja varsinaisen jäsenen jäsenmaksuksi määriteltiin 20 euroa, opiskelijajäsenmaksuksi 10 euroa ja yhteisöjäsenen maksuksi 50 euroa. Vuosina 2009–2019 vastaavat summat pysyivät ennallaan (varsinainen jäsen 15, opiskelijajäsen 7.5 ja yhteisöjäsen 45 euroa).

Yhdistyksen hallituksen on lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaan huolellisesti hoidettava yhdistyksen asioita. Hallituksen on huolehdittava siitä, että yhdistyksen kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty (Yhdistyslaki 26.5.1989/503). Seuran hallitus suunnittelee, toimeenpanee ja jälkiarvioi seuran toimialaan kuuluvia asioita. Jäsenistölle tästä prosessista kerrotaan sääntömääräisesti vuosikokouksissa, joissa esitetään ja hyväksytetään toiminta- ja taloussuunnitelmat tulevalle vuodelle ja päättyneiden vuosien osalta esitellään ja hyväksytetään toimintakertomukset.

Hallitus on kokoontunut seuran toimintahistorian aikana 2–8 kertaa vuodessa käsittelemään kulloinkin agendan mukaisia asioita (LIITE 2). Kokousten määrä on ollut laskusuunnassa toimintahistorian aikana. Hallitusjäsenien kokousaktiivisuus on 64–86 prosenttia (keskiarvo 78 prosenttia), ja se on pysynyt samalla tasolla koko toimintahistorian ajan (LIITE 2). Merkittävin osa kokousajasta kuluu ajankohtaisten projektien statuskatsauksiin ja tulevien tapahtumien suunnitteluun. Tässä tutkimuksessa analysoidaan hallituksen työskentelyä vain hallituskokousten muistioiden näkökulmasta. Huomionarvoista on, että hallitustyöskentely on vain kuitenkin vain osa hallitusjäsenien koko työpanoksesta ja keskinäisestä kommunikaatiosta. Vastuurooli edellyttää tyypillisesti oman ajan käyttöä myös hallituksen kokousten ulkopuolella. Hallituksen jäsenet työskentelevät seuran hyväksi vapaaehtoisrooleissa.

Hallitusten kokousmuistiot ovat rakenteellisesti selkeitä ja antavat riittävän informaation käsitellyistä asioista. Kokousmuistioiden perusteella 2000-luvun alkupuolella kokouksissa käytettiin enemmän aikaa hallitusjäsenien keskinäiseen informaation vaihtoon koskien

heidän henkilökohtaisia tutkimuksiaan ja järjestämiään esitelmiä ja tilaisuuksia. Muistioihin kirjattiin tuolloin myös lähivuosia enemmän informaatiota koti- ja naapurimaissa julkaistuista hymnologisista tai liturgisista teoksista. Huolimatta eri aikoina kirjoitettujen muistioiden välisistä eroista dokumentoinnin määrässä, kokousmuistioista piirtyy koko toimintahistorian ajalta kuva huolellisesta seuran hallinnoinnista, omistautumisesta seuran edustamien tieteenalojen kehittämiseksi ja hallituskollegoita arvostavasta työskentelyotteesta.

Verkostot ja sidosryhmät ovat merkittävä osa seuran toimintaa. Seuralla on läheisiä yhteyksiä alan kotimaisiin ja ulkoisiin toimijoihin. Keskeiset yhteistyötahot on käsitelty luvussa 2.7. Seuran verkostovaikuttamista käsitellään luvussa 6.4. Liitteissä 3–5 kuvataan yhteistyökumppaneita toimenpidetasolla.

6.3 Toimenpiteet, tulokset ja aikaansaannoskyky

Tässä luvussa kuvataan seuran toiminnan tulokset ja arvioidaan seuran aikaansaannoskykyä. Seuran toiminnan tarkoituksen toteuttamiseksi se julkaisee tutkimuksia ja muuta hymnologian ja liturgiikan alaan liittyvää materiaalia, järjestää seminaareja ja tapahtumia sekä pitää yhteyttä alan koti- ja ulkomaisiin järjestöihin (HLS 2021). Seuran julkaisutoiminnan ytimen muodostaa tiedejulkaisu HYMNOS. Vuodesta 2015 lähtien kaikki vuosikirjassa julkaistut artikkelit ovat vertaisarvioituja. Vuosikirja on julkaisufoorumiluokitukseltaan tasoa 1 ja sillä on oikeus käyttää Tieteellisten seurain valtuuskunnan rekisteröimää vertaisarviointitunnusta. Seura toteuttaa tapahtumia tai seminaareja vuosittain. Merkillepantavaa on se, että seuralla tapana on järjestää suurempien tapahtumien lisäksi jokin pienimuotoisempi tapahtuma vuosikokouksensa yhteyteen. Julkaisutoiminnassa ja tapahtumien järjestämisessä seura tekee yhteistyötä sidosryhmiensä kanssa. Liitteissä o–o esitetään toimintakertomuksien perusteella laaditut yhteenvedot seuran aktiviteeteista. Liitteissä kuvataan myös yhteistyökumppanit, joiden kanssa tietyt julkaisut ja tapahtumat on toteutettu. Lisäksi kerrotaan tapahtumiin osallistuneiden määrä, jos se on ollut tiedossa.

Aikaansaannoskyky kuvaa organisaation kykyä aikaansaada tuloksellisuutta, ja se kuvaa tuotosten ja panosten välistä suhdetta (KUVIO 5). Tässä tutkimuksessa on analysoitu

seuran aikaansaannoskykyä vertaamalla kunkin vuoden toimintakertomusta vastaavalle vuodelle laadittuun toimintasuunnitelmaan. Nämä dokumentit käsitellään ja hyväksytään seuran vuosikokouksissa. Toimintasuunnitelma käsitellään ja hyväksytään syyskokouksessa, ja edellisen vuoden toimintakertomus ja toteutunut tulos ja tase käsitellään kevätkokouksessa. Jokaisen toimintasuunnitelmaan merkityn tavoitteen osalta tarkastellaan, mitä toimintakertomus mainitsee kyseisen asian toteutumisesta (LIITE 2). Tuloksista voidaan todeta, että vuosittain yksittäisiä tavoitteita asetetaan 5–13 kappaletta ottamatta kantaa yksittäisten tavoitteiden laajuuteen. Todennettavasti näistä tavoitteista on vuosittain toteutunut keskimäärin 74 prosenttia, minimin ollessa 50 prosenttia ja maksimin 100 prosenttia (LIITE 2). Trendi on hienoisessa laskusuunnassa.

Tutkimusaineisto sisälsi yhteensä 147 tavoitetta, joista optionaaliseksi oli määritelty viisi tavoitetta, jotka jätettiin analyysissä huomioimatta. Osittain toteutuneiden toimenpiteiden (16 kappaletta) taustalla on tyypillisesti aikataulussa venymistä tai aiottua vähempien jäsenkirjeiden lähettämistä. Toimenpide määriteltiin osittain toteutetuksi siinä tapauksessa, että se oli toteutettu viimeistään seuraavana toimintavuonna. Jos viivästyminen on sitä pidempi, tavoite merkittiin toteuttamatta jääneeksi. Toteuttamatta jääneistä toimenpiteistä (23 kappaletta) oli 15 kappaletta sellaisia, joiden syytä ei pystytä todentamaan. Neljässä tapauksessa syynä oli toteuttamatta jäänyt seminaari ja kolmessa tapauksessa nettisivujen kehittämisen viivästyminen. Vain yhdessä tapauksessa kyseessä oli julkaisun viivästyminen.

Tässä tutkimuksessa laskettu seuran aikaansaannoskyky on varsin hyvä, varsinkin kun laskentamenetelmä on yksinkertaisuudessaan ankara. Tulos on suuntaa antava ja perustuu tutkijan subjektiiviseen tekstianalyysiin. Tätä tunnuslukua rasittaa erityisesti todennettavuusongelma. Toimintakertomuksia kirjoitettaessa ei ole huomioitu, että niitä verrattaisiin aineistoanalyysin avulla toimintasuunnitelmiin. Jos toimintakertomuksesta ei löydy evidenssiä tavoitteen toteuttamisesta, on tavoite luokiteltu toteuttamatta jääneeksi. Epävarmuutta mittaamiseen tuo siten dokumentaation kattavuus. Lisäksi prioriteettien mahdollinen muuttuminen vuoden kuluessa ja toimenpiteiden yhteismitattomuus ja erilaajisuus ovat analyysissä huomioitavia seikkoja. Tuloksen tarkempi analysointi vaatii keskustelua erityisesti hallituksen sisäisenä työnä.

6.4 Vaikutus ja vaikuttavuus

Tässä luvussa käsitellään seuran hallitusmuistioissa esiin nostettuja toiminnansuunnitteluun ja verkostoissa toimimiseen liittyviä kehitysideoita, joita ei ole vielä toteutettu. Lisäksi tehdään ehdotus tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattorista. Seuran historiallista hallintomateriaalia voidaan luonnehtia toiminnan kehittämisen aarrearkuksi, sillä aineisto sisältää useita edelleen toteuttamiskelpoisia ajatuksia. Kaikki pohdinta toiminnan kehittämiseksi on käytännössä puhetta toiminta-ajatuksen paremmasta toteuttamisesta ja siten vaikutuksen ja vaikuttavuuden kasvattamisesta. Tällöin ei ole välttämättä käytetä iooi-mallin mukaisia termejä vaikutus ja vaikuttavuus, vaikkakin sisällöllisesti tavoitellaan samaa asiaa.

Seuran toimintahistorian selkein keskustelunavaus seuran painopistealueiden määrittelemiseksi yhdessä seuran jäsenistön kanssa tehtiin syyskokouksessa 2007, jolloin seuran edustajat valtuuttivat hallituksen valmistelemaan aihetta käsiteltäväksi seuraavassa kevätkokouksessa.⁷ Materiaalista ei löydy evidenssejä, että tätä jatkokeskustelua olisi käyty. Hallitus on myöhemmin linjannut seuran päätehtäväksi ”olla tukemassa aihealueidemme ja kiinnostuksen kohteidemme tutkimusta ja tiedon levittämistä”.⁸ Lisäksi hallitus on korostanut vuosikirjan julkaisemisen tärkeyttä.⁹

Hallitus on keskustellut useasti pitkän aikavälin suunnitelmien tarpeellisuudesta.¹⁰ Vuonna 2003 käytiin pitkään keskustelua seuran tarkoituksesta ja tehtävistä, yleisötilaisuuksien järjestämisestä vuosikokousten yhteydessä ja yhteispohjoismaisesta yhteistyöstä yhteisine tapahtumineen. Laajemmastakin kansainvälisestä ulottuvuudesta puhuttiin. Tuolloin nostettiin esille, että seuran tehtävänä on olla toisaalta tutkimuksellinen ja toisaalta populaari. Ekumeniikkaa ja suhteita yliopistoihin tulisi vaalia. Yhteistyötä ortodoksisen kirkon kanssa pohdittiin. Lisäksi nostettiin maantieteellinen ulottuvuus: seura on koko Suomen seura ja tapahtumia tulisi järjestää maakunnissa ja

⁷ syyskokous 22.11.2007

⁸ toimintakertomus vuodelta 2015

⁹ hallituksen kokous (HK) 11.11.05 / 6

¹⁰ esim. HK 22.11.2007 / 7; HK 28.10.03 / 6; HK 3.9.03 / 5. HK 5.5.03 / 4

siten, että päävastuunkantajat määriteltäisiin silloin kyseiseltä alueelta. Lisäksi pohdittiin sitä, että näkökulman ei tulisi olla pelkästään historiallinen.¹¹

Vuonna 2008 tehtiin suunnitelmaa vuosille 2008–2013.¹² Hallitus keräsi lisäksi listan tulevien vuosien hymnologisista merkkitapahtumista käyttääkseen sitä pohjana toiminnansuunnittelussa.¹³ Hallitus on toimintasuunnitelmaa rakentaessaan pohtinut yhteyksiä yliopistolliseen liturgiikan ja hymnologian tutkimukseen ja päättänyt kutsua käytännöllisen teologian professorin hallituksen kokoukseen aiheesta keskustelemaan.¹⁴ Muistioista ei ilmene, että keskustelu olisi järjestetty. Hallituksen kokouksissa analysoidaan toimintasuunnitelman toteutumisen statusta ja järjestettyjä seminaareja ja toimitettuja julkaisuja koskevaa palautetta, mutta käsittely ei ole muistioden perusteella systemaattista.¹⁵

Seuran hallitus on ottanut toimintahistoriansa aikana kantaa yhteiskunnallisiin teemoihin. Hallitusmuistioden perusteella tällöin on hyödynnetty sekä yksittäisten hallitusten jäsenten asiantuntijuutta ja auktoriteettia, mutta myös seuran nimissä on pyritty vaikuttamaan valikoituihin teemoihin. Merkittävä aloite tehtiin vuonna 2002, jolloin seura otti kantaa silloin suunnitteilla olevaan peruskoulun uuteen uskonnonopetuksen opetussuunnitelmaan, johon ei sisältynyt lainkaan virsiopetusta. Seuran hallitus kävi aiheesta keskusteluja valikoitujen tahojen kanssa ja laati kirjallisen vetoomuksen, joka allekirjoitettiin seuran nimissä.¹⁶ Seura on vaikuttanut myös Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opetusohjelmaan hyväksyttämällä HYMNOS 2011-julkaisun kurssikirjaksi.¹⁷ Eräissä tapauksissa opiskelijat ovat voineet korvata jonkin opintosuorituksensa osallistumalla seminaariin, jossa yhtenä järjestäjänä seura on toiminut.¹⁸

¹¹ HK 28.10.03 / 6

¹² HK 17.1.2008 / 1

¹³ HK 3.9.03 / 5

¹⁴ HK 4.2.2013 / 1

¹⁵ esim. HK 24.8.2010 / 4; HK 21.4.2016 / 3; HK 18.2.2016 / 2

¹⁶ HK 28.1.02 / 1; HK 25.2.02 / 2; HK 18.4.02 / 3

¹⁷ toimintakertomus vuodelta 2012

¹⁸ HK 21.8.2006 / 5

Hallitusmuistiossa on runsaasti merkintöjä hallituksen jäsenten henkilökohtaisista työpanoksista jakaessaan asiantuntemustaan verkostoissaan, erinäisissä luottamustehtävissään sekä omin aloittein että pyydettyä. ¹⁹ Huomioiden toimintahistorian aikana hallituksessa toimineiden jäsenten kokemus ja arvovalta voidaan intuitiivisesti päätellä, että heidän antamallaan työpanoksellaan on ollut yhteiskunnallista vaikuttavuutta, vaikkakin sen osoittaminen mittaamalla on käytännössä mahdotonta. Muistioihin on kirjoitettu työstä saatua palautetta. Esimerkiksi kanttoreiden neuvottelupäivillä pidetyn virsikasvatukseen liittyvän esitelmän jälkeen kanttorit pyysivät lähettämään materiaalia heidän omaan käyttöönsä ja muistiossa todetaan, että esitetyn kaltaiselle materiaalille olisi kovasti kysyntää. ²⁰

Seuran pitää yhteyksiä sekä kansallisiin että kansainvälisiin alan toimijoihin. Hallitusmuistioissa on runsaasti merkintöjä tiedonvaihdesta ja toimenpiteistä, jolla jaetaan tietoa, koordinoitaan alan toimijoiden työtä ja pyritään välttämään päällekkäisyyksiä. Hallituksen jäsenet ottavat aktiivisesti henkilökohtaista vastuuta tiedottamis- ja koordinaatoroolissa omissa verkostoissaan kahdensuuntaisesti eli seurasta omiin verkostoihinsa ja päinvastoin. ²¹ Verkostoja halutaan myös aktiivisesti laajentaa. Kanttorit ja teologit ovat toivottuja kohderyhmiä esimerkiksi järjestettävissä esitelmätilaisuuksissa. Seuran jäsenistöä aktivoidaan kirjoittamaan artikkeleita ja osallistumaan seminaareihin. ²² Seuran järjestämiä tapahtumia pyritään mainostamaan aktiivisesti eri kanavissa ja julkaisujen myyntiin panostetaan. ²³

Hallitus on pohtinut alan opiskelijoiden aktivointia seuran toimintaan. Hallituksessa on keskusteltu ²⁴ opinnäytetöiden tarjoamisesta Helsingin yliopistoon tai Sibelius Akatemiaan, mutta toiminnan säännöllisyydestä ei ole dokumentoituja näyttöjä. Opiskelijoiden todetaan osallistuneen eräisiin seminaareihin ja pitäneen myös alustuksia

¹⁹ esim. HK 29.10.2018/4; HK 21.4.2016/3; HK 4.2.2013/1; HK 10.5.04/4; HK 9.9.04/5; HK 25.2.02/2; HK 29.10.2018/4; HK 18.4.02/3

²⁰ HK 25.2.02 /2

²¹ esim. HK 28.10.2013/5; HK 29.5.2013/3; HK 22.11.2007/7; HK 15.5.2006/4; HK 23.2.05/1; HK 26.1.04/1; HK 3.9.03/5; HK 3.9.03/5

²² esim. HK 29.10.2018/4; HK 5.2.2018/1; HK 9.10.2009/6; 27.2.2006/2; HK 23.2.05/1

²³ esim. HK 28.4.2020/3; HK 3.10.2016/4; HK 18.2.2016/2; HK 21.5.2007/5; HK 2.10.2006/6; HK 24.11.2005 / 5; HK 10.5.04/4

²⁴ esim. HK 24.8.2010/4; vuosikokous 11.3.2002

seuran järjestämissä seminaareissa.²⁵ Seura on eräinä vuosina anonut avustuksia pystyäkseen lähettämään edustajia kansainvälisiin alan seminaareihin, ja hallitus on erityisesti toivonut saavansa mukaan opiskelijoita ja nuoria tutkijoita.²⁶ Hallituksessa on käsitelty sitä, että seuran pääjulkaisu HYMNOS on toiminut eräänä vuonna Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa opiskelumateriaalina ja että tästä syystä kirjan teemoittamisesta on apua.²⁷

Seuran kahden hallitusjäsenen johdolla laadittiin seikkaperäinen *Suunnitelma tiedottamisesta* vuoden 2006 alussa.²⁸ Suunnitelman mukaan jokaisella seuran hallituksen jäsenellä on erikseen nimetty tehtävä ja vastualue. Suunnitelma sisältää internet-kotisivun luomiseen liittyvät suunnitelmat, julkaisujen toimittamisen nimettyihin lehtiin ja vuosikirjan lähettämisen arvosteltavaksi tietyille tahoille. Lisäksi suunnitelma käsittelee tiedotteiden valmistamista ja jakelua koskien seuran olemassaoloa, toimintaa ja jäseneksi liittymisen mahdollisuuksia. Hallintomateriaalista löytyy evidenssiä siitä, että internet-sivut on rakennettu, mutta muutoin suunnitelmaa ei dokumentaation perusteella ole hyödynnetty.

Hallitus on käsitellyt aineistojen hallintaa toimintavuosien aikana. Se on sopinut kokoavansa listan Suomessa julkaistuista hymnologian alan artikkeleista.²⁹ Lisäksi se on todennut, että toimintakertomuksessa olisi hyvä mainita hallituksen jäsenten hymnologisia aiheita käsitelleet esiintymiset eri yhteyksissä toimintavuoden aikana.³⁰ Näistä toimenpiteistä on näyttöä, mutta toiminta ei ole systemaattista.

Kansainväliset verkostot muodostavat olennaisen osan seuran toimintaa. Hallitus käsittelee tulevia seminaareja systemaattisesti pohtien seminaareihin lähtijöitä, pidettäviä alustuksia ja matka-apurahojen myöntämistä seuran varoista tai avustusten anomista matkoja varten. Hallitus keskustelee paljon siitä, kuka Suomesta voisi lähteä seminaareihin ja pitää seminaariesityksiä. Samaten hallitus keskustelee siitä, miten se

²⁵ HK 21.5.2007/5; HK 4.2.2013/1

²⁶ esim. HK 4.2.2013/1

²⁷ HK 7.3.2010/3

²⁸ HK 6.2.2006/1

²⁹ HK 6.2.2006/1

³⁰ HK 27.2.2006/2

voisi säännöllisesti informoida tärkeimpiä sidosryhmiään näistä tapahtumista.³¹ Muistioista ei löydy näyttöjä siitä, että tällaista säännöllistä informointia olisi tehty. Seuran hallituksen jäsenistön lisäksi toivotaan, että matkoille osallistuisi opiskelijoita tai tutkijoita.³² Hallitus on nostanut esille, että seuran varoista voisi eräissä tapauksissa myöntää osallistumistukea kirjoittamisvelvoitetta vastaan.³³ Muistioista löytyy hyvin vähän viittauksia tehtyihin matkaraportteihin³⁴ ja muutoinkin hallituksen kokousmuistiot ja seuran toimintakertomukset ovat hyvin harvasanaisia kuvatessaan kansainvälisissä verkostoissa käsiteltyjä asioita sisältötasolla.

Hallitus on halunnut seuran toiminnan näkyvän myös maakunnissa. Ensimmäinen pääkaupunkiseudun ulkopuolella pidetty vuosikokous pidettiin 2004 Turussa. Vuosikokous oli Forssassa vuonna 2005 ja Lappeenrannassa vuonna 2008. Sen jälkeen kokoukset on pidetty jälleen pääkaupunkiseudulla huolimatta siitä, että hallitus on keskustellut toiminnan ulottamisesta esimerkiksi Turkuun, Kuopioon ja Ouluun.³⁵ Liitteessä 1 luetellaan seuran vuosikokousten paikat.

6.5 Ehdotus tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattoriksi

Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) kyselyn mukaan suurimmalla osalla vastanneista seuroista (93 prosenttia) on yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää toimintaa (ks. luku 2.6). Seuraavassa taulukossa esitetään TSV:n vuonna 2018 teettämän kyselyn mukaisia toimintoja, jotka TSV oli määritellyt yhteiskunnalliseksi vaikuttamiseksi ja tiedeviestinnäksi.

³¹ HK 28.10.2013/5

³² esim. HK 21.4.2016/3; HK 18.2.2016/2; HK 28.9.2015/2; HK 17.2.2015/1; HK 4.2.2013/1; HK 24.8.2010/4; HK 9.10.2009/6; HK 6.2.2006/1; HK 17.2.2015/1

³³ HK 6.2.2006/1; HK 28.9.2015/2

³⁴ HK 9.10.2009/6

³⁵ HK 10.11.2014/5

TAULUKKO 3. Tieteellisen seuran yhteiskunnallinen vaikuttamisen ja tiedeviestinnän tapoja (mukaillen Korkeamäki ym. 2018, 26, 44)

1. Koulutustapahtumien järjestäminen
2. Muiden yleisötapahtumien järjestäminen
3. Tutkimuksen popularisointien tuottaminen
4. Mediatiedotteiden tuottaminen
5. Muu yhteistyö median kanssa (esim. haastattelut)
6. Sisällön tuottaminen seuran sosiaalisen median kanaviin
7. Oppimateriaalien tuottaminen
8. Kouluvierailujen tekeminen
9. Harrastustoiminnan järjestäminen lapsille tai nuorille
10. Kansalaisten osallistaminen keräämään tai tuottamaan tutkimusaineistoa
11. Lausuntojen antaminen (tiedepoliittisia tms.)
12. Tieteen kehittämishankkeisiin osallistuminen
13. Ammatillisen edunvalvonnan tekeminen

Hymnologian ja liturgiikan seura ei ollut tutkimuksen tekemisen aikaan vielä TSV:n jäsenseura eikä siten vastannut kyselyyn. Tässä tutkimuksessa tehdään karkea analyysi siitä, millä tavoin HLS on toteuttanut TSV:n määritelmän mukaista yhteiskunnallista vaikuttamista ja tiedeviestintää. Kohdeseuran vuosikertomus- ja hallitusmateriaali käytiin läpi analysoiden, löytyykö sen toiminnasta elementtejä näistä tekemisistä. Tutkimuksessa luotiin indikaattori, jota kutsutaan tässä tutkimuksessa tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattoriksi. Indikaattorin luomisessa hyödynnettiin TSV:n edellä kuvattua kolmentoista kohdan listaa. Jos toimintavuonna olisi tehty kaikkia TSV:n listaamia toimenpiteitä, olisi indikaattorin arvo 100 prosenttia. Mitä suurempi arvo, sitä laajalaisempaa seuran toiminta on ollut. Aineistoanalyysin perusteella kohdeseura on toteuttanut keskimäärin 41 prosenttia TSV:n 13-kohtaisesta yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja tiedeviestinnän listauksesta. Trendi on pysynyt vuosien aikana vakiona (LIITE 2).

Seuralle tyypillisimpiä vaikuttamisen keinoja ovat tehdyn analyysin mukaan koulutustapahtumien järjestäminen, tutkimuksen popularisointien tuottaminen ja tieteen kehittämishankkeisiin osallistuminen. Tällöin määritelmänä on käytetty, että koulutustapahtumien järjestäminen sisältää seminaarien ja tapahtumien järjestämisen ja

koulujen kanssa tehtävän yhteistyön. Tutkimuksen popularisointien tuottamista on suurelle yleisölle järjestetyt tapahtumat ja lisäksi vuosikokousten yhteydessä järjestetyt tapahtumat. Tieteen kehittämishankkeiksi on määritelty tieteellinen julkaiseminen ja julkaisujen valmistelutyö. Tehty arvio on alustava ja suuntaa antava ja on luotu erityisesti keskustelun herättäjäksi. Tulokset perustuvat tutkijan subjektiiviseen tekstianalyysiin. Tuloksen tarkempi analysointi vaatii keskustelua erityisesti hallituksen sisäisenä työnä.

Tällainen karkea indikaattori voisi sopia suuntaa antavaksi seurojen keskinäistä vertailevaa analyysiä (engl. *benchmarking*) tukevaksi mittariksi. Toimenpidelistauksen voi tuki muokata seuran omiin tarpeisiin, mutta tällöin poistuu mahdollisuus vertailuihin. Tieteellisille seuroille voisi olla eduksi, että niiden käyttöön tarjottaisiin valmis itsearviointityökalu toiminnan vaikuttavuuden arvioimiseksi. Tieteellisten seuran valtuuskunta voisi olla luonnollinen taho tällaisen itsearviointityökalun kehittäjäksi. Vastineeksi se saisi systemaattisempaa tietoa jäsenseurojensa vaikuttavuuden kehittymisestä.

6.6 Kehitysideat

Tässä luvussa käsitellään kiteytetysti kehitysideoita seuran toimintahistorian aikaisen vuosikokousmateriaalin ja hallitusten kokousmateriaalien pohjalta. Myös tutkijan ajatukset toiminnan kehittämiseksi käsitellään tässä luvussa. Kehitysajatukset koskevat hallituksen työskentelyä, verkostoissa toimimista ja vaikuttamista, jäsenistön ja opiskelijoiden huomioimista, pitkän aikavälin suunnittelua, toiminnan dokumentoitua ja toiminnan laajentamista maakuntiin.

6.6.1 Hallituksen jäsenistö ja työskentely

Seuran aktiivisuus ja menestys ovat vahvasti riippuvaisia hallituksen jäsenten antamasta asiantuntijuus- ja työpanoksesta. Seuran hallituksen kokoonpano ja jäsenten ammatilliset taustat ovat luonnollisesti vaihdelleet vuosien varrella. Muistioiden perusteella pystyy havainnoimaan, että alan tutkimus- ja opetustyötä tekevät henkilöt pystyvät tuomaan seuran kokouksiin ja tapahtumiin omalla ammattitaidollaan ja verkostojensa hyödyntämisellään erityisen arvokasta sisältöä. Seuran hallitus ja koko seuran toiminta

hyötyvät asiantuntijoiden syvällisestä osaamisesta ja sitoutuneisuudesta. Samalla voi syntyä epätoivottu tilanne liiallisesta henkilöriippuvuudesta ja työmäärien kasaantumisesta harvoin harteille. Huomiota kannattaa kiinnittää organisaatiooppimiseen, vastuidenjakoon ja uusien jäsenten mukaan ottamiseen aktiivisiin rooleihin esimerkiksi määräaikaisten työryhmien jäseniksi. Lisäksi uusien hallituksen jäsenten perehdyttämiseen kannattaa käyttää riittävästi aikaa, jotta he pystyvät toimimaan täysipainoisesti seuran asioiden hyväksi mahdollisimman nopeasti.

Aineiston perusteella hallitus tarkastelee jokaisessa kokouksessaan toimintasuunnitelmassa olevien yksittäisten tekemisten tilannekuvaa, mutta se katsoo vain harvoin kokonaisvaltaisesti koko vuosisuunnitelman toteutumisen tilannetta. Se olisi hyvin kannatettavaa, koska tällöin voitaisiin systemaattisemmin priorisoida tärkeät tekemiset ja tilanteen vaatiessa jättää joitakin tehtäviä odottamaan. Lisäksi avoimien tehtävien listan ylläpito sovitusta asioista olisi hyvä lisä kokousmuistioihin. Tällainen toimintamalli luo myös läpinäkyvyyttä siihen, mitkä tehtävät ovat käytännössä mahdollisia suorittaa annetussa ajassa. Hallituksen jäsenet ovat tehtävissään vapaaehtoisina ja korvauksetta, ja he työskentelevät tyypillisesti seuran hyväksi oman toimensa ohessa. Työmääräarviointi ja töiden jakaminen tarkoituksenmukaisesti on siten olennaista.

6.6.2 Verkostoissa toimiminen ja vaikuttaminen

Hallitus työskentelee aktiivisesti yksilö- ja hallitusrooleissaan verkostoissaan. Aiempina vuosina vahvemmin käytössä ollut tapa dokumentoida näitä saavutuksia hallitusmuistioihin ja toimintakertomuksiin luo lisäarvoa. Aineiston perusteella on evidenssiä siitä, että hallitus käyttää hyvin paljon aikaa tulevien tapahtumien ja julkaisujen suunnitteluun. Olisi arvokasta dokumentoida aiempaa huolellisemmin myös tapahtumien jälkiarviointi. Seuran kansainväliset yhteydet ovat merkittävät. Olisi arvokasta kirjoittaa systemaattisesti lyhyt yhteenveto hallitusmuistioihin siitä, mitä asioita näissä kansainvälisissä yhteyksissä on käsitelty. Matkakertomuksia on kirjoitettu, mutta hyvin harvoin. Hallituksen esiin nostama idea siitä, että kirjallinen matkakertomus edellytetään ainakin niissä tapauksissa, joissa seura myöntää matka-avustusta, on hyvin kannatettava. Kirjallista dokumentaatiota voidaan jakaa myös seuran jäsenistölle tiedoksi.

Hallituksen esiin nostama idea koota lista Suomessa julkaistuista alan artikkeleista on loistava. Olennaista olisi sopia myös toimintatavoista, joilla tällainen lista pidetään yllä. Seuran vaikuttavuutta ja lisäarvoa kasvattaa myös yhteistyökumppaneiden tuotosten mainostaminen omissa dokumenteissaan.

Aineiston perusteella seura on kerran historiansa aikana ottanut kantaa yhteiskunnalliseen teemaan allekirjoittamalla vetoomuksen seuran nimessä. Todennäköisesti seuran toiminnan vaikuttavuus kasvaa, jos enenevässä määrin seuran hallitus ottaa kantaa seuran nimissä, ei pelkästään vaikuttaen hallituksen ja seuran jäsenten yksilöroolien kautta.

Toimivien verkostojen merkitys on valtavan suuri, mikä johtaa pohtimaan sitä, pitäisikö hallituksessa olla mukana henkilöitä seuran tärkeimmistä sidosryhmistä. Hallituksen kannattaa joka tapauksessa harkita vierailijoiden kutsumista hallituksen kokouksiin säännöllisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Tällaiset tapaamiset mahdollistavat palautteen annon ja kehitysideoiden miettimisen yhdessä.

Aineistoanalyysin perusteella seuran arkistojen hallinnan ja viestinnän osalta on kehityspotentiaalia, ja havaintojen perusteella arkistovastaava ja tiedotusvastaava voisivat olla hyödyllisiä pysyväisluonteisia lisärooleja. Joinakin vuosina erästä hallituksen jäsenroolia on kutsuttu opiskelijaedustajan rooliksi, ja seuran jatkuvuuden kannalta tällainen rooli olisi hyvä sanoittaa uudelleen.

6.6.3 Jäsenistön huomioiminen

Seuran toiminnan jatkuvuuden kannalta on olennaista, että seuran jäsenistö on tyytyväinen seuran tuottamaan lisäarvoon ja maksaa siitä vastikkeena jäsenmaksuja. Jäsenmaksujen säännönmukaiseen perintään kannattaa kiinnittää huomiota taloustilanteen säilyttämiseksi vakaana. Seura tarvitsee uudistuakseen myös uusia jäseniä. Seuran toiminnassa mukana oleminen tarjoaa parhaimmillaan hienoja mahdollisuuksia saada tietoa, verkostoitua ja olla mukana toteuttamassa seuran toiminta-alueeseen liittyviä tehtäviä, tapahtumia ja julkaisuja. Aineistossa kuuluu kuitenkin vahvasti seuran hallitusjäsenten ääni. Toimintakertomuksiin, jäsenkirjeisiin ja muuhun seuran viestintään voisi antaa enemmän tilaa ja ääntä myös jäsenistölle ja sidosryhmille.

Jotta seura pystyisi palvelemaan sen jäsenistöä ja sidosryhmiä ja toimimaan mahdollisimman vaikuttavasti, voisi näitä ryhmiä lähestyä palautekyselyillä. Tällöin voisi pyytää palautetta viestinnästä ja kehitysideoista seuran toiminnan kehittämiseksi.

6.6.4 Opiskelijoiden huomioiminen

Seuran jatkuvuuden kannalta on edullista, jos opiskelijoita ja nuoria tutkijoita pystytään aktivoimaan seuran toimintaan tai muutoin tukemaan heitä seuran oppialaan kuuluvilla tieteenaloilla. Opinnäytetöiden tarjoaminen opiskelijoille ja seminaaripaikkojen tarjoaminen jopa matka-avustusten kera luo tunnettuutta ja yhteyksiä seuraan ja edesauttaa jäsenistön kasvua ja uusiutumista. Seura voisi harkita luettelon pitämistä sen edustamilla tieteenaloilla tehdyistä opinnäytetöistä. Se voisi harkita vuoden parhaan tai parhaiden opinnäytetyön palkitsemista.

Seuran jäsenistössä on pitkäaikaista ja syvällistä osaamista alan tutkimuksesta ja opettamisesta. Parhaimmillaan tällainen asiantuntemus voisi kanavoitua opinnäytetöiden aiheiden ideointiin ja jopa mentorointitukeen opinnäytetöitä tekeville opiskelijoille tiiviissä yhteistyössä alan yliopisto-opetuksen kanssa. Seuran kannattaa pohtia tällaisen toimintamallin kehittämistä, sillä tämä saattaa olla yksi vaikuttavimmista keinoista vaikuttaa niin alalla tehtävään tutkimukseen kuin seuran jatkuvuuden hallintaan. Opinnäytetöiden tekijöistä voi parhaimmillaan kasvaa uusia vastuunkantajia seuran toimintaan.

Vuonna 2012 seuran vuosijulkaisu huomioitiin yliopiston kurssikirjana ja seuran järjestämästä seminaarista sai opintosuorituspisteitä. Aineiston perusteella seuran pitämässä seminaareissa on esitetty materiaalia, jota yleisö on pyytänyt saada käyttöönsä. Vaikuttaa siltä, että seuran työstämällä aineistolla on merkitystä ja sen systemaattisempaa jatkohyödyntämistä kannattaa pohtia. Seuran tieteellisen vuosikirjan soveltuvuutta oppimateriaaliksi kannattaa pohtia sidosryhmien kanssa jatkossakin. Materiaalin tarjoaminen valikoiduille kouluille tai sidosryhmille opetuskäyttöön olisi vaikuttavaa tekemistä. Seuran hallitus voisi lisäksi keskustella mahdollisuuksista vauhdittaa sellaisen oppimateriaalin syntymistä, joka tukisi yhtäaikaaisesti sekä kanttoriksi

että papeiksi opiskelevien opintoja. Yhteinen oppimateriaali vahvistaisi kirkollisiin virkoihin hakeutuvien yhteistä osaamispohjaa.

6.6.5 Pitkän aikavälin toiminnansuunnittelu

Seuran hallituksen toiminnansuunnittelun aikahorisontti on noin yksi vuosi. Se on nostanut esille seuran painopistealueiden määrittelyn ja pitkän aikavälin toiminnansuunnittelun tarpeellisuuden sekä omissa kokouksissaan että vuosikokouksessa jäsenistön kanssa, mutta konkreettinen eteneminen on ollut vaillinaista. Keskustelu pitkän aikavälin tavoitteista seuran hallituksen, jäsenistön ja sidosryhmien kesken voisi tuoda toimintaan järkevyyttä ja läpinäkyvyyttä. Seuran hallituksella on ollut aiemmin tapana ylläpitää vuosikalenteria merkkihenkilöistä, joihin seminaareja ja julkaisuja voidaan sitoa. Tällaisen vuosikalenterin ylläpito on kannatettavaa. Pitkän aikavälin suunnitteluun kannattaa panostaa. looi-mallia voidaan hyödyntää tässä työssä, koska se auttaa keskeisten prioriteettien asettamisessa. Toiminnan vaikuttavuustavoitteet ja tavoitteet pitkällä aikavälillä kannattaa kirkastaa ja kommunikoida ne jäsenistölle ja sidosryhmille. Näiltä on hyvä pyytää palautetta ja huomioida heidän ideansa ja odotuksensa, sillä vaikuttava toiminta on aina sidosryhmien kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta.

6.6.6 Toiminnan dokumentointi ja viestintä

Seuran edustama poikkitieteellinen tutkimusala on tieteellisten seurojen kontekstissa uniikki, mitä perustelee esimerkiksi valinta TSV:n jäsenseuraksi vuonna 2018. Huolellinen asioiden dokumentointi hallitusmuistioihin ja tapahtumaluetteloihin mahdollistaa rikkaiden toimintakertomusten ja jäsenkirjeiden laadinnan ja tuottaa samalla arvokasta historiakertomusta tulevia tutkijoita varten. Toimintakertomusten ja muiden materiaalien jakelulistoilla kannattaa huomioida seuran laaja sidosryhmä.

Seura voisi lisätä omaa vaikuttavuutta järjestämällä omat arkistot kuntoon ja luomalla mekanismit aineiston jatkuvaksi päivittymiseksi. Se voisi luoda systemaattisia tietokantoja oman tieteenalansa opinnäytetöistä. Lisäksi se voisi ylläpitää matriikkelia

seuran kunniajäsenistä ja mahdollisesti myös hallituksen jäsenistä. Se olisi pieni tunnustus hallituksen jäsenten vapaaehtoisesta uurastuksesta.

Viestintä on keskeinen osa vaikuttavaa toimintaa. Hallituksen jäsenistön vuonna 2006 laatima *Suunnitelma tiedottamisesta* kannattaisi ottaa uudelleen esille ja pohtia toteutusmahdollisuuksia. Aineiston perusteella tilaisuuksia mainostetaan, mutta hallitus voisi kiinnittää vielä enemmän huomiota kohdeyleisöön, jota se tavoittelee. Aineiston perusteella tapahtumista haluttaisiin tiedottaa laajemminkin, mutta näyttöä systemaattisesta mainonnasta ei ole.

6.6.7 Laajentuminen maakuntiin

Hallitus on useampaan kertaan pohtinut toimintansa laajentamista maakuntiin, ja luontevimmin tämä käy järjestämällä vuosikokouksia eri paikkakunnilla. Seuralla on hieno tapa järjestää vuosikokousten yhteydessä esitelmätilaisuuksia, mikä tuottaa jäsenistölle ja muille kutsutuille lisäarvoa. Aineiston perusteella näihin yhdistelmätilaisuuksiin saattaa osallistua kuitenkin varsin harvalukuinen yleisö. Seura voisi harkita myös virtuaalokokousten järjestämistä, mikä mahdollistaisi maantieteellisen riippumattomuuden jäsenistölle osallistua kokouksiin. Myös tapahtumien mainontaan panostaminen lisää todennäköisesti osallistumisaktiivisuutta.

6.7 Jatkotoimenpide-ehdotukset

Tässä luvussa on laadittu ensimmäinen versio Hymnologian ja liturgiikan seuran vaikuttavuusketjusta ja määritelty siihen panoksiin, tekoihin ja tuloksiin ja vaikutuksiin liittyviä kvalitatiivisia arvioita ja kvantitatiivisia indikaattoreita. Kvantitatiivinen mittaus ei koskaan tuota täydellistä kuvaa toiminnasta, ja kokonaiskuvan saamiseksi kvalitatiiviset arviot ovat tärkeitä. Kohdeseuralle suositellaan, että käsittelee hallituksen johdolla ja itsearviointin keinoin tässä tutkimuksessa esiin nostetut kehitysaikaiset, määrittelee sanallisesti pitkän aikavälin vaikuttavuustavoitteensa ja lisäksi hyödyntää erilaisia menetelmiä lisätäkseen ja ajantasaistaakseen ymmärrystään jäsenistönsä ja sidosryhmiensä ajatuksista ja odotuksista seuran toimintaa kohtaan.

Vaikuttavuusarvioinnin tarkoitus ja tavoitteet, toteutustapa ja käyttötarkoitus on määriteltävä seuran omista tarpeista käsin. Arvioinnin tulosten julkaiseminen lisää toiminnan läpinäkyvyyttä. Arvioinnin tulee olla mitoitettu sisällöllisesti, työmäärällisesti ja kustannuksellisesti tarkoituksenmukaisesti. Vaikuttavuusarviointi voidaan toteuttaa omin voimin tai teettää ulkopuolisella asiantuntijalla, erityisesti silloin, jos halutaan korostaa arvioinnin puolueettomuutta. Sidosryhmäkyselyt, puolistrukturoidut yksilö- ja ryhmähaastattelut, toiminnan itsearviointiin tarkoitetut työpajat hallitukselle, jäsenille ja sidosryhmille, jopa kansainvälinen asiantuntijatyöpaja täydentävät oivallisesti kvantitatiivisten indikaattorien tuomaa kokonaiskuvaa. Tällaisten tutkimusmenetelmien käytöstä vaikuttavuuden todentamisessa ja kehittämisessä on runsaasti näyttöjä (esim. Hjelt ym. 2021; Halme ym. 2019; Korkeamäki ym. 2019; Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 15/2019; Hewitt ym. 2017; Katell ym. 2015).

Vaikuttavuusarviointi on haastavaa, koska laajempi yhteiskunnallinen vaikuttavuus kietoutuu yhteen monien sidosryhmien toiminnan kanssa ja koska tarkasteltavat aikajänteet ovat pitkiä. Vaikuttavuusarviointiin kuuluu epätäydellisyyden sietäminen. Säännöllinen arviointi kannattaa ja kehittää toimintatapoja ja strategista suunnittelua ja auttaa toiminnan vaikuttavuuden viestinnässä (esimerkiksi Brest 2015; Suvikumpu ym. 2014). Vaikutuksen ja vaikuttavuuden erottaminen toisistaan on käytännössä haasteellista (esimerkiksi Kämpfer 2017; Brest 2015; Aistrich 2014). Eräissä selvityksissä on tyydytty käsittelemään vaikutusta ja vaikuttavuutta yhtenä käsitteenä (esimerkiksi Kämpfer 2017). Tässä tutkimuksessa jätetään vielä varaus vaikuttavuuden määrittelymiseksi erikseen, mutta voidaan kyllä argumentoida, että myös vaikutuslauseke voisi vastata vaikuttavuuden määritelmää.

Oheisessa taulukossa esitetään yhteenveto seuran vaikuttavuusketjusta indikaattoreineen. Jatkokehityskohteet on merkitty taulukkoon erikseen.

TAULUKKO 4. Hymnologian ja liturgiikan seuran vaikuttavuuskehikko indikaattoreineen. Jatkokehityksaiheet on merkitty taulukkoon näkyviin.

Panos	Toimenpiteet ja tulokset	Vaikutus	Vaikuttavuus
Rahalliset panokset - jäsenmaksut - julkaisutuotot - avustukset Asiantuntijuus - hallitus - jäsenistö - sidosryhmät	Julkaisut Seminaarit Kotimaiset ja ulkomaiset yhteydet	Toiminta-ajatuksen toteutuminen eli hymnologian ja liturgiikan tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen	KEHITYSKOHDE: Yhteiskunnallinen hyödyn määrittäminen
Indikaattorit			
Rahalliset panokset - Jäsenmaksut (eur) - Julkaisutuotot (eur) - Avustukset (eur) - Tulos ja tase (eur) Asiantuntijuus - Hallitus (kokousten määrä, osallistumisaktiivisuus-%) - Jäsenistö (lkm)	Aikaansaannoskyky, eli vuositavoitteiden toteutumisen aste (%) KEHITYSKOHDE: Tapahtumien osallistujamäärä	Tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattori (%) KEHITYSKOHDE: Itsearviointin ja kyselyjen tulokset	KEHITYSKOHDE: Itsearviointin ja kyselyjen tulokset
Tietolähteet			
seuran hallintomateriaali	seuran hallintomateriaali	seuran hallintomateriaali KEHITYSKOhteet: Hallituksen itsearviointi Jäsenkysely Sidosryhmäkysely	- KEHITYSKOhteet: Hallituksen itsearviointi Jäsenkysely Sidosryhmäkysely

7 Johtopäätökset

Tutkimuksen päätavoitteina oli määritellä tieteellisen seuran historia ja rooli nykypäivänä ja kuvata tieteellisen seuran toiminnan vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä. Työn empiirisessä osuudessa selvitettiin, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan seura on pystynyt toimintahistoriansa (1996–2020) aikana toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan. Työssä määriteltiin seuran toiminnan vaikuttavuusketjun osia ja vaikuttavuuden indikaattoreita. Työssä annettiin myös ehdotuksia seuran toimintaedellytysten kehittämiseksi vaikuttavuuden kasvattamiseksi.

7.1 Tutkimuskysymykset ja tulokset

Tutkimuksessa haettiin vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen kysymys oli, mikä on tieteellisen seuran rooli ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa. Toinen kysymys oli, mitä on vaikuttavuuden arviointi ja miten sitä voidaan soveltaa tieteellisen seuran toiminnan arviointiin. Kolmas tutkimuskysymys koski tapaustutkimuksen kohdeseuraa ja pyrki vastaamaan siihen, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan seura on pystynyt toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan toimintahistoriansa (1996–2020) aikana.

7.1.1 Tieteellisen seuran rooli ja merkitys

Tutkimuksessa kuvattiin tieteellisten seurojen eurooppalainen historia pääpiirteissään ja tieteellisten seurojen toimintaa tämän päivän Suomessa. Tieteellisten seurojen synty ajoittuu renessanssin aikaan 1400-luvun Italiaan. Seurat ovat vuosisatojen kuluessa toiminteet merkittävänä verkostona tutkijoiden välillä tukien keskinäistä tiedonvaihtoa ja tiedon levittämistä. Ne ovat täydentäneet yliopistossa annettua opetusta ja rikastuttaneet tieteellistä tutkimusta ja keskustelua. Ne ovat tukeneet myös valtionhallintoa erilaisin asiantuntijanäkemyksin ja -lausunnoin. Seurat ovat harjoittaneet merkittävää julkaisutoimintaa ja ne ovat usein ylläpitäneet arvokkaita kansainvälisiä yhteyksiä tieteenharjoittajien välillä.

Tieteellisiä seuroja on perustettu Suomeen 1800-luvun alkupuolelta alkaen edistämään edustamiensa tieteenalojen tutkimusta ja tieteellistä julkaisutoimintaa. Kansallistunteen sävyttämä innostus tutkia omaa maata, sen luontoa, kansaa ja kieltä vaikutti tieteellisten seurojen perustamiseen ja toimintaan. Tieteelliset seurat lisäksi täydensivät yliopistossa annettua opetusta jo ensimmäisten 1800-luvulla perustettujen tieteellisten seurojen myötä.

Nykypäivänä tieteelliset seurat ovat muiden tutkimusorganisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, ohella tärkeitä toimijoita omien tieteen- ja tutkimusalojensa edistämisessä. Tieteelliset seurat yhdistävät alan tutkijoita organisaatorajojen yli ja ne toimivat keskustelufoorumeina. Konferenssien, esitelmätilaisuuksien ja erilaisten muiden tapahtumien järjestäminen, jäsentensä ammatillisen kehityksen edistäminen, verkostojen luominen, ja tieteenalojen kannalta tärkeiden lehtien ja kirjojen julkaiseminen sekä apurahojen ja palkintojen jakaminen ovat tyypillisiä seurojen toimintatapoja.

Tieteelliset seurat ovat vapaita kansalaisjärjestöjä ja riippumattomia poliittisista päättäjistä ja tutkimusorganisaatioista. Tieteelliset seurat ovat voittoa tavoittelemattomia organisaatioita, jotka eivät ole olemassa ensisijaisesti vain omien jäsentensä etujen ja maineen lisäämiseksi, vaan ovat helposti aiheesta kiinnostuneiden tahojen saatavilla. Valtaosa tieteellisiä seuroja toimii perinteisillä tutkimuksen kohdealueilla, joilla yhä uudet kysymykset nousevat ajankohtaisiksi tutkijoiden ja jäsenistön toimesta.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuonna 2018 tekemän jäsenkyselyn perusteella perustella tieteellisillä seuroilla on tärkeä rooli suomalaisessa tieteen kentässä. Seurat kokevat toimintansa tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Monet seurat olivat sitä mieltä, että tieteellisten seurojen rooli ja merkitys pysyy ennallaan tai jopa kasvaa. Julkaisutoiminta ja seminaarien järjestäminen tulevat säilyttämään asemansa ydintoimintoina. Tulevaisuudessa lähes puolet seuroista aikoo käynnistää uusia toimintamuotoja, jotka liittyvät nuorten tutkijoiden tukemiseen, digitaaliseen viestintään, poikkitieteellisyyteen, yhteistyöhön ja kansainväliseen toimintaan.

Yhteiskunnan muutokset vaikuttavat tieteellisten seurojen toimintaan. Tieteellisten seurain valtuuskunnan tekemän jäsenkyselyn perusteella avoimeen julkaisuun siirtyminen

voi vähentää seuran jäsenmäärää ja tuloja, mutta toisaalta se lisää tutkimuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta. Vapaaehtoistyöhön ja seuratoimintaan ei liikene aikaa samalla tavoin kuin ennen. Oman alan tieteelliseen seuraan liittyminen ja kuuluminen eivät ole enää itsestäänselvyksiä. Osa seuroista kokee jäsenmäärän pienenemisen uhkaavana ja toimintaan kaivataan mukaan lisää aktiivisia jäseniä ja erityisesti nuoria jäseniä. Tieteelliset seurat joutuvat tarkastelemaan omaa rooliaan ja miettimään, miten ne parhaiten palvelisivat jäsenistöään.

7.1.2 Tieteellisen seuran toiminnan vaikuttavuuden arviointi

Yhteiskunnan eri toimijoiden vaikuttavuus ja vaikutusten osoittaminen ovat nousseet keskeisiksi puheenaiheiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vaikuttavuudesta ei ole olemassa yhtä yhteistä määritelmää, mutta usein kirjallisuudessa sillä tarkoitetaan tavoitteellisen toiminnan seurauksena syntyvien muutosten aikaansaamaa merkityksellistä yhteiskunnallista hyötyä. Vaikuttavuuden mittaaminen on olennaista johtamisen ja päätöksenteon tueksi ja toiminnan jatkuvaksi kehittämiseksi. Se on tärkeää lisäksi sidosryhmäviestinnän kannalta.

Toiminnan vaikuttavuuden arvioimiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä. Vaikuttavuusketju kuvaa, miten käytössä olleilla resursseilla on pystytty tuottamaan tavoitteen mukaisia tuloksia, jotka edelleen ovat tuottaneet hyötyä. Iioi-malli on saksalaisen *Bertelsmann Stiftung* - säätiön kehittämä malli vaikuttavuusketjujen mallintamiseksi. Se on osoittautunut käyttökelpoiseksi työkaluksi erilaisten yritysten, järjestöjen ja säätiöiden toiminnan vaikuttavuuden arviointiin visuaalisuutensa ja helppokäyttöisyytensä takia. Vaikuttavuusarvioinnilla pyritään arvioimaan ja todentamaan, miten tarkasteltava toiminta on tuottanut vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteuttaminen vaatii laajaa yhteistoimintaa ja verkostojen hyödyntämistä, mutta rajatuille kohderyhmille pystyy tuottamaan lisäarvoa jo pienemminkin resurssein.

Tutkimuksessa tehtiin kirjallisuusselvitys, jossa tavoitteena oli löytää näkökulmia tieteellisten seurojen vaikuttavuuden arvioimiseksi. Suomen julkishallinnosta ja kolmannelta sektorilta löytyy runsaasti esimerkkejä vaikuttavuuden arvioinnista iioi-

mallin avulla. Tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuudesta on kirjoitettu paljon tieteellisiä tekstejä, mutta niiden vaikuttavuusketjujen rakentamisesta ei löydy referenssejä. Kirjallisuusselvityksen tietoja yhdistämällä voidaan perustellusti todeta, että tieteellisen seuran vaikuttavuutta voidaan analysoida samoilla menetelmillä kuin muiden yhteiskunnallisten toimijoidenkin vaikuttavuutta.

7.1.3 Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminta-ajatuksen toteutuminen

Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnasta rakennettiin iooi-mallin mukaisen vaikuttavuusketjun ensimmäinen versio ja määriteltiin eräitä indikaattoreita, jonka avulla haettiin vastausta tutkimuskysymykseen. Seura on toteuttanut vuosittain seuran toiminnan tarkoituksessa määriteltyjä tehtäviä eli se on julkaissut tutkimuksia ja muuta hymnologian ja liturgiikan alaan liittyvää materiaalia, järjestänyt seminaareja ja tapahtumia sekä pitänyt yhteyttä alan koti- ja ulkomaisiin järjestöihin. Huomionarvoista on, että seuran vastuunkantajat toimivat rooleissaan vapaaehtoisin voimin ja tyypillisesti oman päätoimensa ohella. Seuran rooli on uniikki, mitä osoittaa esimerkiksi Tieteellisten seuran valtuuskunnan tiukkojen valintakriteerien täyttyminen ja valtuuskunnan jäseneksi hyväksytyksi tuleminen vuonna 2018.

Kehitettyjen indikaattorien perusteella seuran aikaansaannoskyky on varsin hyvä, sillä se on pystynyt toteuttamaan keskimäärin 74 prosenttia toimintasuunnitelmiinsa määritellyistä toimenpiteistä. Laskentamenetelmä on yksinkertaisuudessaan suuntaa antava ja tarkoitettu keskustelun herättäjäksi. Myös tutkimuksessa kehitetty tieteellisen seuran vaikuttamisindikaattori on luotu kvalitatiivisen arvioinnin tueksi. Kohdeseuralle laaditut vaikuttavuusketjua kuvaavat indikaattorit kuitenkin osoittavat, että toiminnan intensiteetti on ollut 2000-luvun alussa nykytasoa korkeampi: hallitus on kokoontunut aiemmin useammin ja hallitusmuistioden perusteella käsitellyt asioita laaja-alaisemmin kuin nykyisin, jäsenkirjeitä on lähetetty enemmän ja aikaansaannoskyky on ollut suurempi. Seuran jäsenmäärä on ollut laskussa viimeiset kaksi vuotta. Huomiota kannattaa lisäksi kiinnittää seuran jäsenistön todelliseen aktiivisuuteen ja aktiivisuuden tukemiseen. Hallitus päätti vuonna 2003, että ero myönnetään sitä pyytäneille eikä jäsenmaksujen maksamattomuuskaan ole merkki jäsenyydestä luopumisesta. Aktiivinen ja osallistuva jäsenistö on seuran toiminnan kannalta keskeistä.

Tutkimuksessa luodut mittarit sekä aineistoanalyysi osoittavat, että seuralla on mahdollisuuksia ja tarpeita toimintansa aikaansaannoskyvyn ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Luotujen mittareiden ja esiin nostettujen kehitysteemojen toivotaan tukevan seuran sisäistä keskustelua toiminnan aikaansaannoksista ja luovan motivaatiota ja ideoita toiminnan pitkän aikavälin suunnitteluun. Tulosten tarkempi analysointi vaatii keskustelua erityisesti hallituksen sisäisenä työnä.

Seuran hallintomateriaalissa oli puutteita, millä voi olla jonkin verran vaikutuksia laskettujen indikaattoreiden arvoihin tai yksittäisiin esimerkkeihin, mutta indikaattorien trendeihin tai kehitysalueiden prioriteetteihin ei puutteilla arvioida olevan merkittävää vaikutuksia. Kvantitatiiviseen toiminnan mittaamiseen ja subjektiiviseen aineistoanalyysiin liittyy aina epävarmuuksia ja siksi kvalitatiivinen itsearviointi on tärkeä jatkotoimi.

Aineistoanalyysi kohdistuu vain seuran sisäiseen hallintomateriaaliin, jonka perusteella voidaan luoda varsin kattava kuva vaikuttavuusketjun panostuksista, teoista ja tuloksista. Vaikuttavuuden kokonaisarviointiin sisäinen dokumentaatio antaa vaillinaisen kuvan. Sisäiseen aineistoon keskittyvä analyysi ei pysty täydellisesti vastaamaan kysymyksen toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta, koska iooi-mallin mukaisesti vaikutuksia syntyy niin toimijalle itselleen kuin sen kohderyhmillekin. Kohdeseuralle suositellaan, että se käsittelee hallituksen johdolla ja itsearvioinnin keinoin tässä tutkimuksessa esiin nostetut kehitysaiehet, määrittelee sanallisesti pitkän aikavälin vaikuttavuustavoitteensa ja lisäksi hyödyntää erilaisia menetelmiä lisätäkseen ja ajantasaistaakseen ymmärrystään jäsenistönsä ja sidosryhmiensä ajatuksista ja odotuksista seuran toimintaa kohtaan.

7.2 Jatkotoimenpiteet, tutkimuksen anti ja pohdinta

Vaikuttavuuden mittaamista kohtaan osoitetaan laajaa kiinnostusta. Vaikuttavuuden mittaaminen on standardoimaton suorituskvyn mittaamisen alue. Julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla on erilaisia tapoja käsitteellistää ja mitata toiminnan vaikuttavuutta. Monet pienet toimijat, joilla on rajalliset resurssit, hyötyvät vaikuttavuuden arvioinnin malleista, jotka ovat keveitä käyttää, mutta tuottavat kuitenkin tarkoituksenmukaisia tuloksia vaikuttavuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin iooi-mallia, jonka avulla rakennettiin takautuvasti ja historia-aineistoa käyttäen vaikuttavuusketjun ensimmäinen versio tapaustutkimuksen kohteena olleelle tieteelliselle seuralle. Mallia hyödynnettiin vastaamaan siihen kysymykseen, miten hyvin Hymnologian ja liturgiikan seura on pystynyt toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan toimintahistoriansa (1996–2020) aikana.

Hymnologian ja liturgiikan seuralle suositellaan jatkotoimeksi tutkimuksessa rakennetun iooi-mallin validointi ja mallin hyödyntäminen jatkossa seuran aikaansaaminen vaikutusten ja vaikuttavuuden todentamisen välineenä. Tulevaisuudessa mallia voidaan haluttaessa käyttää myös toiminnansuunnittelun ja johtamisen työvälineenä. Syvälinen vaikuttavuusanalyysi edellyttää ulkoapäin tehtävää arviointia. Vaikuttavuusanalyysiä varten tulee haastatella sidosryhmiä, joita ovat esimerkiksi seuran jäsenet, seuran yhteistyöseurat ja muut yhteistyökumppanit. Jäsen- ja sidosryhmäkyselyt ja valikoitujen tahojen syvähaastattelut antavat arvokasta tietoa seuran aikaansaamasta hyödystä ja lisäksi ideoita toimintamuotojen kehittämiseksi siten, että seura pystyisi vahvistamaan vaikuttavuuttaan edustamallaan tieteen ja tutkimuksen aloilla.

Kun seura pohtii oman vaikuttavuutensa elementtejä ja toimintatapojensa kehittämistä, se voi oman ajattelunsa tueksi tehdä vertaisarviointeja valikoituihin tieteellisten seurojen kanssa. Hewitt ym. (2017) esille nostama idea vaihtoehtoisajattelun käytöstä tieteellisen seuran vaikuttavuuden arvioimiseksi on kiinnostava ajatus. Tällöin pohdittaisiin, mitä olisi jäänyt tekemättä tai mitä ei tapahtuisi, jos seuraa ei olisi ollut tai ei olisi olemassa. Tällaisen pohdinnan avulla seuran vaikuttavuutta voisi konkretisoida sekä takautuvasti että tavoitteellisesti. Puolueettomuuden saavuttamiseksi itsearviointia voisi tukea ulkopuolisen arvioijan käytöllä.

Tutkimuksen tuloksena Hymnologian ja liturgiikan seuran hallitus saa käyttöönsä arvion seuran suorituskyvystä ja toimenpidesuosituksia, joiden avulla se voi aiempaa systemaattisemmin tukea hymnologian ja liturgiikan tutkimusta ja edistää seuran toiminnan vaikuttavuutta. Sivutuotteena se saa pienimuotoisen historiikin seuran toiminnasta 25-vuotisen historiansa ajalta.

Tämä tutkimus keskittyi yhden tieteellisen seuran vaikuttavuuspolun rakentamiseen. Tieteelliset seuravat toimissaan vahvasti verkottuneita niin kotimaassa kuin

kansainvälisesti. Vaikuttavimmat saavutukset aikaansaadaan todennäköisesti yhteistoiminnassa eri tahojen kanssa. Sen takia jatkossa on hyvä tarkastella keskinäisriippuvuuksia ja mahdollisuuksia määritellä yhteisiä tavoitteita kumppanien kanssa. Lisäksi olennaista on hahmottaa ympäröivän yhteiskunnan muutokset ja odotukset tieteellisen seuran toiminnalle ja sovittaa seuran omat tavoitteet osaksi suurempaa kokonaisuutta. Yleistäen voidaan todeta, että iooi-malli tarjoaa visuaalisen tavan konstruoida vaikuttavuuspolku, mutta olennaisinta on kuitenkin mallin ympärillä käyty keskustelu. Vaikuttavuuspolku elää ajassa ja ympäristön muutokset vaikuttavat siihen. Siksi mallia pitää päivittää tarpeen mukaan.

Tutkimustuloksilla voi olla merkitystä Tieteellisen seurain valtuuskunnan jäsenseuroille yleisemminkin, vaikka tutkimus onkin rajattu kohdetutkimus. Se voi parhaimmillaan avata näköaloja lisätutkimukselle, jolloin näkökulmana voisi olla esimerkiksi Suomen tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuuden laajamittaisempi ja syvällisempi mittaaminen. Toiminnan vaikuttavuuden mittaaminen voisi aiempaa seikkaperäisemmin osoittaa tieteellisten seurojen roolin ja merkityksen yhteiskunnallisina toimijoina ja siten edelleen vahvistaa niiden merkitystä tiedepoliittisena vaikuttajana. Mittaaminen parhaimmillaan lisää myös ymmärrystä, tunnettuutta ja läpinäkyvyyttä, mikä voi myös vauhdittaa tieteellisten seurojen keskinäistä yhteistyötä.

Yksittäisen seuran toiminnan vaikuttavuutta ei pystytä toistaiseksi vertaamaan verrokkiseuroihin. Vaikka iooi-malleja olisi käytettävissä muista seuroista, ei iooi-mallia voida käyttää vertailussa, koska analysointitapoja ei ole standardoitu. Jos Tieteellisten seurain valtuuskunta tuottaisi seurojen käyttöön itsearviointityökaluja ja indikaattoreita niiden toiminnan vaikuttavuuden arvioimiseksi, saisivat yksittäiset seuratselleen johtamisen apuvälineitä ja lisäksi voisi syntyä mahdollisuuksia seurojen keskinäiseen vertaisarviointiin ja hyvien käytäntöjen levittämiseen. Valtuuskunta voisi harkita myös ulkopuolisen arviointituen tarjoamista yksittäisille seuroille.

8 Yhteenveto

Tieteelliset seurat ovat kolmannen sektorin toimijoita, jotka ovat muiden tutkimusorganisaatioiden, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, ohella tärkeitä toimijoita omien tieteen- ja tutkimusalojensa edistämisessä. Ne järjestävät erilaisia tieteellisiä seminaareja ja muita tapahtumia, toimittavat julkaisuja ja pyrkivät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Tieteellisten seurojen syntyhetki ajoittuu eurooppalaisia yhteiskuntia kohdanneisiin mullistuksiin 1400-luvulla. Tieteellisiä seuroja perustettiin Suomeen 1800-luvun alkupuolelta alkaen edistämään edustamiensa tieteenalojen tutkimusta ja tieteellistä julkaisutoimintaa. Tämän tutkimuksen empiirisenä kohteena on vuonna 1996 perustettu Hymnologian ja liturgiikan seura, jonka tarkoituksena on hymnologian ja liturgiikan tutkimuksen ja harrastuksen edistäminen.

Yhteiskunnan eri toimijoiden vaikuttavuus ja vaikutusten osoittaminen ovat nousseet keskeisiksi puheenaiheiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vaikuttavuudesta ei ole olemassa yhtä yhteistä määritelmää, mutta usein kirjallisuudessa sillä tarkoitetaan tavoitteellisen toiminnan seurauksena syntyvien muutosten aikaansaamaa merkityksellistä yhteiskunnallista hyötyä.

Tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuutta on tutkittu, mutta niiden vaikuttavuusketjujen rakentamisesta ei löydy kotimaista eikä kansainvälistäkään kirjallista tutkimusaineistoa. Siksi tämän tutkimuksen aihe on relevantti. Toiminnan vaikuttavuuden arvioimiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä. Vaikuttavuusketju eli iooi-malli (engl. input, output, outcome, impact) sopii erilaisten ja erikokoisten toimijoiden työkaluksi oman toimintansa vaikuttavuuden arviointiin. Tieteellisen seuran toiminnan iooi-mallinnusta varten hankittiin kirjallisuusselvityksen avulla tietoja tieteellisten seurojen toiminnasta, voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden vaikuttavuuden arvioinnista ja eräiden suomalaisten julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoiden rakentamista vaikuttavuusketjuista.

Hymnologian ja liturgiikan seuran toiminnasta rakennettiin iooi-mallin mukainen vaikuttavuusketju ja eräitä indikaattoreita, jonka avulla haettiin vastausta kysymykseen, kuinka hyvin seura pystynyt toteuttamaan omaa toiminta-ajatustaan toimintahistoriansa (1996–2020) aikana. Tutkimusaineisto muodostettiin seuran arkistoidusta vuosien 1996–

2020 virallisesta hallintomateriaalista. Tulosten perusteella seura on toteuttanut toimintansa tarkoitusta varsin hyvin. Tutkimuksessa luodut mittarit sekä aineistoanalyysi osoittavat, että seuralla on mahdollisuuksia ja tarpeita toimintansa aikaansaannoskyvyn ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Historian aikana on nostettu esiin monia kehitysideoita, joita ei ole vielä toteutettu. Tutkimuksessa annetaan myös uusia ehdotuksia seuran toimintaedellytysten ja vaikuttavuuden kehittämiseksi.

Jatkotoimena suositellaan tehtäväksi nyt rakennetun iooi-mallin validointi ja jatkotyöstäminen. Tutkimuksen puitteissa pystyttiin tekemään ulkoista toiminnan vaikuttavuuden arviointia vain hyvin rajallisesti ja tutkimus tuleekin antamaan mahdollisuuksia jatkotarkasteluihin. Hymnologian ja liturgiikan seuralle suositellaan, että käsittelee hallituksen johdolla ja itsearviointin keinoin tässä tutkimuksessa esiin nostetut kehityssaiheet, määrittelee sanallisesti pitkän aikavälin vaikuttavuustavoitteensa ja lisäksi hyödyntää erilaisia menetelmiä lisätäkseen ja ajantasaistaakseen ymmärrystään jäsenistönsä ja sidosryhmiensä ajatuksista ja odotuksista seuran toimintaa kohtaan. Hyvin johdettu, aikaansaapa ja jäsenistöään ja sidosryhmiään kuunteleva yhdistys vetää puoleensa uusia jäseniä, ylläpitää nykyjäsenten motivaatiota ja tuottaa toiminnallaan lisäarvoa edustamansa tieteenalan kehitykselle.

Tutkimustuloksilla voi olla merkitystä Tieteellisen seurain valtuuskunnan jäsenseuroille yleisemminkin, vaikka tutkimus onkin rajattu kohdetutkimus. Se voi parhaimmillaan avata mahdollisuuksia lisätutkimukselle, jolloin näkökulmana voisi olla esimerkiksi Suomen tieteellisten seurojen toiminnan vaikuttavuuden laajamittaisempi ja syvällisempi arviointi ja todentaminen.

Lähteet

- Aistrich, M. 2014. *Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata?* 3.3.2014. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/kannattaako-vaikuttavuutta-yrittaa-mitata/>. Viitattu 11.1.2021.
- Anoschkin, K. 2019. *Vaikuttavuuden jäljillä. Opas yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämiseen*. Saatavissa: <https://www.hyvanmitta.fi/ajankohtaista/vaikuttavuuden-jaljilla-opas-yhteiskunnallisen-vaikuttavuuden-kehittamiseen>. Viitattu 10.1.2021.
- Business Finland 2021. *Tietoa Business Finlandista*. Saatavissa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/tietoa-meista/lyhyesti/>. Viitattu 31.7.2021.
- Brest, P. 2010. The Power of Theories of Change. *Stanford Social Innovation Review*, Spring 2010, 47–51.
- Cupore 2021. *Cupore on Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön ylläpitämä tutkimuskeskus*. Saatavissa: <https://www.cupore.fi/fi/cupore>. Viitattu 10.6.2021.
- Dawid, H. & Feichtinger, G. & Goldstein, J.R. & Veliov, V.M. 2009. Keeping a learned society young. *Demographic Research*, Volume 20, Article 22, 541–558. DOI: 10.4054/DemRes.2009.20.22.
- Figge, F. & Hahn, T. & Schaltegger, S. & Wagner, M. 2002. The sustainability balanced scorecard – linking sustainability management to business strategy. *Business Strategy and the Environment*, Volume 11, Issue 5, 269–284. DOI: 10.1002/bse.339.
- Hallamaa, J. & Launis, V. & Lötjönen, S. & Sorvali I. 2006. *Etiikkaa ihmistieteille*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Suomalainen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 211. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Halme, K. & Oosi, O. & Warta, K. 2019. *Ajatushautomo, kokeilupaja ja yhteistyöalusta*. Sitran selvityksiä 157. Elokuu 2019. Helsinki: Erweko Oy. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2019/08/28152843/sitrakokoavaarviointiraporttifinal.pdf>.
- Heikkilä, M. 2000. Teologia. *Suomen tieteen historia 2: Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*. Toim. Tiitta Allan & Tommila Päiviö. Helsinki: WSOY, 17–63.
- Heikkilä, H. 2002. Tieteelliset seurakuntat, julkaisutoiminta ja tieteen popularisointi. *Suomen tieteen historia 4: Tieteen ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien*. Toim. Tiitta Allan & Tommila Päiviö. Helsinki: WSOY, 564–601.
- Heliskoski, J. & Humala, H. & Kopola, R. & Tonteri, A. & Tykkyläinen, S. 2018. *Vaikuttavuuden askelmerkit*. Sitran selvityksiä 130. Maaliskuu 2018. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>.
- Hewitt, M. & Dingwall, R. & Turkmendag, I. 2017. More than research intermediaries: a descriptive study of the impact and value of learned societies in the UK social sciences. *Science and Public Policy*, Volume 44, Issue 6, 775–788. DOI: 10.1093/scipol/scx013.

Hjelt, M. & Haila, K. & Sepponen, S. & Sirppiniemi, R. 2021. *Strategisen tutkimuksen ohjelmat 2016–2019: yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi*. 5.2.2021. Gaia. Saatavissa: [gaia_report \(aka.fi\)](https://www.gaiaresearch.fi/aka.fi). Viitattu 14.7.2021.

HLS 2021. *Hymnologian ja liturgiikan seura*. Saatavissa: <https://www.hymn.fi/fi>. Viitattu 24.7.2021.

Hopkins, J. 2011. The role of learned societies in knowledge exchange and dissemination: the case of the Regional Studies Association, 1965–2005. *History of Education*, 40:2, 255–271. DOI: 10.1080/0046760X.2010.518161.

Hymnologian ja liturgiikan seuran arkistomateriaali 1996–2020 (paperiarkisto 1996–2020 ja digitaalinen arkisto 2014–2020). Sijaintipaikkatiedot seuran puheenjohtajalta tai sihteeriltä, joiden yhteystiedot: www.hymn.fi.

Jorgensen, A. 2017. The secret life of a learned society. *Landscape Research*, 42:sup1, S1–S4. DOI: 10.1080/01426397.2017.1400266.

Jyväskylän yliopisto 2015. *Tapaustutkimus*. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>. Viitattu 11.1.2021.

Kaplan, R. & Norton, D. 1996. *The balanced scorecard: translating strategy into action*. Boston MA: Harvard Business School Press.

Katell, M. & Parker, S.Q. & Warren, T.J. & Taylor, H. 2015. Remade to Measure: Applying Impact Measurement Theory to Non-Profit Organizations – A Case. Konferenssijulkaisu *48th Hawaii International Conference on System Sciences*, 2015-01: 4285–4293.

Klemelä, J. 2016. *Järjestöt, vaikuttavuus ja raha. SROI-arviointimenetelmä*. SOSTEn julkaisuja 1/2016. Vaasa: Arkmedia Oy.

Kontkanen, R. & Saukkonen, P. & Mitchell, R. 2012. *Vientiä, vaihtoa ja vaikuttavuutta – Selvitys kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä Suomelle*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore Cuporen verkkojulkaisu 12/2012. Saatavissa: <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/riina-kontkanen-pasi-saukkonen-ja-ritva-mitchell-vientia-vaihtoa-vaikuttavuutta>. Viitattu 21.7.2021.

Korkeamäki, L. & Late, E. & Pölönen, J. & Ryyänen-Karjalainen, L. & Syrjämäki, S. 2019. *Tieteelliset seurat suomessa 2018*. Tieteellisten seuran valtuuskunnan verkkojulkaisu 7. DOI: <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995183>. Saatavissa: <https://www.tsv.fi/fi/toiminta/julkaisut/verkkojulkaisut>.

Kämpfer, V. 2017. Measuring Impact Performance in Social Enterprises. The iooi Method as an Impact Measurement Tool for Small to Medium Social Enterprises: The Case of Impact Hub Berlin. Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin. Kandidaatintutkielma. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/135835>. Viitattu 3.8.2021.

Laki Suomen Akatemiasta 20.11.2009/922. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090922?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20akatemia>. Viitattu 8.6.2021.

Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 24.8.1990/717. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900717>. Viitattu 10.6.2021.

Lehtonen, T.M.S. 2021. *SKS pähkinäkuoressa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Saatavissa: <https://www.finlit.fi/fi/suomalaisen-kirjallisuuden-seura/sks-pahkinankuoressa#.YPMWMkyU-cw> . Viitattu 17.7.2021.

Lemola, T. & Lehenkari, J. & Kaukonen, E. & Timonen, J. 2008. *Vaikuttavuuskehikko ja indikaattorit*. Suomen Akatemian julkaisuja 6/08.

MacIndoe, H. & Barman, E. 2012. How Organizational Stakeholders Shape Performance Measurement in Nonprofits: Exploring a Multidimensional Measure. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 2013–08, Volume 42 (4), 716–738. DOI: 10.1177/0899764012444351.

Mayne, J. 2015. Useful Theory of Change Models. *Canadian Journal of Program Evaluation* 30.2, 119–142. DOI: 10.3138/cjpe.230.

McCarthy, D. & Rands, M. 2013. Learned societies: a bridge between research, policy making and funding. *Studies in Higher Education*, 38:3, 470–483. DOI:10.1080/03075079.2013.773216.

McClellan III, J. 2003. Scientific Institutions and the Organization of Science. *The Cambridge History of Science*. Toim. Porter Roy. Cambridge: Cambridge University Press, 87–106. DOI:10.1017/CHOL9780521572439.005.

Millar, R. & Hall, K. 2013. Social Return on Investment (SROI) and Performance Measurement. *Public Management Review*, 15:6, 923–941. DOI: 10.1080/14719037.2012.698857.

Määttä, S. & Ojala, T. 1999. *Tasapainoisen onnistumisen haaste, Johtaminen julkisella sektorilla ja Balanced Scorecard*. Hallinnon kehittämiskeskus, Valtiovarainministeriö. Helsinki: Edita.

Niiniluoto, I. 1980. *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Niiniluoto, I. 2015. Yliopistot ja korkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina. *Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13, 11–30.

Nuva ry 2021. Erilaisia järjestöjä. Saatavissa: <http://vaikute.net/kansalaisyhteiskunta/erilaisia-jarjestoja/> . Viitattu 24.7.2021.

OECD 2010. *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management*. The Development Assistance Committee (DAC), OECD. Saatavissa: <https://www.oecd.org/dac/evaluation/2754804.pdf>. Viitattu 21.7.2021.

Pajamo, R. 1991. *Hymnologian peruskurssi*. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja. Sibelius Akatemia.

Peda.net 2021. *Kolmas sektori – syvällisempää tietoa*. Saatavissa: <https://peda.net/hankkeet/kam/oppaan-tarina/ksst>. Viitattu 24.7.2021.

Raatikainen, P. 2004. *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.

Riess, B. 2010. *Corporate Citizenship planen und messen mit der iooi-Methode Ein Leitfaden für das gesellschaftliche Engagement von Unternehmen*. Bertelsmann Stiftung.

Saatavissa: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Leitfaden_CCMessungl.pdf. Viitattu 1.6.2021.

Rosenström, U. & Palosaari, M. 2000. *Kestävyyden mitta: Suomen kestävän kehityksen indikaattorit 2000*. Helsinki: Edita. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/40426>.

Sitra 2019. *TEM jatkaa Sitran jälkeen vaikuttavuus-investoimisen kehitystyötä*. Uutinen 21.11.2019. Saatavissa: [TEM jatkaa Sitran jälkeen vaikuttavuusinvestoimisen kehitystyötä - Sitra](#). Viitattu 10.6.2021.

Stenberg, R. & Kilpiö, M. 1978. Liturgia. *Otavan iso musiikkietosanakirja 4, laulu-Rantasalo*. Toim. Erkkö Ala-Könni y. Helsinki: Otava, 94.

Stenberg, R. & Bohlin, F. 1978. Liturgiikka. *Otavan iso musiikkietosanakirja 4, laulu-Rantasalo*. Toim. Erkkö Ala-Könni y. Helsinki: Otava, 94–95.

Suhonen P. 2016. *Tuloksellisuuden mittaaminen yhteiskunta- ja taloustieteiden tieteenalaysiköissä: tarkastelussa kolme suomalaista yliopistoa*. Pro gradu. Johtamiskorkeakoulu; julkinen talousjohtaminen, Tampereen yliopisto.

Suomen Akatemia 2021. *Mikä on Suomen Akatemia*. Saatavissa: <https://www.aka.fi/suomen-akatemia-toiminta/mita-teemme/mika-on-suomen-akatemia/>. Viitattu 8.6.2021.

Suvikumpu, L. & Tikka, P. & Saukkonen, P. (toim.) 2014. *Vaikuttava SÄÄTIÖ!* Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry. Helsinki: DMP-Digital Media Partners Oy.

Säätiölaki 487/2015. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150487>. Viitattu 18.7.2021.

Taplin, D.H. & Clark, H. & Collins, E. & Colby, D.C. 2013. *Theory of Change*. Technical papers. A Series of Papers to Support Development of Theories of Change Based on Practice in the Field. ActKnowledge. April 2013. Saatavissa: <http://www.actknowledge.org/resources/documents/ToC-Tech-Papers.pdf>. Viitattu 10.6.2021.

Tieteen termipankki 11.8.2021a. *Tutkimuksen vaikuttavuus*. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Avoin_tiede:tutkimuksen_vaikuttavuus.

Tieteen termipankki 11.8.2021b. *Indikaattori*. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:indikaattori>.

Tilastokeskus 2021. *Tutkimus ja kehittämistoiminnan menot sektoreittain 2012–2020*. Tilastokeskus - Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2019. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/tkke/2019/tkke_2019_2020-10-29_tie_001_fi.html. Viitattu 7.6.2021.

TSV 2021. *Toiminta*. Tieteellisten seurain valtuuskunta. Saatavissa: [Toiminta | tsv.fi](https://tsv.fi). Viitattu 17.7.2021.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a. *Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus*. Tiedote. Saatavissa: <https://tem.fi/vaikuttavuusinvestoimisen-osaamiskeskus>. Viitattu 10.6.2021.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2021b. *Vaikuttavuusinvestoiminen*. Tiedote. Saatavissa: [Vaikuttavuusinvestoiminen - Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu \(tem.fi\)](https://tem.fi/vaikuttavuusinvestoiminen-tyo-ja-elinkeinoministerion-verkkopalvelu). Viitattu 10.6.2021.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2021c. *Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskus info*. Webinaarin 1.4.2020 materiaali. Saatavissa: https://tem.fi/documents/1410877/21184793/Vaik_inv_osaamiskeskus_info_webinaari_o1042020.pdf/301d7255-9892-ebe2-74do-66554d813a2/Vaik_inv_osaamiskeskus_info_webinaari_o1042020.pdf. Viitattu 21.7.2021.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, 2020:10. *Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa*. Helsinki: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162094/TEM_2020_10.pdf. Viitattu 2.6.2021.

USAID 2009. *Glossary of Evaluation Terms*. Planning and Performance Management Unit. United States Agency for International Development (USAID). Office of the Director of U.S. Foreign Assistance. Final Version: March 25, 2009.

Vaajakari P. 2021. *10/8-vertaisvalmennusmetodin vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen*. Opinnäytetyö. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Valtioneuvosto 2005. *Indikaattorityöryhmä*. Saatavissa: [Indikaattorityöryhmä \(valtioneuvosto.fi\)](https://valtioneuvosto.fi). Viitattu 8.6.2021.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 15/2019. *Kehittämishankkeiden hyvät käytännöt. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman hankkeiden meta-arviointi*. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Saatavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2019/11/VTV-Tarkastus-15-2019-Kehittamishankkeiden-hyvät-kaytannot.pdf>. Viitattu 8.6.2021.

Valtiovarainministeriö 2011a. *Tuloksellisuusajattelu ja tuloksellisuuden arviointi vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa*. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma. Tuloksellisuusajattelun ja arvioinnin kehittämisryhmä 13.6.2012. Ohje. Ohjeen liite 2. Saatavissa: [Ohjeluonnos \(vm.fi\)](https://vm.fi). Viitattu 8.6.2021.

Valtiovarainministeriö 2011b. *Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma*. VMO99:00/2011 PROJEKT. Saatavissa: [Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma - Valtiovarainministeriö \(vm.fi\) https://vm.fi/sv/projektsida?tunnus=VMO99:00/2011](https://vm.fi/sv/projektsida?tunnus=VMO99:00/2011). Viitattu 8.6.2021.

Valtiovarainministeriön julkaisu - 19/2015. *Yhdessä, uudistuen, tasapainoisesti! Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman loppuraportti*. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavissa: [VATU+raportti+netti.pdf \(vm.fi\)](https://vm.fi/VATU+raportti+netti.pdf). Viitattu 20.7.2021.

Valtonen L. 2020. *Kulttuurisen toiminnan vaikutusten arviointi: Työkalut ja ohjeet arvioinnin tueksi*. Opinnäytetyö. Kulttuurituotannon koulutusohjelma, Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Vataja, K. & Dufta, M. & Parkkonen P. 2019. Evaluating the Impact of a Futures-Oriented Organization. *World Futures Review*, Volume 11(4): 320–330. DOI: 10.1177/1946756719858802.

Vataja, K. 2021. *Monimutkainen, systeeminen vaikuttavuus*. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/blogit/monimutkainen-systeeminen-vaikuttavuus/>. Viitattu 25.7.2021.

Välimaa, J. 2018. *Opintiellä oppineita. Suomalainen korkeakoulutus keskiajalta 2000-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Zappalà, G. & Lyons, M. 2009. *Recent approaches to measuring social impact in the Third sector: an overview*. DOI: 10.13140/RG.2.2.22056.26887. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/319632308_Recent_approaches_to_measuring_social_impact_in_the_Third_sector_an_overview. Viitattu 2.6.2021.

Tutkimuksessa käytetty hallintomateriaali

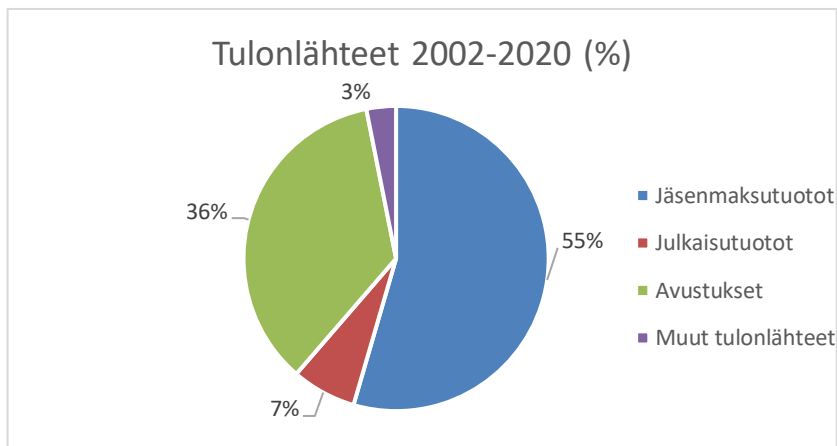
Vihreällä on merkitty tutkimuksen käytettävissä ollut hallintomateriaali. Punaisella merkitty materiaali ei ollut käytettävissä. Taulukko sisältää myös vuosikokousten ajankohdat ja paikat.

	Toiminta-suunnitelma	Toiminta-kertomus	Vuosikokous -2003/ Kevätkokous 2004-	Syyskokous	Hallituksen kokoukset							
1996	ei	ei			puuttuu							
1997	ei	ei										
1998	ei	ei										
1999	ei	ei										
2000	ei	ei										
2001	ei	ei										
2002	ei	kyllä	11.3.2002 Huopalahden kirkko, Helsinki	.	28.1.02 / 1	25.2.02 / 2	18.4.02 / 3	24.10.02 / 4				
2003	kyllä	kyllä	24.3.2003 Huopalahden kirkko, Helsinki	.	1 puuttuu	5.3.03 / 2	24.3.03 / 3	5.5.03 / 4	3.9.03 / 5	28.10.03 / 6	4.12.03 / 7	
2004	ei	kyllä	8.3.2004 Turun tuomiokirkon seurakuntasali	11.11.2004 Sibelius Akademia, Helsinki	26.1.04 / 1	16.2.04 / 2	8.3.04 / 3	10.5.04 / 4	9.9.04 / 5	11.11.05 / 6		
2005	kyllä	kyllä	20.4.2005 Forssan seurakuntatalo	24.11.2005 Helsingin tuomiokirkon tapuli	23.2.05 / 1		19.9.2005 / 2 ja 3, epävirallisia	24.10.2004 / 4 epävirallinen	24.11.2005 / 5			
2006	kyllä	kyllä	6.4.2006 Sibelius Akademia, Helsinki	9.11.2006 Espoon tuomiokirkko- seurakunnan seurakuntatalo	6.2.2006 / 1	27.2.2006 / 2	3 puuttuu	15.5.2006 / 4	21.8.2006 / 5	2.10.2006 / 6	7 puuttuu	
2007	kyllä	kyllä	13.4.2007 Sibelius Akademia, Helsinki	22.11.2007 Paavalin kirkko, Helsinki	6.2.2006 / 1	6.3.2007 / 2 (vain pöytäkirjanote)	3 puuttuu	13.4.2007 / 4	21.5.2007 / 5	6 puuttuu	22.11.2007 / 7	
2008	kyllä	kyllä	17.4.2008 Sibelius Akademia Helsinki	25.10.2008 Sammonlahden kirkko, Lappeenranta	17.1.2008 / 1	2 puuttuu	3 puuttuu	4 puuttuu	5 puuttuu	6 puuttuu		
2009	ei	kyllä	31.1.2009 Helsingin tuomiokirkon kappeli	1.11.2009 Pyhän Sydämen kappeli, Helsinki	12.1.2009 / 1 (vain pöytäkirjanote).	2 puuttuu	3 puuttuu	4 puuttuu	25.8.2009 / 5	9.10.2009 / 6	30.11.2009 / 7	
2010	kyllä	kyllä	23.3.2010 Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta, luentosali 7.	23.11.2010 Helsingin tuomiokirkon krypta	5.2.2010 / 1	5.3.2010 / 2	7.3.2010 / 3	24.8.2010 / 4	28.1.2010 / 5	9.12.2010 / 6		
2011	kyllä	kyllä	28.3.2011 Rekolan Pyhän Andraean kirkko, Vantaa.	17.11.2011. Tomas kyrka, Helsinki	1 puuttuu	2 puuttuu	3 puuttuu	4 puuttuu	4.10.2011 / 5	6 puuttuu		
2012	kyllä	kyllä	12.4.2012 Alppilan kirkko, Helsinki	19.11.2012 Helsingin Vapaakirkon kahvio	5.3.2012 / 1	2 puuttuu	3 puuttuu	4 puuttuu	5 puuttuu			
2013	kyllä	kyllä	11.4.2013 Ruoholahden kappeli, Helsinki	28.11.2013 Johannessalen, Helsinki	4.2.2013 / 1	25.3.2013 / 2	29.5.2013 / 3	9.9.2013 / 4	28.10.2013 / 5	28.11.2013 / 6	16.12.2013 / 7	
2014	kyllä	kyllä	27.3.2014 Musiikkitalo, Helsinki	10.11.2014 Myrmyr- mäen kirkko, Helsinki	24.2.2014 / 1	21.3.2014 / 2	13.5.2014 / 3	28.8.2014 / 4	10.11.2014 / 5			
2015	kyllä	kyllä	10.3.2015 Kirkon talo, Helsinki	27.11.2015 Johannes församling, Helsinki	17.2.2015 / 1	28.9.2015 / 2						
2016	kyllä	kyllä	4.3.2016 Kirkon talo, Helsinki	28.11.2016 Johannes församling, Helsinki	29.1.2016 / 1	18.2.2016 / 2	21.4.2016 / 3	3.10.2016 / 4	28.11.2016 / 5			
2017	kyllä	kyllä	3.3.2017 Kirkon talo, Helsinki	11.12.2017 Johannes församling, Helsinki	30.1.2017 / 1	13.2.2017 / 2	20.5.2017 / epävirall.	16.10.2015 / 3	11.12.2017 / 4			
2018	kyllä	kyllä	21.3.2018 Welli-kahvila, Helsinki	12.11.2018 Tieteiden talo, Helsinki	5.2.2018 / 1	26.2.2018 / 2	10.9.2018 / 3	29.10.2018 / 4				
2019	kyllä	kyllä	4.4.2019 Musiikkitalo, Helsinki	19.11.2019 Tieteiden talo, Helsinki	5.2.2019 / 1	10.9.2019 / 2	12.11.2019 / 3					
2020	kyllä	kyllä	9.3.2020 Sibelius Akademia, Helsinki & etäkokous	17.11.2020 Sibelius Akademia, Helsinki + etäkokous	7.1.2020 / 1	4.2.2020 / 2	28.4.2020 / 3	14.9.2020 / 4	19.10.2020 / 5			

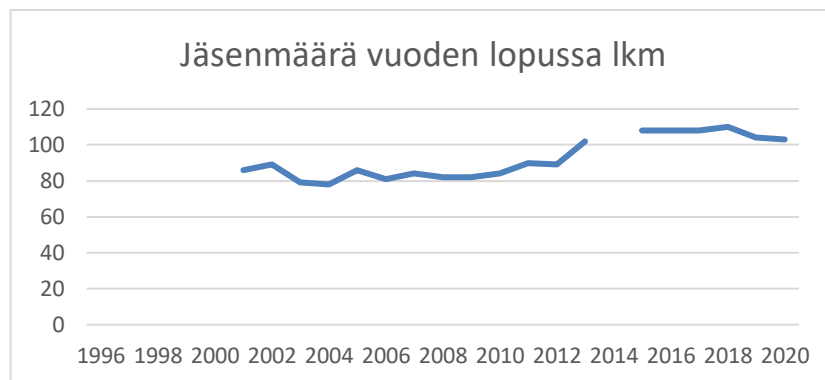
Seuran toiminnan vaikuttavuutta kuvaavia indikaattoreita

Oheisissa graafeissa esitetään seuran toiminnan indikaattoreita, jotka on muodostettu tutkimuksen käytössä olleen hallintomateriaalin pohjalta.

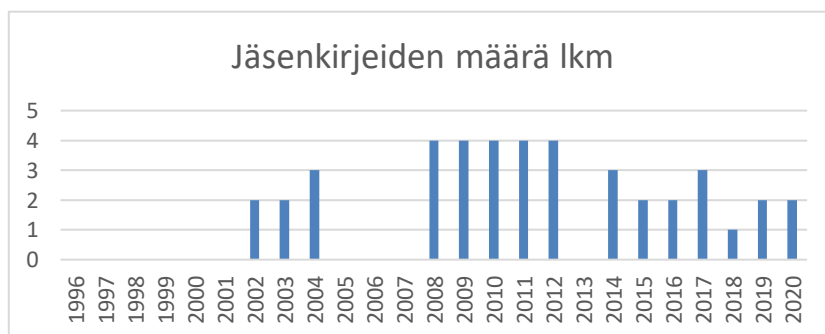
Tulonlähteet
(eur)

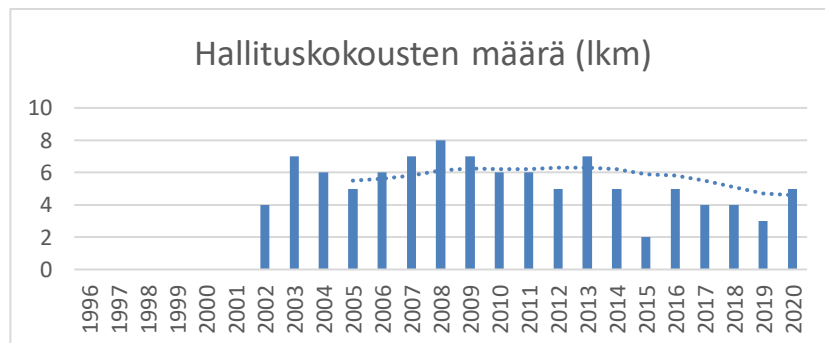
Jäsenmäärä vuoden lopussa
(lkm)

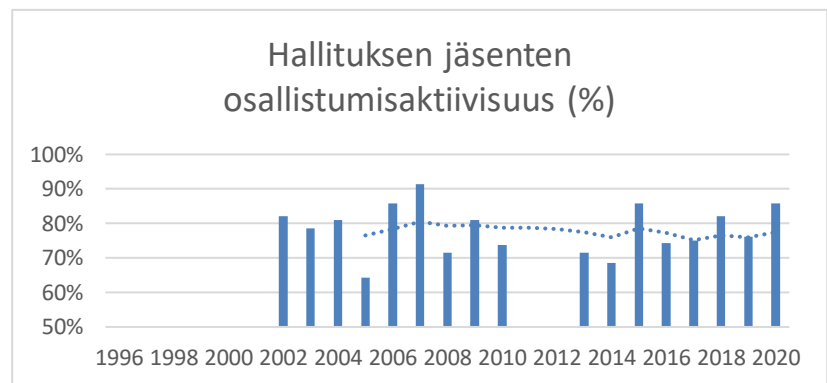
Jäsenkirjeiden määrä
(lkm)

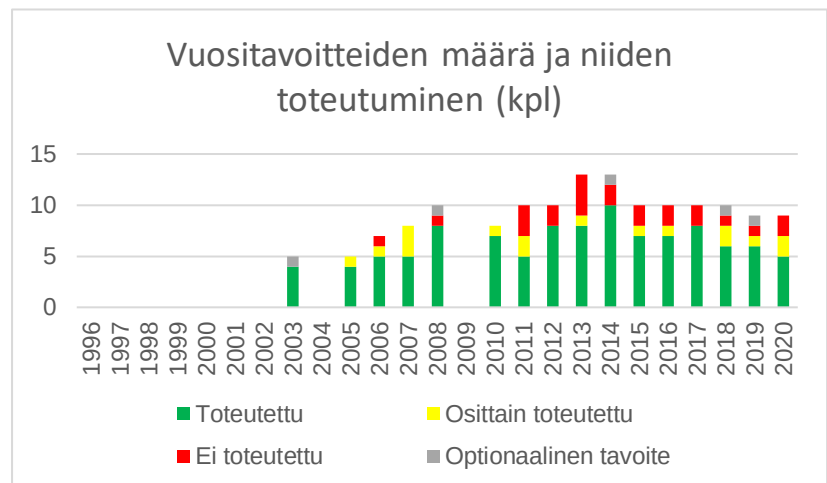
Hallituskokousten määrä
(lkm ja liukuva 10 vuoden keskiarvo)

Hallituksen jäsenten osallistumisaktiivisuus
(prosenttia ja liukuva 10 vuoden keskiarvo)

Vuositavoitteiden määrä ja niiden toteutuminen (kpl)

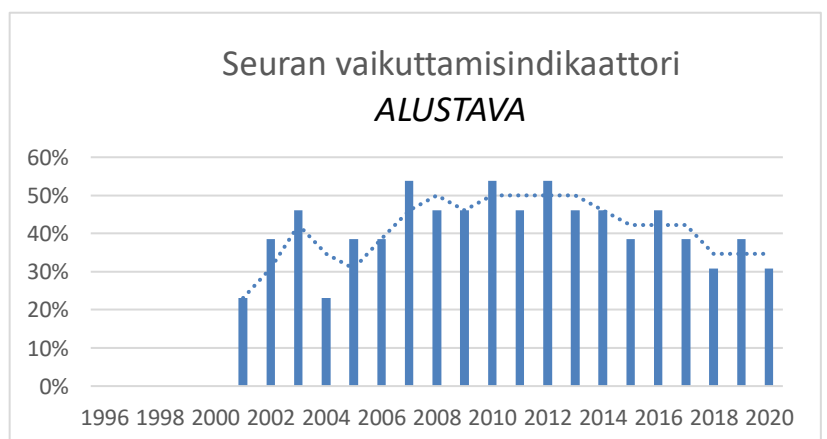
Aikaansaannoskyky eli Toteutuneet vuositavoitteet / Kaikki vuositavoitteet
(prosenttia vuositavoitteista ja liukuva 10 vuoden keskiarvo)

Mittarissa ei huomioida optionaaliseksi määritellyjä tavoitteita.

Alustava seuran vaikuttamisindikaattori
(prosenttia ja liukuva 10 vuoden keskiarvo)

Indikaattori kuvaa, kuinka monesta TSV:n luettelemasta yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja tiedeviestinnän tekemisestä on näyttöjä kyseisen vuoden aikana.

Seuran julkaisut 1996–2020

Tietolähteenä on seuran toimintakertomukset.

Julkaisu vuosi	Julkaisu
1996	Musiikki 1/1996. Suomen Musiikkitieteellinen Seura. Kirkkomusiikin erikoisnumero. Toim. Matti Huttunen ja Reijo Pajamo.
1997	HYMNOS 1997. Julk. yhdessä Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen kanssa. Toim. Hannu Vapaavuori.
1998	Virsin, lauluin, psalmtarein. Juhlakirja Reijo Pajamon 60-vuotispäivänä 27.9.1998. Toim. Erkki Tuppurainen.
1999	HYMNOS 1999. Toim. Erkki Tuppurainen.
2000	Krohn-symposium 1999. Toim. Peter Peitsalo.
2001	Tabulatura 2000. Toim. Erkki Tuppurainen ja Jenni Urponen.
2002	
2003	HYMNOS 2002: Anglikaaninen ja luterilainen jumalanpalvelus. Toim. Jaakko Rusama. HYMNOS 2003: Ain' veisatkaamm' Herrall'. Vanha virsikirja 300 vuotta. Toim. Reijo Pajamo.
2004	
2005	HYMNOS 2005: Soukat sanat maistaa suu. Toim. Reijo Pajamo.
2006	Lisäpainos HYMNOS 2005 -vuosikirjasta Soukat sanat maistaa suu.
2007	HYMNOS 2007: Kaikk', kuin maa päälläns kantaa. Toim. Pekka Kivekäs.
2008	
2009	HYMNOS 2009: Kylmäin maiden ääriin ja leutoon Indiaan. Toim. Reijo Pajamo.
2010	
2011	
2012	HYMNOS 2011: <i>Virsi suomalaisessa kulttuurissa</i> . Toim. Jaakko Rusama.
2013	HYMNOS 2013: Olavin ja Mikaelin jalanjäljissä. Professori Jyrki Knuutila 60 vuotta. Toim. Tapani Innanen, Teija Pitkänen ja Timo Ävist.
2014	
2015	HYMNOS 2015: Liturgia, taide ja estetiikka. Liturgy, the Arts, and Aesthetics. Toim. Peter Peitsalo.
2016	
2017	<i>Laulun matka virreksi – Kertomuksia virsikirjan lisävihkosta</i> . Yhteisjulkaisu Kirjapajan kanssa. Toim. Samuli Koivuranta ja Jenni Urponen.
2018	
2019	
2020	
2021	HYMNOS 2020: <i>Sounds Sanctified: Essays on Music and the Sacred</i> . Toim. Samuli Korkalainen ja Antti-Ville Kärjä. Yhteisjulkaisu Suomen etnomusikologisen seuran kanssa. HYMNOS 2021. Toim. Anna Maria Böckerman.

Seuran seminaarit ja tapahtumat 1996–2020

Tietolähteenä on seuran toimintakertomukset.

	Ajankohta	Tapahtuma	Yhteistyö-kumppanit	Paikka	Osallistujien määrä
1996		(tieto puuttuu)			
1997		(tieto puuttuu)			
1998		(tieto puuttuu)			
1999		(tieto puuttuu)			
2000		(tieto puuttuu)			
2001		Vanhan virsikirjan 300-vuotisjuhlaseminaari	(yhteistyö-kumppanien tiedot puuttuvat)	Vaasa	
2002	1.3.2002	<i>Lönnrotista Löyttyyn -tilaisuus</i> vuosikokouksen jälkeen, puhujina Tauno Väinölä, Reijo Pajamo ja Hannu Vapaavuori		Huopalahden kirkko, Helsinki	30
2003	11.3.2003	Uusien virsilevyjen esittely yhteislauluineen Hannu Vapaavuoren johdolla, vuosikokouksen jälkeen		Huopalahden kirkko, Helsinki	
2004	8.3.2004	<i>Runebergin virsien ilta</i> Tauno Väinölä'n johdolla, kevätkokouksen yhteydessä	Turun tuomiokirkko-seurakunta	Turun tuomiokirkko	50
	11.11.2004	Pekka Kivekkään esitelmä <i>Ruotsin kirkon virsikirjan suomenkielinen laitos</i> , syyskokouksen yhteydessä		Töölön kirkko, Helsinki	
2005	5/2005	<i>Hemminki Maskulaisen virsikirjan 400-vuotisjuhlaseminaari</i>	Maskun seurakunta, Maskun kunta, Masku-Seura, Turun arkkhiippakunnan tuomiokapituli, Kirkon jumalanpalveluksen ja musiikin toimikunta (KJM)	Turku, Masku	100
	20.4.2005	Esitelmä- ja yhteislautilaisuus Forssan seurakuntatalossa, kevätkokouksen yhteydessä	Forssan seurakunta	Forssan seurakuntatalo	
	24.11.2005	<i>Virsi-ilta, aiheena Hemminki Maskulaisen virret</i> Heikki Laitisen johdolla, syyskokouksen yhteydessä	Sibelius Akatemian kansanmusiikin osasto	Helsingin tuomiokirkon krypta	
2006	6.4.2006	Anna Maria Böckermanin esitelmä väitöskirja-aiheestaan <i>Objektivitet och liturgisk förankring. Strävanden att införa ny saklighet inom kyrkomusik och</i>		Sibelius Akademia, Helsinki	6

		<i>gudstjänstliv i Borgå stift åren 1923–1943, kevätkokouksen yhteydessä</i>			
	10.11.2006	Espoon tuomiokirkossa virsilauluilta, syyskokouksen yhteydessä	Espoon tuomiokirkko-seurakunta	Espoon tuomiokirkkoseura kunnan seurakuntatalo	50
	10.10.2006	Liturgiikan seminaari <i>Uusi jumalanpalvelus ja liturgiikan tutkimus</i>	Sibelius Akatemian kirkkomusiikin osasto, Kirkkohallituksen KJM, isäntänä Helsingin yliopiston (HY) teologinen tiedekunta		34
	23.- 24.11.2006	<i>Suomalaisen virsikirjan 20-vuotisjuhlaseminaari Jyväskylässä</i>	(yhteistyökumppanien tiedot puuttuvat)	Jyväskylä	
2007	12.3.2007	<i>Gerhardt 400 -vuotta seminaari ja musiikki-ilta</i>	Sibelius Akatemian kirkkomusiikin osasto	Sibelius Akatemia, Helsinki	
	13.4.2007	Tauno Väinölän esitelmä <i>Länsi-Suomen rukoilevaisten veisuuperinne</i> , kevätkokouksen yhteydessä		Sibelius Akatemia, Helsinki	
	14.10.2007	Radioitu valtakunnallinen virsijuhla (vuonna 1986 hyväksytyn ja adventtina 1987 käyttöön otetun virsikirjan 20-vuotisjuhlaan liittyen)	Sibelius Akatemian kirkkomusiikin osasto	Kallion kirkko, Helsinki	
	22.11.2007	Jaakko Rusaman esitelmä Charles Wesley'n virsistä ja hengellisistä lauluista, syyskokouksen yhteydessä		Paavalin kirkko, Helsinki	
2008	17.4.2008	Annikka Tapanisen alustus isänsä Jaakko Haavion tuotannosta, kevätkokouksen yhteydessä			
	11.3.2008	Liturgiikan seminaari <i>Jumalanpalveluskasvatus</i>	Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osasto ja HY käytännöllisen teologian laitos.	Sibelius Akatemia, Helsinki	40
	25.– 26.10.2008	Virsiiviikonloppu, syyskokouksen (25.10.2008) yhteydessä	Sammonlahden seurakunta	Lappeenranta	
2009	31.3.2009	Liturgiikan seminaari <i>Neitsyt Maria ja jumalanpalvelus</i>		Helsingin tuomiokirkon kappeli	70 (seuran tuolloisen historian suurin yleisömenestys)

	1.11.2009	TL Miikka Anttilan alustus aiheesta <i>Luther ja musiikki</i> syyskokouksen yhteydessä		Pyhän sydämen kappeli, Helsinki	
2010	23.3.2010	Hymnologinen jumalanpalvelus-kasvatusseminaari (uudet tanskalaiset ja grönlantilaiset virret, Marian ilmestyspäivän kansanmusiikkimessun esittely/Kivekäs, Hynninen, Sirviö), kevätkokouksen yhteydessä	Sibelius Akatemian kirkkomusiikin osasto ja HY teologinen tiedekunta		28
	23.11.2010	Liturgiikan seminaari <i>Uudistettu jumalanpalveluksen opas</i> , syyskokouksen yhteydessä	HY käytännöllisen teologian ja systemaattisen teologian laitokset, Sibelius Akatemian kirkkomusiikin osasto		49
2011	28.3.2011	Martti Laitisen esitelmä <i>Ilmari Krohnin Psalttari</i> kevätkokouksen yhteydessä		Rekolan Pyhän Andraaan kirkko, Vantaa	
	5.4.2011	Seminaari <i>Virsi suomalaisessa kulttuurissa</i>	Suomalaisen Kirjallisuuden Seura	SKS:n juhlasali	70
	17.11.2011	Sven Åke Selanderin esitelmä <i>Psalmforskning i framtiden</i> (Ruotsin kirkon virsikirjauudistus), syyskokouksen yhteydessä	Tomas församling	Tomas kyrka, Helsinki	17
2012	12.4.2012	Seminaari <i>Viron ja Suomen virsisilta</i>	Viron ja Suomen kulttuuriyhteistyö tä edistävä Tuglas-seura, Kallion seurakunta	Alppilan kirkko	60
	19.11.2012	Ekumeeninen lauluilta <i>Yksi Kristus - monta laulua</i>	Helsingin vapaaseurakunta	Helsingin vapaakirkossa	40
2013	11.4.2013	Liturgiikan seminaari <i>Liturgisen uudistuksen haasteet</i>		Ruoholahden kappeli, Helsinki	42
	28.11.2013	prof. Jouko Martikaisen esitelmä <i>Paul Gerhardtin Passions-Salve-virsien teologiset taustat</i> , syyskokouksen yhteydessä			9
2014	26.– 27.3.2014	Seminaari <i>Jumalanpalvelus ja estetiikka</i>	Sibelius Akatemia	Musiikkitalo, Helsinki	
	1.– 4.10.2014	pohjoismais-balttilainen <i>Virsi-Laulu-Yhteiskunta - konferenssi (Psalm-Sång-Samhälle)</i>	Sibelius Akatemia	Hanasaaren kulttuurikeskus, Helsinki	50
2015	26.– 27.3.2015	Ekumeeninen ja poikkitieteellinen symposium <i>Tila ja liike, Arkkitehtuurin ja liturgian yhteistyö</i>	Kirkkohallitus, Helsingin yliopisto ja Porvoon hiippakunta	Kirkon talo, Helsinki	
	27.11.2015	Uuteen virsikirjan lisävihkoon keskittyvä <i>Virsi 2016 - symposiumpäivä</i>		Lähetyskirkko, Helsinki	

2016	3.– 4.3.2016	Jumalanpalvelukseen keskittyvä ekumeeninen ja poikkitieteellinen symposium <i>Pyhyys tänään -ilmaisu ja tulkinta horisontit</i>	Helsingin yliopisto, Kirkkohallitus ja Porvoon hiippakunta	Kirkkohallitus, Helsinki	
	24.– 25.10.2016	<i>NordHymnin tutkimuksen päivät</i> & uusien käyttöönotettavien virsikirjojen lisävihkojen yhteislaulutilaisuus	NordHymn-verkosto	Helsingin yliopisto, Johanneksen kirkko	
2017	2.– 3.3.2017	<i>Ääni ja valo. Jumalanpalveluselämä ja aistit.</i> Ekumeeninen ja poikkitieteellinen symposium jumalanpalveluksen ympärillä	HY, Kirkkohallitus ja Porvoon hiippakunta	Kirkkohallitus, Helsinki	
2018	12.– 14.11.2018	Konferenssi <i>Music and the Sacred</i>	Suomen etnomusikologinen seura	Tieteiden talo, Helsinki	60 osallistujaa, useista eri maista
2019	4.4.2019	Luentotilaisuus <i>Harald Andersén – monen uran uurtaja</i> , luennoija Markku Kilpiö, Harald Andersénin 100-vuotissyntymäpäivänä 4.4.2019	Taideyliopiston Sibelius Akatemian Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä	Musiikkitalo, Helsinki	
	19.11.2019	Kati Kallion esitelmä <i>Maskun Hemminki ja kalevalamitta</i> syyskokouksen yhteydessä, Hemminki Maskulaisen kuolemasta kulunut tasan 400 vuotta.		Tieteiden talo, Helsinki	
2020	9.3.2020	Pekka Kivekäs esitteli kevätkokouksen yhteydessä Hymnarium-hankkeen hymnitekstejä, joita myös laulettiin yhdessä.		Sibelius Akatemia, Helsinki & Teams-virtuaalikokous	
	19.- 20.3.2020	<i>Teologian ja uskonnontutkimuksen päivät</i>	Society for Orthodox Church music (ISOCM)	Helsinki	

Seuran yhteydenpito alan koti- ja ulkomaisiin järjestöihin 1996–2020

Seuraava kuva esittää viitteellisesti seuran vuosittaiset yhteydet koti- ja ulkomaisiin järjestöihin. Kuvassa esitetään niiden hallitusmuistioden ja toimintakertomusten määrä, joissa kyseinen yhteistyötaho on mainittu vähintään kerran. Tunnusluku on suuntaa antava. Tietolähteenä on seuran toimintakertomukset ja hallituskokousaineisto.

